

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇERÇEVESİNDE
CENDERE VADİSİ DÖNÜŞÜMÜNÜN MİMARLIK
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ
SİLAHTARAĞA – KAĞITHANE MERKEZ MAHALLESİ AKSI
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NUR HİLAL VURAL

130201007

MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Murat POLAT

İSTANBUL, 2016

T.C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇERÇEVESİNDE
CENDERE VADİSİ DÖNÜŞÜMÜNÜN MİMARLIK
BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ
SİLAHTARAĞA – KAĞITHANE MERKEZ MAHALLESİ AKSI
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NUR HİLAL VURAL

130201007

MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Murat POLAT

Düzeltilmiş Tez

İSTANBUL, 2016

TEZ ONAYI

FSMVÜ Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 130201007 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **Nur Hilal Vural**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "**EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇERÇEVESİNDE CENDERE VADİSİ DÖNÜŞÜMÜNÜN MİMARLIK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ SİLAHTARAĞA – KAĞITHANE MERKEZ MAHALLESİ AKSI ÖRNEĞİ**" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile 02.09.2016 tarihinde savunmuş ve mezuniyeti hususunda enstitü için gerekli yeterlilikleri yerine getirmiştir.

Prof. Dr. M. Bülent ULUENGİN

FSMVÜ

Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitü Müdürü

Tez Danışmanı:

Yrd. Doç. Dr. Murat POLAT

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim DÜZENLİ

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Doç. Dr. İmre Özbek EREN

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nur Hilal Vural

Düzeltilme Açıklama Metni

1. İçindekiler kısmı düzeltildi.
2. 2. bölüm içeriği değiştirildi.
3. Tüm bölümler tekrar düzenlendi.
4. Yeni fotoğraf, harita ve tablolar eklendi.
5. 5. Bölüme SWOT Analizi ve alt başlıklar eklendi.
6. İmla hataları düzeltildi.

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışmada, desteğini, yorumlarını ve görüşlerini esirgemeyen, süreç içerisinde çalışmama farklı açılardan bakmamı sağlayan değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Murat Polat'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecim boyunca, her anlamda görüş ve fikirleri ile bana destek olan değerli meslektaşım ve arkadaşım Sayın Fatma Zehra Sarıhan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışması sürecimde, Kağıthane ile alakalı kaynak temininde yardımlarını esirgemeyen Kağıthane Belediyesi Basın ve Tarih Danışmanı Sayın Hüseyin Irmak'a teşekkür eder, şükranlarımı sunarım.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini üzerimden esirgemeyen, her başarımın arkasında onların desteği ve motivesinin var olduğunu bildiğim sevgili annem Ayşe Vural, sevgili babam Osman Vural ve pek değerli kardeşim Nuh Bilal Vural'a çok teşekkür ederim.

Son olarak, tez yazım sürecimde hayatıma dahil olan, maddi ve manevi desteğini benden esirgemeyen, her zaman yanımda olduğunu bildiğim sevgili eşim Faruk Bilal Şener'e teşekkürlerimi sunarım.

ve kızım Mihrimah'a

Nur Hilal Vural

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	iii
RESİMLER LİSTESİ	vii
HARİTALAR LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Amaç	1
1.2 Kapsam.....	1
1.3 Yöntem	3
2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE GELİŞİM SÜRECİ.....	4
2.1 Ekolojik Sürdürülebilirlik Kavramı	6
2.2 Ekolojik Sürdürülebilirlik İlkeleri ve Mimarlık	7
2.3 Kentsel Vadi Ekolojisi	9
3. KAĞITHANE – CENDERE VADİSİ’NİN TARİHSEL VE COĞRAFİ GELİŞİMİ.....	11
3.1 Bizans Dönemi (330-1453)	14
3.2 Osmanlı Dönemi (1453-1922)	15
3.3 Cumhuriyet Dönemi (1923- 2000)	21
3.3.1 Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1960)	21
3.3.2 Geç Cumhuriyet Dönemi (1960-2000)	25
4. SİLAHTARAĞA – KAĞITHANE MERKEZ MAHALLESİ AKSİ ÇALIŞMA ALANI’NİN MİMARİ DÖNÜŞÜMÜ (1722-2000)	30
4.1 Saray Yapıları.....	33
4.1.1 I., II., III. Sadabad Sarayları	33
4.1.2 Çadır Köşkü (Perdeli Köşk)	37
4.1.3 Atiye Sultan Sarayı	40

4.1.4 Haray-ı Hümayun (Kağıthane Harası)	42
4.1.5 Poligon Sarayı.....	45
4.2 Rekreasyon Alanı Olarak Cedvel-i Sim	48
4.3 Endüstri Yapısı olarak Silahtarağa Elektrik Santrali.....	52
4.4 Ulaşım Ağı Olarak Kağıthane Demiryolu	56
4.5 Çalışma Alanı'nın Değişim Süreci	61
5. SİLAHTARAĞA – KAĞITHANE MERKEZ MAHALLESİ ÇALIŞMA ALANI İLE İLGİLİ BÖLGESEL VE ADA BAZLI PROJELERİN EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	64
5.1 Bölgesel Bazlı Planlama Projeleri	65
5.1.1 Kağıthane Sadabad Mesiresi Koruma ve Geliştirme Projesi	66
5.1.2 Cendere Vadi Özel Projesi.....	71
5.2 Ada Bazlı Planlama Projeleri	73
5.3 Ekolojik Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Bölgesel ve Ada Bazlı Projelerin Değerlendirilmesi	78
5.3.1 Arazi Kullanımı	78
5.3.2 Yeşil Alan Kullanımı	79
5.3.3 Tarihi Ve Doğal Yapıyı Koruma	80
5.3.4 Malzeme Kullanımı.....	81
5.4 Swot Analizi	81
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	83
KAYNAKLAR	86

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 3.1 Guillaume Berggren tarafından çekilen 1800’lerin sonunda Kağıthane Deresi	17
Resim 3.2 Münih Fehim Özarman tablosunda Kağıthane Eğlencesi	19
Resim 3.3 Kağıthane Köyü ,1895’ler	20
Resim 3.4 Kağıthane Sadabad Mesiresi, 1890’lar	20
Resim 3.5 Kağıthane Dere çevresinde sanayi alanları, 2013	23
Resim 4.1 Sadabad Sarayı ve Kağıthane Mesiresi, 1790	31
Resim 4.2 Sadabad Mesire Alanı, 2010	31
Resim 4.3 I. Sadabad Sarayı minyatürü 1730	34
Resim 4.4 II. Sadabad Sarayı ve Cedvel-i Sim Gravürü 1839	35
Resim 4.5 Çağlayan Sarayı (III.Sadabad Sarayı) ve sağda Çadır Köşkü 1891	36
Resim 4.6 1996-97’de Sadabad rehabilitasyonu çalışması için , son saray dikkate alınarak çizilen Saray plan çizimi	36
Resim 4.7 Aynı Yere Dördüncü Bina, İstihkam Okulu 1954	37
Resim 4.8 Kağıthane Belediye Başkanlığı 2003	37
Resim 4.9 Çadır Köşkü-Perdeli Köşk	39
Resim 4.10 1809-16 yılları arasından Sedad H. Eldem tarafından yapılan Çadır Köşkü plan ve kesit çizimi (solda), 1832 yılında H.Meyer tarafından açıklamalı kroki çizimi (sağda)	39
Resim 4.11 Çadır Köşkü’nün 1996’da Çıkarılan Temel Kalıntıları 2001	40
Resim 4.12 Atiye Sultan Sarayı (Karşı Köşk) 1891	41
Resim 4.13 Atiye Sultan Sarayı (şimdiki Kağıthane Kaymakamlık Binası) 2007	42
Resim 4.14 1905 sonrası Haray-ı Humayun Bölgesi	42
Resim 4.15 Kağıthane Harası Arazisi,2009 Arşiv sitesi şantiyesi başlarken	43
Resim 4.16 Haray-ı Hümayun 1891	43

Resim 4.17 1952 itibariyle askeri bölge olarak kullanılan Hara alanının 1984'teki durumu (Çizim:Hamza Uysal)	44
Resim 4.18 Kağıthane Harası Arazisinde Osmanlı Arşivleri Binası 2011	44
Resim 4.19 Poligon Sarayı 1900 başı	46
Resim 4.20 Poligon Sarayı'nın soğan kubbeli ve çatılı ikinci dönemi(20.yy'ın ilk çeyreği)	46
Resim 4.21 Poligon Sarayı'nın Yerine Yapılan Havagazı Fabrikası 1995'teki durumu	46
Resim 4.22 Kağıthane İETT Poligon Garajı 2010	47
Resim 4.23 1990'lerin başı Cedvel-i Sim	50
Resim 4.24 Aynı noktadan 2001 görünümü	50
Resim 4.25 Bir Osmanlı kartpostalında Cedvel-i Sim kenarı	51
Resim 4.26 1956'da Parçalanmış Kaskad'lardan geriye kalanlar 2011	51
Resim 4.27 Cedvel-i Sim Kanalı 2016	52
Resim 4.28 Silahtarağa Elektrik Santrali 1937 öncesi	54
Resim 4.29 'santralistanbul' Ana Galeri Binası ve Enerji Müzesi 2009	54
Resim 4.30 'santralistanbul' Enerji Müzesi 2010	55
Resim 4.31 Bilgi Üniversitesi Santral Kampüsü 2009	55
Resim 4.32 Silahtarağa Elektrik Santrali yerinde 'santralistanbul' 2007	56
Resim 4.33 Demiryolu Hattı'nın Kağıthane Köyü'nde bulunan Enver Paşa İstasyonu.....	58
Resim 4.34 Kemerburgaz-Çiftalan Şubesi Üzerinde Ahşap Köprü	58
Resim 4.35 Açık Hava Müzesi'nde sergilenen Hat kalıntıları 2010	60
Resim 4.36 Hattta kullanılan lokomotif ve vagonların 2002'de yapılan teknik çizimleri	60
Resim 5.1 Kağıthane Deresi Değişimi 19.yy başları-2015	67
Resim 5.2 Cedvel-i Sim Değişimi 19.yy.-2010	67
Resim 5.3 2001 Dere Yatağının Düzenlenmesi, Alüvyonu Engellemek Üzere 'Kum Tutucu' 2011	67
Resim 5.4 Sadabad Mesiresi Piknik ve Eğlence Alanları ve Göletler 2010	68
Resim 5.5 Milli Arşiv Sitesi Mevkiinden Sadabad Alanı ve Sadabad Viyadüğü 2003.....	68
Resim 5.6 Sadabad Mesire Alanı 2010	68

Resim 5.7 Sadabad Mesire Alanı 2 t.y.	69
Resim 5.8 Cendere Vadi Özel Projesi (Kentsel Dönüşüm Kapsamına Alınan Bölge).....	72
Resim 5.9 Merkezden Kuzeye Doğru, Başak Konutları Karşısı Fabrika Hali 2004..	74
Resim 5.10 Merkezden Kuzeye Doğru, Başak Konutları Karşısı Yeni Hali 2015 ..	75
Resim 5.11 Sadabad II Viyadüğü’nden İskender Paşa Çayırı 2006-2015	75
Resim 5.12 Sadabad II Viyadüğü’nün arka tarafı ‘Konut Projesi’	76
Resim 5.13 Çalışma Alanı Kapsamında Bulunan Ofis Projesi	76
Resim 5.14 Çalışma Alanı Kapsamında Bulunan Farklı Ofis Projesi	77

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa

Harita 1.1 Çalışma Alanı Kapsamı (Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı)	2
Harita 3.1 İstanbul Tarihi Haritası’nda Boğaziçi, Tarihi Yarımada, Haliç , Alibeyköy ve Kağıthane Vadileri	12
Harita 3.2 İstanbul Tarihi Haritası’nda Kağıthanenin yeri	13
Harita 3.3 1911 yılına ait Kağıthane ve Alibey Vadileri Haritası	13
Harita 3.4 Kağıthane Çayırı’nın 1877’deki Durumu	18
Harita 3.5 Kağıthane Köyü İlk Kuruluş Yeri ve Kağıthane Deresi Çevresinde 1960’daki Sanayileşme Durumu	24
Harita 3.6 1960 öncesi ve sonrası yapılan sanayi alanları	26
Harita 3.7 Sanayi Mahallesi Yerleşim Durumu	27
Harita 3.8 Merkez Mahallesi Yerleşim Durumu	27
Harita 3.9 Kağıthane 1973 Yılındaki Mevcut Durumu	28
Harita 4.1 Sadabad Mesire Alanı	31
Harita 4.2 Büyük Kağıthane haritasında Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı Kapsamı	32
Harita 4.3 Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı Kapsamı	33
Harita 4.4 Sadabad Sarayı Konumu	35
Harita 4.5 Çadır Köşkü Konumu	38
Harita 4.6 Atiye Sultan Sarayı Konumu	40
Harita 4.7 Poligon Sarayı Konumu	45
Harita 4.8 Sadabad Mesiresi’nin ilk kuruluş yıllarındaki hali ve Cedvel-i Sim düzeneği	49
Harita 4.9 Silahtarağa Elektrik Santrali Konumu	53

Harita 4.10 Haliç Karadeniz Sahra Hattı	57
Harita 4.11 Haliç Karadeniz Sahra Hattı İstasyon Haritası	59
Harita 4.12 Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı üzerinde 1946-1970 yılları arasında değişim süreçleri incelenen yapılar	62
Harita 4.13 Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı üzerinde 2006-2016 yılları arasında değişim süreçleri incelenen yapılar	63
Harita 5.1 Sadabad Mesiresi Koruma ve Geliştirme Projesi Kapsamı	66
Harita 5.2 Günümüzde Silahtarağa - Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı Kapsamı Durumu	70
Harita 5.3 Cendere Vadi Özel Projesi Kapsamı	71
Harita 5.4 KEYM tarafından hazırlanan ‘Kağıthane İlçesi Master Plan Çalışması’	74

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1 Üçlü Kar Hanesi.....5

Tablo 4.1 Çalışma Kapsamı'nda Değerlendirilen Yapıların Mimari Süreçleri.....61

Tablo 5.1 Cendere Vadisi için özetleyici nitelikte oluşturulan Swot Analizi.....82

KISALTMALAR LİSTESİ

İMP: İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi

İETT: İstanbul Elektrik Tramway ve Tünel İşletmeleri

TMMOB : Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

İBB: İstanbul Büyükşehir Belediyesi

KEYM : Kentsel Yenileme Merkezi

MSB: Milli Savunma Bakanlığı

DSİ: Devlet Su İşleri

Haz : Hazırlayan

Der : Derleyen

Kağ: Kağıthane

Env : Envanter

t.y : Tarih Yok

YY: yüzyıl

KM: kilometre

ÖZET

Kültürel, Tarihsel ve Doğal özellikleri bakımından önemli bir dünya şehri olan İstanbul, kentsel anlamda geçmişten günümüze değişen dinamik bir yapıya sahiptir. Bu fiziksel ve işlevsel değişimler İstanbul'un merkezi alanlarında açıkça görülmektedir. Dönüşümler sonucu olumsuz yönde değişen alanların kalitesini yükseltmek, kullanıcı gereksinimlerini karşılayabilmek, doğal yapıyı doğru kullanmak ve sürdürülebilir kararlarla yeni kentsel düzenlemeler yapmak, şehrin geleceği açısından önemlidir. 'Ekolojik Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Cendere Vadisi Dönüşümünün Mimarlık Bağlamında Değerlendirilmesi Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Örneği' adlı tez çalışmasına konu olan Cendere (Kağıthane) Vadisi'nde, değişimin etkileri açıkça görülmektedir.

Tezin birinci bölümünde, çalışmanın amacı, kapsamı ve yöntemi anlatılmıştır.

Tezin ikinci bölümünde, ekolojik sürdürülebilirlik kavramı anlatılmış, sürdürülebilirliğin önemi ve yöntemleri sunulmuştur.

Üçüncü bölümde, Cendere Vadisi'nin, tarihsel süreç içerisinde gerçekleşen fiziksel ve işlevsel açıdan dönüşümleri Bizans, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ayrılarak incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, Haliç-Merkez Mahallesi aksı çalışma alanı kapsamında seçilen saray yapıları, rekreasyon alanları, endüstri yapıları ve ulaşım ağlarının geçirdiği mimari ve işlevsel dönüşümler incelenmiştir. İncelenen bu yapılar, harita, resim ve tablolarla karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde, Cendere Vadisi ve özelinde Çalışma Alanı'nın 2000'li yıllardan günümüze kadar ki mevcut durumu değerlendirilmiştir. Bölge de yer alan yeni projelerin, vadinin doğal ve tarihi yapısı üzerindeki etkileri irdelenerek, geleceğe yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ise, Çalışma Alanı ve genel olarak Cendere Vadisi için geleceğe yönelik değerlendirme ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Cendere Vadisi Dönüşümü , Ekolojik Sürdürülebilirlik

ABSTRACT

Istanbul is a significant city due to its cultural, historical and natural characteristics and it also has a very dynamic structure in terms of the transformations that has occurred through the history within its urban context. This physical and structural transformations are seen in central areas of Istanbul. Increasing the quality of the areas that has altered negatively both physically and functionally, providing the users with the necessary needs, using the natural structure accurately and making new urban regulations through sustainable decisions are important for a city's future. At the Cendere Valley that is the subject of the thesis which is named 'At The Framework Of Ecological Sustainability The Evaluation Of The Cendere Valley's Conversion In The Context of Architecture Sialtarağa – Kağıthane Central District Axle Example', the effects of the transformations are clearly seen.

In the first chapter of the thesis, the purpose, the content and the method of the study are described.

In the second chapter, the concept of ecological sustainability is described and the importance and methods of sustainability are presented.

In the third chapter, the physical and functional transformations taking place in the periods of Byzantine, Ottoman and Republican are examined.

In the fourth chapter, architectural and physical transformations of the palace buildings, recreation areas, industrial buildings and transportation networks are examined regarding Byzantine, Ottoman and Republic periods around Golden Horn-Central District Axle study area. These studied structures are evaluated comparatively with tables, maps and pictures.

In the fifth chapter, Cendere Valley and specifically the study area's situation from 2000 to the present are evaluated. Sequences of new projects on the valley's natural and historical structures are studied and evaluations are made for the future.

Finally in the last chapter, evaluations and suggestions are made for the future of study area and more generally Cendere Valley.

Key Words: Change in Cendere Valley, Ecological Sustainability

1. GİRİŞ

1.1 Amaç

İstanbul, medeniyetlere ev sahipliği yapmış , dönemlere bağlı geçirdiği dönüşümlerle, kentsel anlamda dinamik ve gelişen yapıda bir şehirdir. Bu tezin çalışma alanı olan Kağıthane, özellikle Kağıthane Deresi ve çevresi olmak üzere, geçmişten bu yana değişimlerin yoğun yaşandığı bir bölgedir. Osmanlı Dönemi'nde dere kenarındaki hasbahçeleri ile saray erkanlarının ve halkın meşhur mesire yeri olmuş, Cumhuriyet Dönemi'nde askeri alan olarak kullanılmış ve daha sonra sanayinin Kağıthane'ye yerleşmesiyle tüm özelliğini kaybetmiş bir yerdir. Kağıthane, İstanbul'da kaybolan kentsel dokunun açıkça görülebildiği yerlerin başında gelmesi sebebiyle bu teze konu olmuştur.

Bu tezin çalışma alanı kapsamında yer alan, değişimin net olarak okunabildiği başlıca birkaç yapı ile Kağıthane Deresi ve çevresinin, Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar ekolojik sürdürülebilirlik çerçevesinde geçirdiği fiziksel, işlevsel değişimleri incelemek ve açığa çıkarmaktır. Geçirdiği bu dönüşümler sonucunda çevresel, sosyal ve ekonomik bakımdan dönemlere göre ekolojik sürdürülebilirlik bağlamında ne gibi etkiler bıraktığını saptamak ve saptanan bu bilgiler sonucunda planlamaya yönelik öneriler sunmaktır.

1.2 Kapsam

Çalışma, Kağıthane Deresi aksı üzerinde, Kağıthane Merkez Mahallesi ile Dere'nin Haliç'e dökülen Silahtarağa kısmı arasındaki araziye içermektedir (bkz. Harita 1). Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar ki dönemlerde gerçekleşen işlevsel ve fiziksel değişimler ekolojik bağlamda seçilen yapılar üzerinde gözlemlenmiştir.

Harita 1.1 Çalışma Alanı Kapsamı (Silahtarğa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı) ,
(Yetman,1973)

1.3 Yöntem

Bu tez çalışmasında ilk olarak ‘Şehir’ kelimesinden yola çıkılarak İstanbul irdelenmiştir. İstanbul’un önemli limanı Haliç’ten bahsedilerek, Haliç’e dökülen Kağıthane Deresi üzerinde durulmuştur. Kağıthane Deresi ve çevresinin tarihi incelenmiş, incelenen süreçler; dönemlere ayrılarak anlatılmıştır.

Tezin çalışma alanı olan Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi aksı kapsamında seçilmiş olan tarihi yapıların, Osmanlı, Cumhuriyet ve Günümüz dönemlerinde, ekolojik sürdürülebilirlik çerçevesinde fiziksel ve işlevsel açıdan nasıl bir mimari dönüşüme uğradıkları, resimli ve haritalı örneklerle anlatılmıştır. Çalışma alanı kapsamında, dönüşen, yeniden yapılmış ve yapılması planlanan projeler incelenmiştir. Günümüz Kağıthanesi için mimar ve şehir planlamacılarının Kağıthane dönüşümü hakkındaki olumlu ve olumsuz eleştirilerine yer verilmiştir. Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda, karşılaştırma ve tablolarla tespitler yapılarak geleceğe dönük öneriler geliştirilmiştir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE GELİŞİM SÜRECİ

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomiden kalkınmaya, sosyal faktörlerden çevresel faktörlere kadar her türlü konuyu kapsayan derin bir kavramdır (Şimşek,2012:8).

‘Sürdürülebilir Kalkınma’ kavramı ise kelime anlamı ile bakıldığında kalkınmanın sürekli olması demektir.

1990’lardan itibaren kentlerdeki tüketici yaşam şeklinin küresel iklim dengesine olumsuz etkilerinin anlaşılması, tüketimin yanında üretkenliğin de devamını sağlamak adına sürdürülebilir gelişme kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Böylece 1990’lar itibari ile ‘Sürdürülebilirlik’ kavramı sıkça kullanılan bir terim haline gelmiştir (Kocabaş,2014:2)

Bu kavram ilk olarak Alman aristokrat Johann Carl von Carlowitz tarafından ormanlar için kullanılmıştır. Carlowitz sürdürülebilir ormancılık için dikilen ağaç sayısının kesilen ağaç sayısından fazla olması gerektiğini söylemiştir (Zor,2012:6).

Kavram daha sonra çevreci hareketler tarafından geniş bir slogan olarak kullanılmış ve birçok sürdürülebilirlik taraftarı olan çevreci insanlar, bu kavramı, insan yaşamını refah düzeyinde tutmak için gerekli ekolojik koşulların sağlanması olarak değerlendirmişlerdir (Ciravoğlu,2006:22).

Zamanla artan doğal kaynak tüketimi ve yetersiz üretim sebebiyle, Dünya’nın birçok yerinde ciddi çözüm arayışlarına girilmiştir. Sınırlı olan doğal kaynakların bir gün biteceği bilinerek, devamlılıklarının sağlanması için sürdürülebilirlik politikasının gündemde olduğu görülmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun yayınladığı “Our Common Future” Brutland Raporu’nda gündeme gelmiştir ve önem kazanmıştır. Raporda sürdürülebilir kalkınma; “Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilen

kalkınmadır’’ şeklinde tanımlanmaktadır (Zor,2012:6). Raporun temel kavramları eşitlik, katılımcılık ve gelecek olarak belirlenmiştir (Ciravoğlu,2006:11).

Ecological Design kitabının yazarı Sim Van Der Ryn, kitabında sürdürülebilirlik kavramını; torunlarının kültürlerini ve dünyayı tanıması yönündeki umudu olarak tanımlamaktadır (Zor,2012:7).

Planlamalarda ele alınması gereken üç temel değer, sosyal, ekonomik ve çevresel (ekolojik) değerlerdir. Planlamanın amacı, bu değerleri dengeli bir şekilde birleştirecek gelişmeyi sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda yönetilen gelişmenin kavramsal karşılığı ‘sürdürülebilir kalkınma’dır (Sılaydın,2006:35).

Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma ve gelişmenin sağlanması için üçlü kar hanesi olarak gösterilen ekolojik, sosyal ve ekonomik gelişmelerin birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir (bkz. Tablo 2.1) (Şimşek,2012:9).

Tablo 2.1 Üçlü Kar Hanesi (Şenol,2009)

Şehirlerin planlama sürecinde, yerleşim alanları, ulaşım alanları ve yeşil alanların oluşturulması için alınan karar doğal yapıyı direkt olarak etkilemektedir. Özellikle şehirlerdeki vadi tabanında yer alan yerleşim alanları, doğal dokunun ve hava akımının sürdürülebilirliğini engellemektedir. Çevreye verilen bu gibi zararların azaltılması noktasında yapılacak uygulamalar, bölgedeki suyun ve havanın temizlenmesi, çevre dostu yapıların inşa edilmesi ve ekolojik çevreye duyarlı planlamaların yapılmasıdır (Şimşek,2012:10).

Sürdürülebilirlik kavramı günümüzde sadece ekolojik dengeyi sağlamak adına değil çevresel, ekonomik ve sosyal faktörlerinin döngüsünü tanımlamak için kullanılan bir kavram olmuştur. Ekolojik sürdürülebilirlik için ekolojiyi merkeze alan bir sürdürülebilirlik politikası uygulanmalıdır (Turgut,2014:6).

2.1 Ekolojik Sürdürülebilirlik Kavramı

Ekolojik yaklaşım, sürdürülebilirlik kavramının ekolojik açıdan vurgulanmasıdır. Ekolojik açıdan sürdürülebilirlik, hızlı tüketim sebebiyle azalan kaynakların etkin kullanımı ile sağlanabilmektedir. Bu bağlamda ekosistem içindeki fiziksel unsurların bozulmadan korunabilmesi ve elde edilen kaynakların uzun dönemliliği çevre sistemlerinin etkin kullanımına bağlıdır. Sürdürülebilirlik kavramı, kentsel gelişmeyle birlikte çevresel sorunların ortaya çıktığı ekolojik alanların belirlenmesi, planlanması ve tekrar düzenlenmesi gibi geniş ve bütüncül bir yaklaşımın gelişimini sağlamıştır. Ortaya çıkan ekolojik düzenleme yaklaşımının temel noktası, doğanın korunması ve kentsel kalitenin (toplumsal, kültürel, mekansal) iyileştirilmesidir (Özcan,2007:691).

Günümüzde ‘ekolojik sürdürülebilirlik’ kavramı yaşamsal anlamda önemli bir mesele haline gelmiştir. Çevresel sorunların ve zamanla oluşan yıkımların çözülebilmesi için sürdürülebilir yöntemler bir çözüm yolu olarak görülmektedir.

Ekolojik sürdürülebilirlik kavramı, ekolojik sistemde hızla tüketilen doğal kaynaklar neticesinde, sistemlerin çeşitliliğinin ve üretkenliğinin devamını sağlamak yani sürdürülebilirliğini oluşturmaktır.

Birleşmiş Milletler tarafından 1992’de düzenlenen Rio Konferansı’nda ve 1996’da düzenlenen Habitat-2 Kent Zirvesi’nde ‘sürdürülebilirlik’ kavramının ve ‘yaşanabilir çevre oluşturma’ amacının benimsenmesi, sürdürülebilir kentsel gelişimin ekolojik temele dayanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Özcan,2007:689).

Bu bağlamda sürdürülebilir kentsel gelişme; günümüz için ekonomik, toplumsal kalkınmayı ve çevreyi korumayı, gelecek kuşaklara kaliteli bir yaşam bırakmayı amaçlayan bir gelişmedir. Böylece tarihi ve kültürel yapılar korunacak, kentlerin değişim sürecinde çevrenin bütüncül olarak korunması sağlanacaktır.

Koruma amaçlı imar planları ve çevre düzenlemesi yönetmeliklerine göre; tarihi çevre, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı, doğal yapı, sosyal donatı, teknik altyapı ve arazi kullanımı ve ulaşım biçimi gibi bölge özelliklerine ilişkin gerekli etütler, kent bütünü ile ilişkilendirilerek yapılmaktadır. Yapılan etütler sonucunda tespit edilen sorunların çözümü olarak; tarihi, kültürel ve doğal çevrenin yaşanabilir ve sürdürülebilir şekilde korunabilmesi için bölgeye özgü stratejiler belirlenmektedir (Sılaydın,2006:42).

Ne var ki İstanbul'daki dönüşüme uğrayan bölgeleri etkileyen hava, su ve toprak kirliliği, yeşil ve tabii alanların gittikçe azalması, tarihsel dokunun bozulması gibi sorunlar, tarihi süreçte gerçekleşen gelişme politikalarının ekolojik temelden yoksun olduğunu göstermektedir. Kağıthane – Cendere Vadisi'nin tarihsel süreçteki değişimi bu gibi örneklerdendir.

2.2 Ekolojik Sürdürülebilirlik İlkeleri ve Mimarlık

Günümüzde ekolojik dengeleri bozulmuş ve bozulmakta olan yerleşim merkezlerinde yaşayan insanlar çevresel sorunlar ile karşı karşıyadırlar. Bu sorunlar, gürültü, hava, su, toprak kirliliği gibi sonuçları oluşturan ve ekolojik yaklaşıma dayanmayan kentsel planlamalardır. Avrupa kent politikasını belirleyen belgelerden biri olan 'Green Paper' yerleşim merkezlerindeki çevresel sorunları üç başlık altında ele almaktadır:

1. Kentsel kirliliği oluşturan hava, su, toprak kirliliği ve katı atıklar,
2. Yollar, caddeler, binalar ile yeniden oluşturulan alanlarda meydana gelen bozulmalar,
3. Yapılan düzenlemeler sonucunda, yeşil alanların ve doğal yapının bozulması (Özcan,2007:698).

Ekolojik sürdürülebilir mimarlıkta, mekanların yapımı, kullanımı, yıkımı ve dönüşümü sırasında kullanılan mimari elemanların, malzemelerin, tekniklerin, çevreye zarar vermeyecek şekilde yapılması, doğal ortamına uygun olması hedeflenmelidir (Zor,2016:8).

Ekolojik açıdan kentler, belirli bir alanda içinde bulundurdıkları ile bir çevre sistemi oluşturmaktadır. Bu alanlarda ortaya çıkan sorunların çözülmesi ve istenen

sürdürülebilirliğin sağlanması, gerçekleştirilen gelişmelerin çevresel ilkelere uygun olarak gerçekleştirilmesine bağlıdır (Özcan,2007:695).

Ekolojik sürdürülebilirlik çerçevesinde tasarlanan alanların tasarım ilkelerinde diğer belli başlı noktalar şöyledir;

- Çevre tasarımı ve inşasında doğal kaynakların zarar görme olasılığını en aza indirmek,
- Mevcut topoğrafyaya uygun mekanların tasarlanması,
- Tarihi bölge konumunda başlayan yapılaşmanın tarihi yapı ve dokulara zarar vermeden devam etmesi,
- Geri dönüşümlü malzeme kullanımı,
- Su, hava, toprak kaynaklarının sürdürülebilir kullanımlarını sağlamak,
- Mevcut yeşil dokuya zarar vermeyen dönüşümler,
- Bölgenin doğal, jeolojik ve iklimsel yapısına uygun tasarımlar olarak sıralanabilir (Zor,2016:12).

1994 yılında Strassbourg’da düzenlenen Bölge Planlama Sorumlu Avrupa Bakanlar Konferansı’nda sürdürülebilir kentsel gelişmenin dört temel ilkeyi içermesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu ilkeler;

- Kente ve bölgeye düşen enerji harcamasının azaltılması,
- Doğal ekosistemlerdeki değişimlerin azaltılması hatta yok edilmesi,
- Doğal kaynakların zamanla atık haline dönüşmesinin engellenmesi,
- Bölgelerde yaşayan insanlar da çevre bilincinin oluşturulmasıdır (Özcan,2007:694).

Bu ilkeler dışında sürdürülebilir ekolojik tasarımlar sürecinde, tasarımın;

- Araziye formuna uygunluğu,
- Yeşil alan kullanımı,
- Rüzgardan vb. gibi kaynaklardan doğal havalandırmanın sağlanması,
- Doğal yollardan enerji üretimi (güneş vb.)
- Yapı malzeme seçimi gibi bölgenin ekolojik yapısını bozmayacak şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu ilkeler doğrultusunda, Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunlarına göre; arazi kullanımını planlamanın amacı, doğal toprak yapısının ve niteliklerinin kaybını engelleyerek geliştirilmesini ve çevre odaklı sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun şekilde usul ve esasları belirlemektir. Tasarım aşamasında oluşturulan planlar çerçevesinde, toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutta gelişmelerin katılımcı yöntemlerle takip edilmesi, yanlış kullanımların durdurulması ve düzeltilmesi esaslarını kapsamaktadır (Sılaydın,2006:40).

2.3 Kentsel Vadi Ekolojisi

Ekolojik sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasındaki nedenler, mevcut doğal kaynakların sınırlı olmasına rağmen, tüketimin hızla artması olmuştur. Ele alınan bu ekolojik yaklaşımın amacı, doğanın korunması ve kentsel kalitenin artırılmasıdır (Özcan,2007:691).

Tarihsel süreç içerisinde, İstanbul’da yaşanan hızlı dönüşüm sonucu, doğal ve tarihi alanlar üzerinde gözle görülür tahribat ve bozulma oranları artmış, bu artış kentte ekolojik tasarımın aciliyetini ortaya koymuştur. İstanbul’un merkezi bölgelerinden olan Kağıthane-Cendere Vadisi üzerinde bu değişimler açıkça görülmektedir.

Cendere Vadisi, tarihsel süreç içerisinde, mesire alanından askeri alana, askeri alandan sanayi alanına dönüşmesiyle , tarihi ve doğal dokusunu büyük oranda kaybetmiştir. Karadeniz’den Haliç’e doğru uzanan bir vadi konumunda olan bölge İstanbul için ekolojik bir hava koridoru oluşturmakta ve Kuzey’den Güney’e uzanan dere hattı boyunca devam eden rekreasyon alanlarıyla, kullanıcılara nefes alma mekanı sunmaktadır.

Cendere Vadisi gibi kentsel ekolojiye büyük oranda katkı sağlayan vadilerin gelişimlerinde sürdürülebilirlik kavramını devam ettirmek için ;

- Yapılaşma başlangıcında arazi analizlerinin yapılması ve topoğrafyanın izin verdiği ölçüde yapılaşmanın devam etmesi,
- Arazi kullanımının doğru yöntemlerle uygulanması,
- Doğaya ve insan sağlığına zarar vermeyen tasarımların yapılması,
- Doğal hava koridoru oluşturan vadilere hava, su, toprak kirliliği oluşturacak yapıların inşa edilmemesi,
- Yeşil alanların yok edilmemesi,

- Alüvyonlu dere yatağının üzerine yapılaşmanın olmaması gerekmektedir.

Bu çalışmada seçilen Cendere Vadisi, şehrin ekolojik alanlarına, doğal kaynaklarına, tarihi ve kültürel değerlerine sahip bir bölgedir (bkz. Harita 1.1). Vadi'nin zamanla yeşil dokusunu kaybetmesi, çevre kalitesinin düşerek çevresel sorunların oluşması ve yaygınlaşması, ve bünyesine aldığı yoğun iç göç sebebi ile ekolojik sürdürülebilirlik ilkelerinden tamamen uzaklaştığı görülmektedir. Son yıllarda düzenlenen rekreasyon alanları, yeşil binalar gibi çalışmalar ile oluşan olumsuz etkiler düzeltilmeye çalışılmaktadır.

Ayrıca yapılan düzenlemelerde sürdürülebilirlik kavramının Vadi'nin toplumsal, çevresel ve ekonomik boyutlarını birbiriyle birleştiren bir politikanın geliştirilmesi gerekmektedir.

Gelecek bölümlerde, Cendere Vadisi Kağıthane Dere aksı üzerinde bulunan, Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi çalışma alanında, ekolojik sürdürülebilirlik ilkeleri üzerinden tespit, değerlendirme ve öneriler sunulmaktadır.

3. KAĞITHANE – CENDERE VADİSİ’NİN TARİHSEL VE COĞRAFİ GELİŞİMİ

‘Şehir’ terimsel olarak, köy ve kasaba gibi birimlerden daha fazla nüfusa sahip, genellikle tarımsal faaliyetlerin olmadığı insan topluluğunun yaşadığı mekanların adlandırılmasıdır (URL-1). Şehirler günümüze dek insanların, kültürlerin ve ihtiyaçların kesiştiği evrensel kavşaklar olmuşlardır. İstanbul yüzyıllardan bu yana, bu işlevleri sürdüren, uygarlıkları ve kıtaları birbirine bağlayan bir ‘köprü’ ve bir ‘eklem’ şehri olmuştur (Burdett,2009:2). Ayrıca, birbiri ardına devam eden kültürlerle ev sahipliği yapmış bir dünya şehridir.

İstanbul’u diğer dünya şehirlerinden ayıran önemli özellikleri arasında ; zengin tarihi, mirası, günümüze dek uluslararası ulaşım ve iletişimin kilit noktası olması, kültürel ve ticari aktivitelerin merkezi olması, ayrıca ekonomi ve endüstrinin birincil merkezi konumunda olmasıdır (Kubat, 2001:7).

Asya ve Avrupa kıtalarının birleşme coğrafyası içinde, stratejik noktalardan biri olan Antik Çağ’ın Bizantion, Orta Çağ’ın Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu’nun başkenti İstanbul’un fiziki haritasında, en önemli yerlerinden biri Haliç ve çevresidir (Çöl, 2011:645).

İstanbul, yüzey şekilleri oldukça engebeli ve vadilerle yarılmış bir yapıya sahiptir. ‘Vadi’, iki dağ arasında zamanla doğal yapıyı oluşturan çukurca arazi veya geçitlerdir. İstanbul, vadi oluşumunda önemli bir şehirdir. Vadilerin bazılarının sular altında kalması sonucu, Boğazlar ve Haliç meydana gelmiştir (bkz. Harita 3.1). Altın Boynuz olarak da bilinen Haliç ve çevresi , topoğrafyası bakımından doğal bir iç liman oluşturmamasından dolayı, İstanbul’un uluslararası önemini artıran stratejik bir konuma sahiptir. Cendere Vadisi veya diğer adıyla Kağıthane Deresi Vadisi, Haliç’in devamı durumunda olan iki ana vadiden biridir. Diğerisi ise Alibeyköy Deresi Vadisidir (Anonim,1980:518).

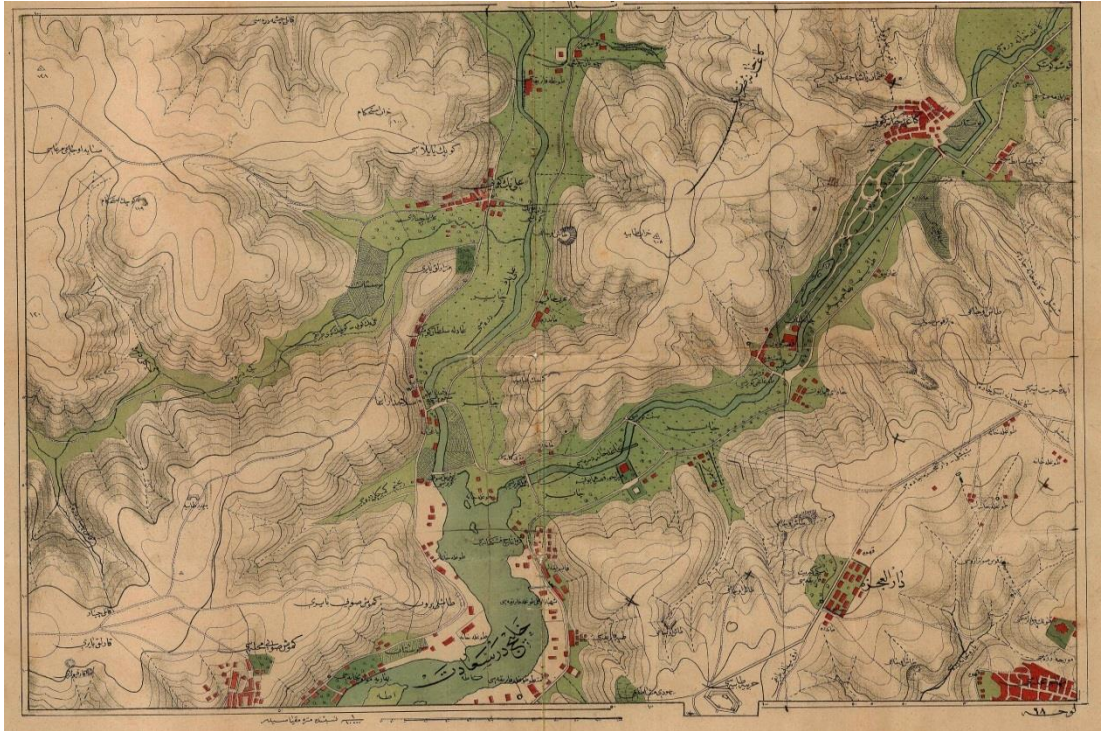
Harita 3.1 İstanbul Tarihi Haritası'nda Boğaziçi, Tarihi Yarımada, Haliç , Alibeyköy ve Kağıthane Vadileri (Alman Mavileri 1913-1914 I. Dünya Savaşı Öncesi İstanbul Haritaları,2007)

Deniz sularının vadileri delmesiyle topoğrafik yapı değişmiş ve bir çok dere oluşmuştur. Bu derelerden biri de Cendere Vadisi'ni ikiye bölen ve Haliç'e dökülen Kağıthane Deresi'dir.

Kağıthane bölgesi, dere kenarında bulunan kağıt imalathanelerinin bulunması sebebiyle, her dönemde aynı anlama gelen sırasıyla 'Barbyzes', 'Khartarikos' ve 'Kağıthane' isimleri ile anılmıştır.

Harita 3.2 İstanbul Tarihi Haritası'nda Kağıthane'nin yeri (Alman Mavileri İstanbul Haritaları,2007)

Harita 3.3 1911 yılına ait Kağıthane ve Alibey Vadileri Haritası (Irmak,2014)

İstanbul'un merkezi yerleşim birimlerinden olan Kağıthane, coğrafi konumu itibariyle Avrupa Kıtası'nda olup Eyüp, Şişli ve Beyoğlu ilçelerine komşu konumundadır. Vadi, stratejik konumu, ekolojik doğal yapısı ve jeolojik özellikleri itibariyle her dönemde önemli bir kentsel alan olma özelliğini devam ettirmiştir.

Antik dönem, Roma, Bizans, Osmanlı gibi dönemlerde kent parçası olarak kullanılmış olan Kağıthane, yeşil alanları ve deresi ile tarihi süreçte Osmanlı'nın batılılaşma faaliyetlerinin başladığı, yılın belli zamanlarında sosyal etkinliklerin gerçekleştirildiği bir bölge olmuştur. Osmanlı Dönemi'nde saray ve köşklerin yapıldığı , saray erkanı ve halkın başlıca sayfiye yeri ve hayvanların otlak yeri olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'nden sonra bölgedeki kasırlar, köşkler ve Osmanlı'nın Hasbahçe'si askeri ve kamu hizmetleri amaçlı kullanılmıştır.

1950 itibariyle, köyden kente göçün başlaması ve sanayi tesislerinin dere kenarında gelişmesi ile tarım alanlarının yerlerini fabrikalar almış ve Kağıthane Deresi eski özelliğini tamamen kaybetmiştir. Sanayiyle beraber altyapı hazırlanmadan gelen yoğun göç nedeniyle çarpık kentleşme sonucu gecekondu bölgeleri oluşmuştur. 1990'lar itibariyle başlatılan kapsamlı çalışmalar sonucunda 2000'li yıllardan itibaren başlayan sanayi desantralizasyonu ile bölge, rant değeri yükselerek çekim noktası haline gelmiştir. Bölgedeki sanayi tesisleri ve gecekonduların yerlerini , toplu konut ,alışveriş ve ofis merkezleri almıştır.

Tarihsel süreç içerisinde fiziksel ve işlevsel açıdan yoğun değişime maruz kalan Cendere Vadisi, Bizans ve Osmanlı Dönemlerinde ayrı ayrı ele alınmıştır.

3.1 Bizans Dönemi (330-1453)

“İstanbul'un bugünkü evrensel kimliği Türklerden çok önce başlayan bir tarihi sürecin biriktirdikleriyle oluşuyor”(Kuban,2010:41).

Bazı kaynaklarda nakledilen söylencelere göre; Henüz İstanbul'un ilk çekirdeği olan Bizans Dönemi'nin Byzantion'u kurulmadan önce, (Barbyzes) Kağıthane Deresi ile (Kydaris) Alibey Deresi'nin kesiştiği, bugünkü Silahtarağa civarında kurulan Semestra kasabası, Haliç üzerindeki ilk yerleşim yeridir. Kağıthane ve Alibeyköy derelerinin Haliç'e döküldüğü noktada, tatlı ve tuzlu suyun karıştığı verimli bir alan

olması sebebiyle tarih boyunca önemli bir konum olmuştur ve bu nedenle Haliç üzerindeki ilk yerleşim yeri olma özelliğini göstermiştir.

Bizans Dönemi'nde Drepanikon olarak adlandırılan Semestra yerleşim yerinde, 1949 yılında yapılan bir inşaat kazısında çıkan mabed parçaları ,yerleşimin var olduğunun açık bir göstergesi olmuştur. (Irmak,2007b:20).

Antik ve Roma dönemine kadar uzanan tarihe sahip Kağıthane ve beraberinde Kağıthane Köyü, Bizans döneminde 'Pissa' olarak anılmakta ve o dönemlerde kağıt üretimi yapıldığı bilinmektedir (Aslan v.d., 2014:21).

Ünlü Fransız Seyyah Petrus Gylllius (2000) şöyle aktarmıştır; *' Barbyzes adı burada oturanlara o kadar yabancısıdır ki Byzantionlular buruşmuş kağıtların düzleştirildiği, derelerin ağzına yakın bir yerdeki işlikten dolayı burayı Khartarikos Deresi (Kağıthane Deresi) dışında bir adla adlandıramazlar'.*

Kağıthane ve Alibeyköy Dereleri'nin Osmanlı Dönemi'nde olduğu gibi, Bizans Dönemi'nde de su toplama havzası, halkın mesire ve eğlence yeri olarak kullanıldığı, ayrıca seyyar tezgahlarla Barbyzes kıyısında kağıt imal edildiği bilinmektedir (Irmak,2007b:21). Semavi Eyice,16.yüzyılda İstanbul'u ziyaret eden Fransız seyyah Gylllius'un, Kağıthane Deresi'nin Haliç'e döküldüğü kısımda Bizans kağıt atölyelerinin harabelerini gördüğünü belirtmektedir (Eyice,1997: 95).

Kağıthane, Bizans döneminde öne çıkan bir yerleşim yeri olmamakla birlikte asıl önemini Fetih'te ve daha sonraki yıllarda kazanmıştır. (Irmak,2007:9). Haliç Körfezi'ne dökülen bir dere ile vadisinde eski kağıt imalathanelerinin bulunması sebebiyle Osmanlı döneminde 'Kağıthane' ismi ile anılmaktadır (Yetman, 1973:9).

3.2 Osmanlı Dönemi (1453-1922)

İstanbulda, tatlı su kaynakları ve akarsu kenarları gezme-yeme-içme amaçlı mesire yerleri olarak kullanılmaktaydı. Kağıthane'de Sadabad, Boğaziçi'nde Küçüksu, Göksu ve Fenerbahçe, bu tür kır gezilerinin tercih edilen mekanları olmuştur (Dursun, 2011:186).

Osmanlı döneminde , Kağıthane Deresi ve çevresi; Saray'ın ve zaman zaman da halkın mesire yeri olarak varlığını sürdürmüş, devlet gücünün sergilendiği, aynı

zamanda hayvancılık ve bahçeciliğin yapıldığı tarımsal bir bölge konumundadır. Ayrıca kenti besleyen önemli su kaynaklarından biridir (Kağıthane Rehberi, 2012:11).

Evliya Çelebi'nin tarifine göre; Günümüzde Kağıthane Merkez Mahallesi olarak anılan Kağıthane Köyü'nde iki yüz kadar ev, Kanuni Sultan Süleyman'ın şehzadesi olan Mehmed'in, süt annesi Daye Hatun adına 1544 yılında yaptırılan mescid, bir hamam ve yirmi kadar dükkan vardır. 1722 yılına kadar Köy'e kayıklarla ulaşılabilirdi, 1722'de Sadabad Sarayı, Cedvel-i Sim havuz ve çağlayanlarının inşası ile Köy'e kayık ile ulaşım kesilmiştir (Irmak,2011:448).

Kağıthane Deresi ve çevresi, geniş yeşil alanlara sahip olduğundan, mesire alanı olması dışında, gerek toplantı ve eğlence, gerek Cirit, Güreş gibi spor faaliyetlerinin düzenlendiği, ayrıca askeri bölge ve kısmen sanayi bölgesi olarak 18.yy'ın başlarına kadar varlığını sürdürmüştür (bkz.Resim 2) (Irmak,2007:13). Ancak 18.yy'dan itibaren Kağıthane bölgesi radikal değişimler sürecine girmiştir. Bu radikal ve sistemli değişimler şu şekilde anlatılmıştır :

18.yy başlarına kadar kapsamlı bir düzenleme görmeyen Kağıthane, padişah III. Ahmed'in 'Lale Devri' olarak bilinen saltanat yıllarında önem kazanır.¹ 28 Çelebi Mehmet'in 1720-21'de Fransa'ya yaptığı gezi de, Fransız saray mimarisi ve bahçe peyzajından çok etkilenmiş, III. Ahmed'e sunduğu gezi raporunda Marly, Trianon, Fontainebleau Sarayları ve bahçe resimlerine geniş yer vermiştir. Daha sonrasında Kağıthane'de yeni bir yapılaşma için çalışmalara başlanmıştır (Kağıthane Rehberi,2012:36).

Sadabad Sarayı, Çadır Köşkü, Atiye Sultan Sarayı, Poligon Sarayı ve Kağıthane Harası gibi Saray erkanlarının kasırları ve diğer saray yapıları , çeşmeleri, bahçeleri ve Cedvel-i Sim ile Kağıthane'deki 'Sadabad' bu dönemin en önemli ve görkemli örneğidir (Gül,2012:19).

¹ Bu dönemin Lale Devri olarak adlandırılmasının nedeni; 18.yy'daki yaşama biçiminin önceki yıllara göre farklılık göstermesidir.Eski dönem Osmanlı yönetici sınıfındaki gaza ruhu ve dinsel katılık, yerini tasavvufa, müziğe ve edebiyata bırakmış, 'Lale' bir çiçek olmaktan çıkıp, bir kült haline gelmiştir (Irmak,2007:13).

Farsça'da abad edilmiş, mutluluk veren anlamına gelen 'Sadabad' ismi 1721 yılında yapılan değişiklikler ile beraber ortaya çıkmakta ve daha sonra sarayın ismi olarak kullanılmaktadır (URL-2).

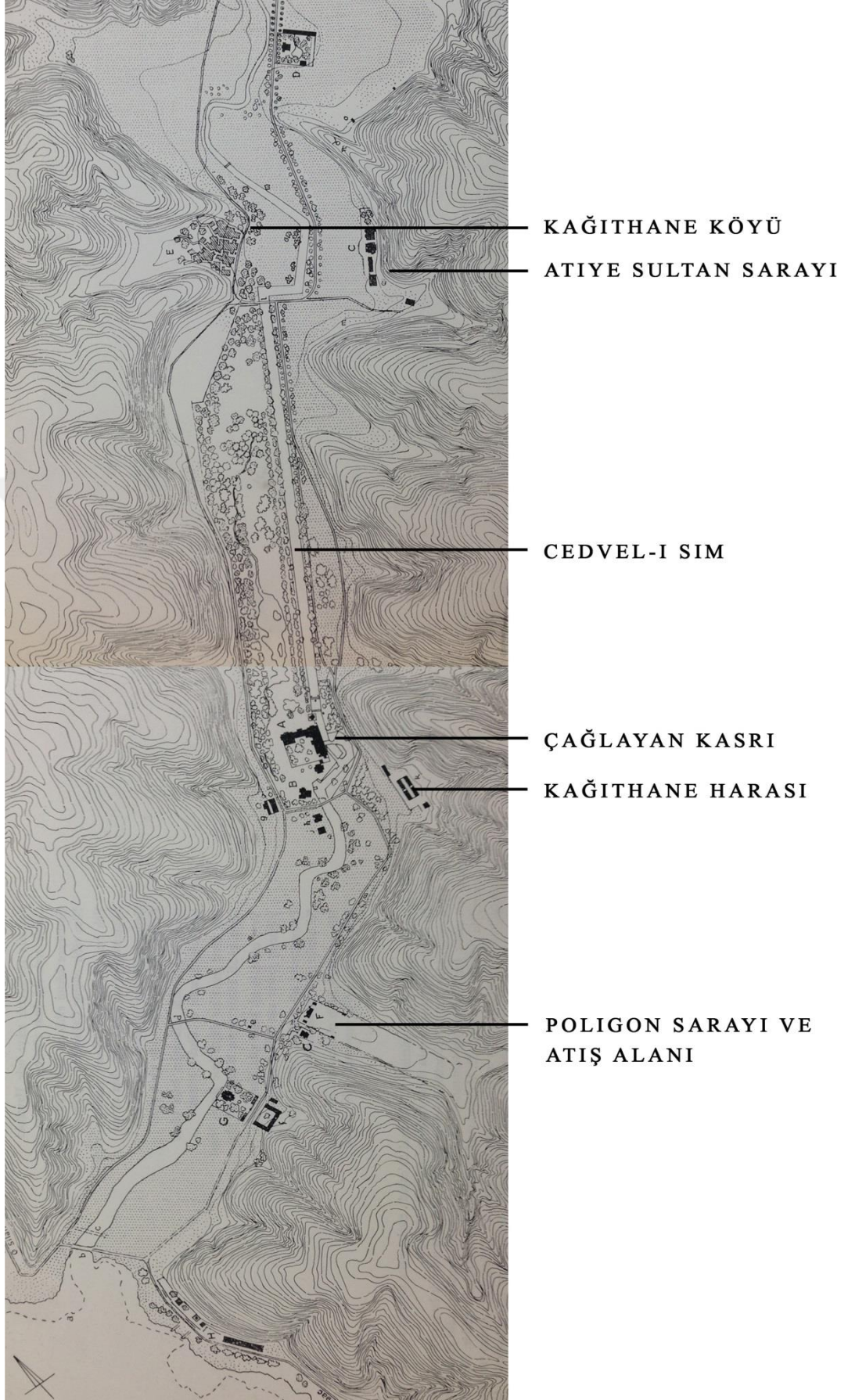
1720'ler de 'Sadabad' olarak bilinen büyük bir toplumsal dönüşümün yaşandığı, Osmanlı'nın batılılaşma ile birlikte modernleşme sürecine girdiği, geleneksel moddan çıkıp, dışa dönük bir yaşam tarzının başladığı görülmektedir. Kağıthane'de yapılan bu düzenleme Osmanlı geleneksel yaşam tarzında bir kırılma noktası olmuştur.

Modernleşmenin dışarıdan alınan bilgi ile değil, kendi durumunu sorunlaştırıp değişime karar verme ile mümkün olduğunu savunan Tanyeli, 18.yy'da başlayan batıdan etkilenmeleri, batılılaşma ve modernleşme olarak saymanın doğru olmayacağını yukarıda belirttiğimiz gibi ancak modernleşme sürecine girmiş ya da modernleşme hazırlıkları şeklinde yorumlamanın doğru olacağını belirtmektedir (Tanyeli,1997).

Resim 3.1 Guillaume Berggren tarafından çekilen 1800'lerin sonunda Kağıthane Deresi (URL-3).

Çalışma alanı kapsamında yer alan ve incelediğimiz Silahtarağa Elektrik Santrali, Osmanlı Dönemi'nin sonlarına doğru 1910-14 yıllarında şehrin elektrik sıkıntısını gidermek için kurulmuştur. I. Dünya Savaşı yıllarında kömür ile çalışan fabrikanın kömür ihtiyacını ulaştırmak için Kağıthane Demiryolu inşa edilmiştir (Altın Boynuz'dan Cendere'ye,2005:15).

Harita 3.4 Kağıthane Çayı'nın 1877'deki Durumu (Eldem, 1977)

Tarihçiler ve şairler tarafından övülen Lale Devri, on yıldan fazla sürmemesine rağmen, dönemin yaşam görünüşünü, yeni tarzda saraylar, bahçeler, çeşmeler gibi yapılarla, hızla değiştiren ve uzun süren bir şenlik havasında yaşanan özgün bir dönemdir. Sadrazam Nevşehirli İbrahim Paşa, bu önemli geçiş döneminin mimarı olmuştur.

Bu bağlamda toplum Batı yaşam tarzını örnek alarak, bahçe ve açık alan düzenini kullanmaya başlamış ve kentsel boyutlarda dışa dönük bir yaşam tarzıyla tanışılmıştır. Ne yazık ki, Sadabad'ta yapılan mesire ve eğlenceler, halktan bazı kesimlerce hoş karşılanmamış ve devamında ayaklanmaya sebep olmuştur. 1730 Patrona Halil İsyanı ile Lale Devri katliamlar ve yıkımlar sonucu son bulmuş, geriye İbrahim Paşa'nın on yılda yarattığı kentten, bir-iki dinsel yapı dışında pek birşey kalmamıştır (Kuban,2010:401).

Resim 3.2 Münih Fehim Özarman tablosunda Kağıthane Eğlencesi (Irmak,2011)

Sedat Hakkı Eldem'e göre , Lale Devri'nde, Kağıthane vadisindeki düzenleme ile yapılan Sadabad yapıları, diğer saray yapıları ve Cedvel-i Sim ,dönemin en önemli yapıları ve ilk defa tasarlanmış bir rekreasyon örneği olarak kabul edilmiştir (Genim,2011:320).

Osmanlı Dönemi'nde yapılan açık alanların şekillenmesi, moda olan tarzların etkisiyle olduğu kadar , dönemin ekonomik yapısı ile toplumsal ve siyasi görüşlerin etkisiyle de gerçekleştiğini göstermektedir.

28. Mehmet Çelebi zamanında inşa edilen Kağıthane mesire alanında, Batı stili örnek alınarak, sistematik bir bahçe düzeni yapılmıştır. Dere, yerleşimin belirleyici ögesi olmuş ve orjinal yatağı değiştirilerek iki kenarı mermer rıhtımlı Cedvel-i Sim diğer adıyla Gümüş Kanal inşa edilmiştir. Düzenleme de Batı stilinden etkilenilmesine rağmen, yeni bir üslup geliştirilerek farklı bir tarz yakalanmıştır (Erdönmez, Ünlü,2009:37-39).

Resim 3.3 Kağıthane Köyü ,1895’ler (Irmak, 2014)

Resim 3.4 Kağıthane Sadabad Mesiresi, 1890’lar (Irmak,2014)

3.3 Cumhuriyet Dönemi (1923- 2000)

19. yüzyıl sonu 20. Yüzyıl başlarında, İstanbul, Osmanlı Modernleşme sürecinde ekonomik, siyasi, toplumsal ve mekansal değişimin adresi olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde, kentsel formu değiştiren imar düzenlemeleri, mimari ve işlevsel değişimler, kent yapısını önceki dönemlerden keskin bir sınırla ayırmıştır (Yücesoy, Güvenç, 2010:365).

Kağıthane – Cendere Vadisi, tarihi süreç içerisinde, doğal ve fizyolojik yapısı itibariyle, İstanbul için önemli bir ekolojik hava koridoru konumundadır. Osmanlı Dönemi'nde mesire ve rekreasyon alanları ile meşhur olan Kağıthane Deresi ve çevresi, Cumhuriyet Dönemi'nde sanayinin bölgede gelişmesi ve beraberinde gelen göç sonucu vadi yamaçlarında oluşan çarpık kentleşme ile doğal yapısındaki sürdürülebilirlik özelliğini kaybetmiştir.

Çalışma kapsamında, Cumhuriyet Dönemi gelişmelerini detaylandırmak ve sınıflandırabilmek adına dönem iki bölüm de incelenecektir. Bu dönemler, 1923-1960 aralığındaki gelişmeleri anlatan 'Erken Cumhuriyet Dönemi' ve 1960- 2000 aralığındaki gelişmeleri anlatan 'Geç Cumhuriyet Dönemi' dir.

3.3.1 Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1960)

1930'lu yıllardan sonra Kağıthane'de, eski saray ve kasırların bir kısmı yıkılmış ve varlığını sürdüren yapılar işlevi değiştirilerek askeri amaçlı kullanılmaya başlanmıştır . Vadi mesire yeri olmaktan çıkıp askeri bir bölge halini almıştır.

1923-1960 yılları arası olarak adlandırdığımız Erken Cumhuriyet Dönemi'nde İstanbul nüfusu, büyük ölçüde aldığı iç göç sebebiyle, ülke genelini aşan bir gelişme göstermiştir. Bu göç hareketi sonucu İstanbul'un yerleşim biçimi çarpıcı bir şekilde etkilenmiştir. Göç nedeniyle, yerleşme alanları genişlemiş ve İstanbul metropoliten bir bölge haline gelmeye başlamıştır (Kağıthane Rehberi,2012:55).

Tekeli'ye (1996) göre, 1900 başlarında kent yapısındaki değişiklikler , genel bir tasarımın sonucu olmaktan ziyade parça parça mozaiklerin birleşmesiyle gerçekleşmiştir.

Yücesoy ve Güvenç'e (2010) göre ise ' *'Kent mekanında toplumsal coğrafyayı etnik köken, statü, meslekler ve ekonomik faaliyetlerin yanı sıra konutlar ve iktisadi coğrafyayı ise işyerleri şekillendirir''*.

Yücesoy ve Güvenç'in İstanbul'daki şekillenmeyi özetlemesi Kağıthane'deki toplumsal coğrafi oluşumun etkilerini açığa çıkarmaktadır .

Bu düzensiz coğrafi şekillenme sonucunda, İstanbul'un planlı büyümesi gerekliliği açıkça görülmüş, bu nedenle bazı yabancı uzmanlar belediyeye danışman olarak getirilmiştir. Kentin sonraki yıllarda, planlama gelişiminde etkin rolü olan ünlü Fransız kent plancısı Henri Prost bu uzmanlardan biridir (Kuban,2010:83).

1950'li yıllara kadar tarım ve hayvancılıkla geçinen bir köy durumundaki Kağıthane, 1937 de Henri Prost'a yaptırılan İstanbul'un ilk nazım planın da yer alması da, bu plan sanayi alanlarının sur dışında 500 m'lik mesafeden sonra kurulabileceğini belirtmiştir. 1954 yılında Haliç'e kadar ilerleyen sanayi kuruluşları, 'saçaklanma' şeklinde Kağıthane'ye doğru yayılma eğilimi göstermiş ve böylece Kağıthane dolaylı olarak etkilenmiştir. 1954'te yürürlüğe giren Beyoğlu Nazım Planı'nda, Kağıthane birinci sınıf sanayileşmeye yönlendirilmiştir. Kağıthane'nin sanayi bölgesi olarak seçilmesindeki nedenler, İstanbul Belediyesi sınırları dışında kalıp denetimden uzak olması, köy statüsündeki alanlarda muhtarlık onayı ile kolayca fabrika kurulabilmesi, ayrıca ucuz arsa ve kentin merkezi bölgelerine yakın olmasıdır (Aslan v.d.,2014:25).

Avrupa'da başlayan Sanayi Devrimi dönemin yaşam tarzına, yeni tür kentleşme planları, yeni teknolojilerin kullanımı ve kentin fiziksel görünümüne radikal değişiklikler getirmiştir (Yenişehirlioğlu,2011:62). Cumhuriyet Dönemi'nde Prost'un Planı ile sanayiye açılan Haliç ve çevresi için, koruma önlemleri alınmadan gelişen kontrolsüz kentleşme sonucunda, UNESCO İstanbul'u tehlike altındaki dünya mirası listesine almak istemiştir (Gözde,2011:63).

Kağıthane Deresi ve çevresinin plansız yapılaşma ve sanayi gelişimine açılması ile , İstanbul için önemli bir ekolojik yeşil alan niteliğindeki bölgenin bozulmasına yönelik ilk adımların atıldığı görülmektedir.

Kağıthane Deresi ve çevresinde oluşan bölgeye özgü bitkiler, ağaçlar ve dere de bulunan balıklar, fabrika atıkları ile yok olmaya başlamıştır.

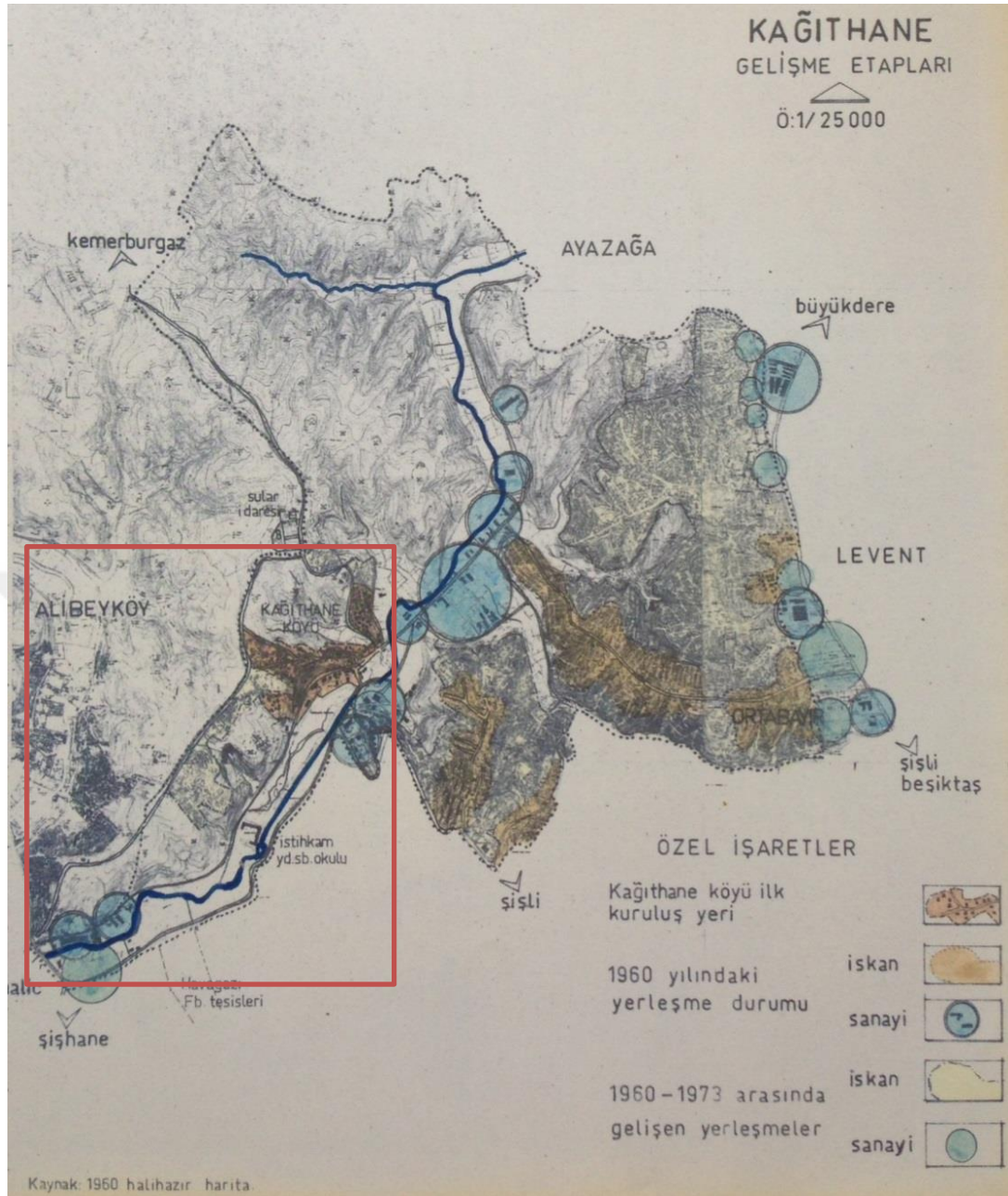
Bölgenin sanayiye açılmasıyla, denetimsiz ve düşük değerli araziler spekülâtörlerin eline geçmiştir. Böylece Kağıthane plan dışı gelişmeye başlamış ve Gültepe, Çağlayan, Hürriyet mahalleleri gibi yeni yerleşim yerleri yani gecekondu bölgeleri kurulmuştur (Irmak,2007:21).

Fabrikalaşan Kağıthane Deresi ve Çevresi, mesire yeri olma özelliğini yitirmiş, eski halinden eser kalmamıştır. Fabrikaların kimyasal atıklarıyla dolan dere de yaşayan balıklar, dere kenarındaki ağaçlar ve bitkiler de ölmüştür. Ayrıca Vadi, Şişli ve Beşiktaş bölgelerinin gecekondu ve çöp döküm yeri durumuna gelmiştir (Irmak,2005:22).

Resim 3.5 Kağıthane Dere çevresinde sanayi alanları, 2013 (URL-4)

Sanayinin dere çevresine yerleşmesiyle, Osmanlı'nın eski görkemli mesire alanında , fabrika bacalarından dumanların tütmeye başladığı görülmektedir (bkz. Harita 3.5). Zamanla şehrin iç mekanlarında , özellikle Haliç bölgesinde organize sanayi için gelişme imkanları kalmamış ve büyük ölçüde yer değiştirme sorunu ortaya çıkmıştır (Aksoy ,1977:435).

Harita 3.5 Kağıthane Köyü İlk Kuruluş Yeri ve Kağıthane Deresi Çevresinde 1960'daki Sanayileşme Durumu (Yetman,1973)²

² Haritalar üzerinde bulunan kırmızı dikdörtgen kısım Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı Kapsamı'nı göstermektedir.

3.3.2 Geç Cumhuriyet Dönemi (1960-2000)

Erken Cumhuriyet Dönemi olarak adlandırdığımız (1923- 1960) yıllarda, Kağıthane Deresi ve çevresinin mesire yeri olmaktan çıkıp askeri bölge olarak kullanılması ve devam eden yıllarda Haliç'te başlayıp Kağıthane Deresi aksı üzerinde Kuzey'e doğru devam eden sanayi kuruluşları ile beraberinde oluşan düzensiz yapılaşma, Cendere Vadisi'nin tarihi ve doğal yapısının bozulmaya devam ettiğini açıkça göstermektedir.

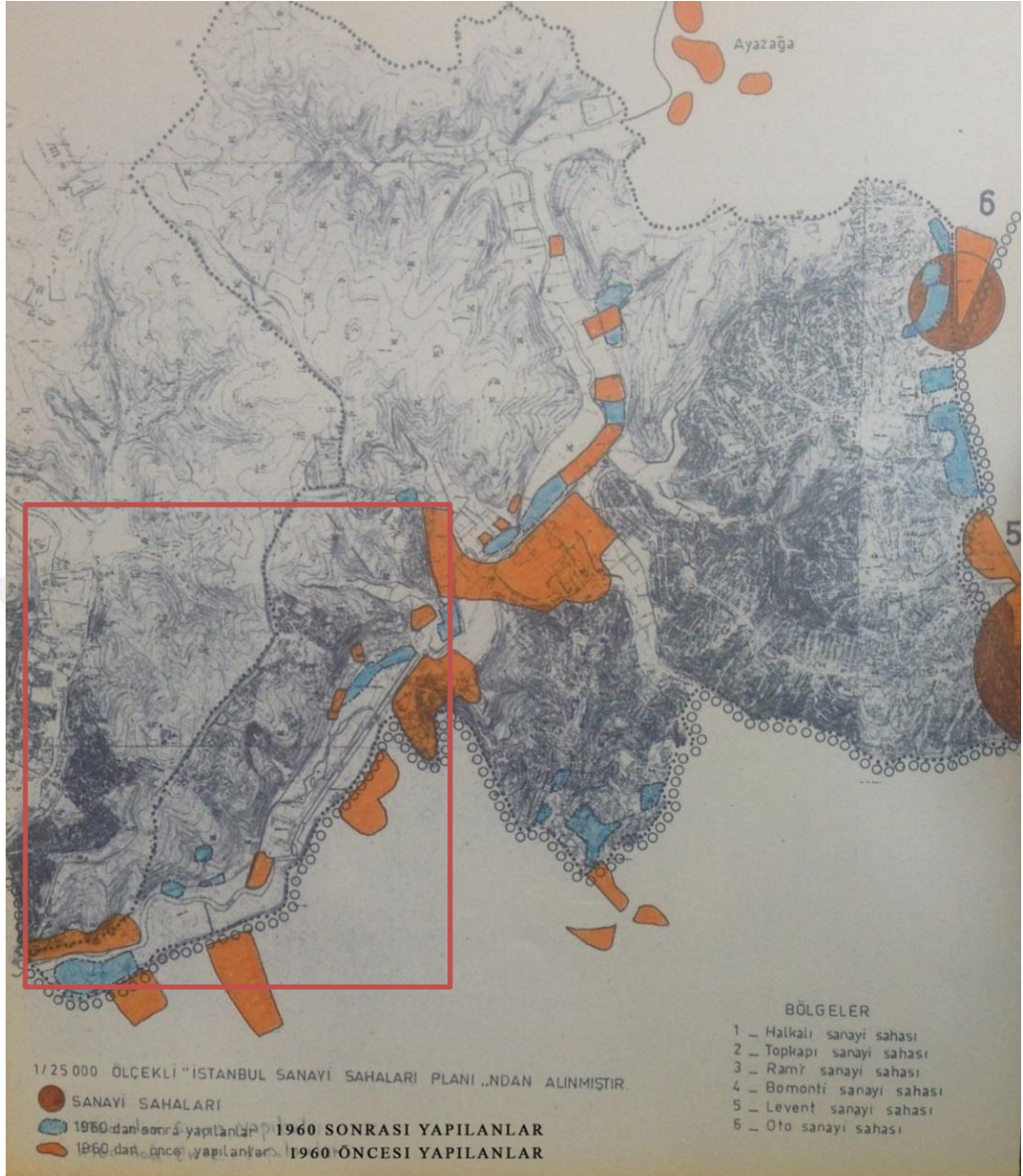
1970'lerde Haliç, mermer, cam, tuğla, plastik ve kimyasal madde fabrikaları gibi her türlü sanayinin faaliyet gösterdiği ve bu sanayilerin çıkardığı atıkların sorumsuzca atıldığı bir yer olmuştur. Bu kullanım şeklinin çevreye, şehir ekonomisine ve insan sağlığına verdiği zararlar şu şekilde özetlenebilir :

- 1.Tarihi ve kültürel yapıların tahrip olması ile toplumun kültürel değerlerinin eksilmesi ve eski Haliç imajının yok olması,
2. Su, hava ve gürültü kirliliği sonucu çevreye ve insan sağlığına zarar vermesi,
3. Fabrikalaşma ile gelen gecekondulaşmanın, alt yapı sorunlarıyla beraber içinden çıkılmaz bir hale dönüşmesidir (Aksoy,1977:441).

Aksoy'a (1977) göre, bunlar gibi tüm sorunları yaratan nedenlerin ortadan kaldırılması, en etkili çözüm yolu olarak görülmektedir.

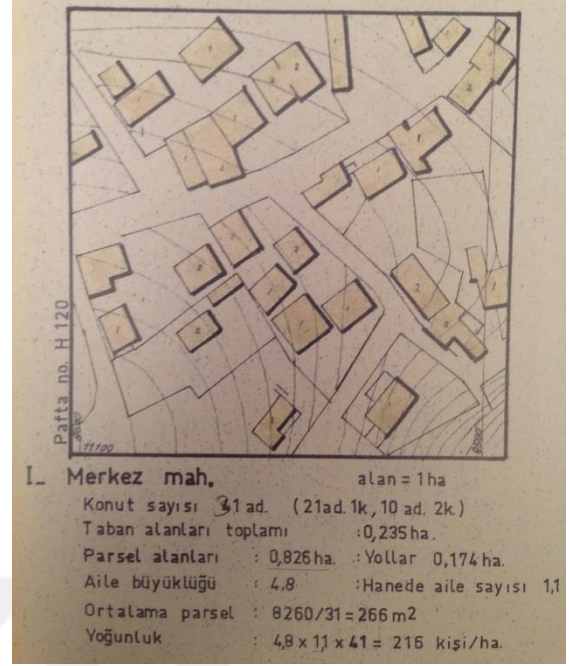
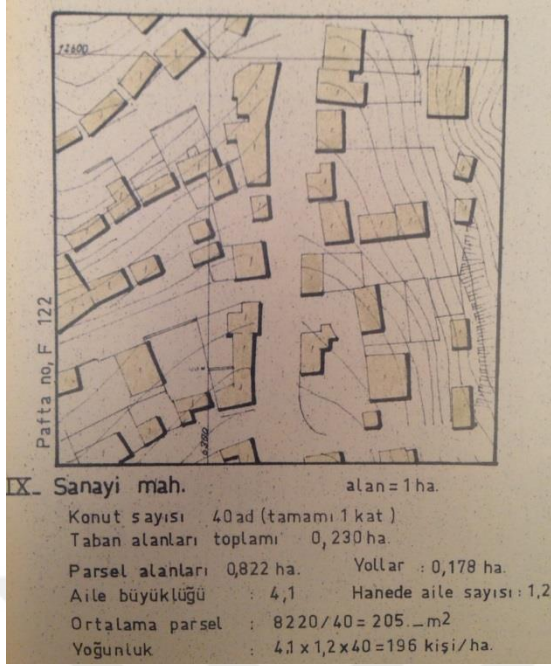
Cansever'e (1977) göre ise, sorunları çözmek üzere düzenlenecek olan bir uygulama projesinin, fiziki tesisler projesi olmaktan öte arazi kullanımını düzenleme projesi olarak ele alınmasıdır. Aksi şekilde, mevcut düzensiz yerleşim ve arazi kullanımının daha büyük ölçülere ulaşacağıdır.

1960 öncesi Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Kağıthane dere yatağında gelişen sanayi yerleşimleri (turuncu renkli bölgeler), 1960 sonrası Geç Cumhuriyet Dönemi'nde de dere aksı boyunca (mavi renkli bölgeler) Kuzey'e doğru ilerlemeye devam etmiştir (bkz. Harita 3.6).

Harita 3.6 1960 öncesi ve sonrası yapılan sanayi alanları (Yetman,1973)

1973 yılında, Kağıthane’de altyapısız ve çarpık kentleşmenin getirdiği düzensiz yerleşimin belirlenmesi için, mahalleler ayrı ayrı ele alınarak analizler yapılmıştır. Analizler sonucunda ortaya çıkan durum cetvel haline getirilmiş ve haritalandırılmıştır. Sanayi ve Merkez Mahalleleri’nde yapılan analizler sonucunda durumu gösteren haritalar oluşturulmuştur (bkz. Harita 3.7, 3.8).

Harita 3.7 Sanayi Mahallesi Yerleşim Durumu

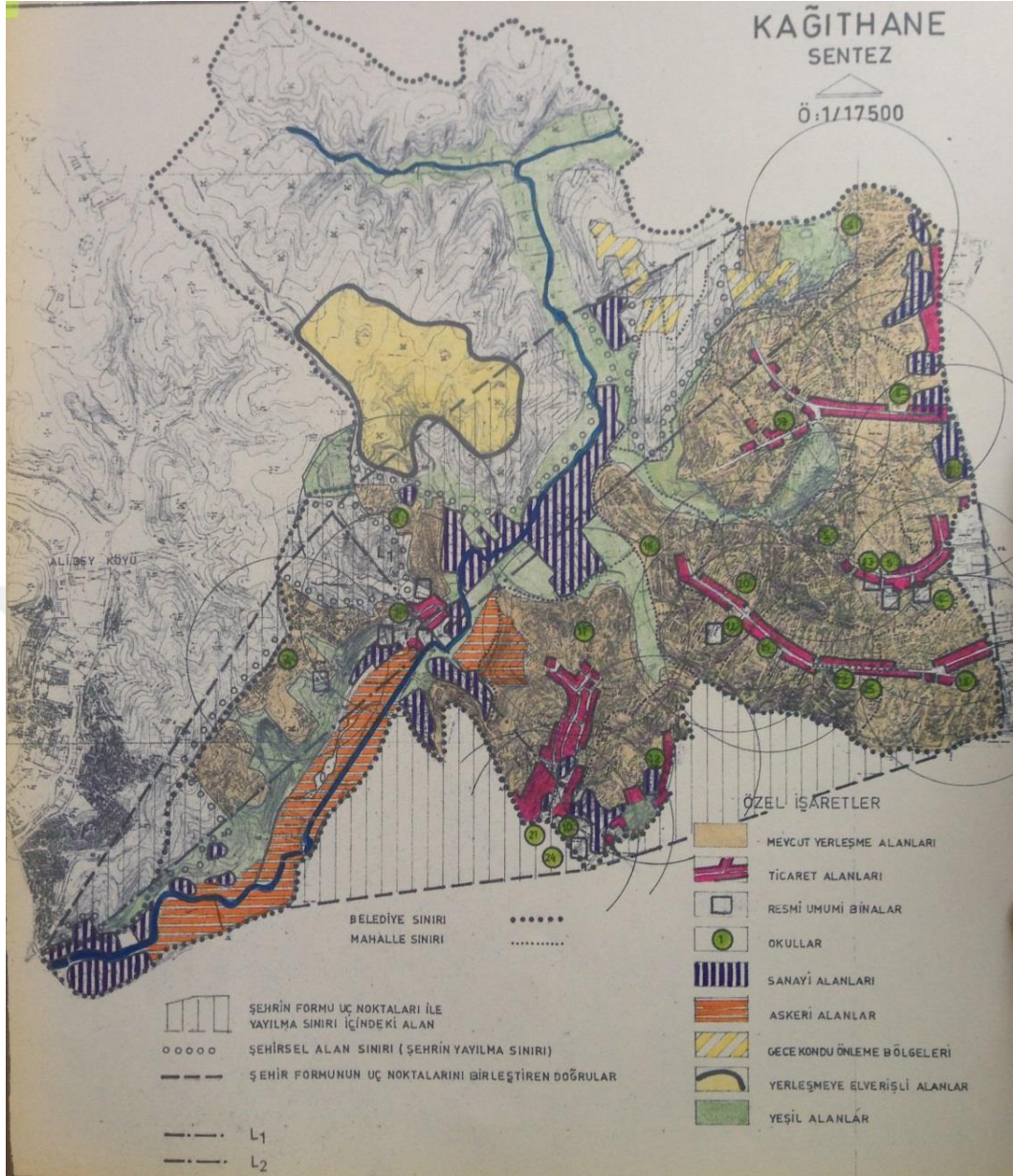
Harita 3.8 Merkez Mahallesi Yerleşim Durumu

Elde edilen sonuçlara göre, konutlarda ortalama kat adeti 1-2 olup, ticaretin geliştiği yerlerde 4-5, dere yamaçlarında ise karışık bir uygulama ortaya çıkmıştır (Yetman,1973:100). Ayrıca yukarıdaki haritalar çarpık ve gelişigüzel yapılaşmayı açıkça ortaya koymaktadır.

Bölgede yerleşimin merkez belediye alanı dışına kaymasıyla, yeniden belediyeleşme ihtiyacı oluşmuş ve 1963'te Kağıthane Belediyesi kurulmuştur. Daha sonra yönetsel açıdan Şişli'ye bağlılığı devam eden köy statüsündeki Kağıthane, 1987 yılında Şişli'den ayrılarak ayrı bir ilçe yapılmıştır. O yıl verilerine göre Şişli'deki sanayi kuruluşlarının yaklaşık yüzde 20'si Kağıthane'de yer almaktadır (Kağıthane Rehberi,2012:59-62).

1973 İmar Planı Araştırmalarına göre, Kağıthane de yeşil alanların yetersiz olduğu saptanmış fakat M.S.B. (Milli Savunma Bakanlığı)'na ait eski Hasbahçe ve mesire yerleri varlığını korumasına rağmen, halk tarafından kullanılmadığından, bölgenin belirli bir kısmının halkın kullanımına açılması için Belediye'ye devri gerekli görülmüştür.

Böylece bölge sadece Kağıthane için değil, İstanbul için de önemli bir turistik gezi yeri olacaktır (Yetman,1973:82).

Harita 3.9 Kağıthane 1973 Yılındaki Mevcut Durumu ³ (Yetman,1973)

Kağıthane'nin mevcut durumunu gösteren haritada belirtilen askeri alanlar, terkar halkın kullanımına açılması gerekli görülen bölgelerdir (bkz. Harita 3.9).

1971 yılında hazırlanan Büyük İstanbul Nazım Planı'nda yeni sanayi alanları belirlenmiş ve bu alanlar içerisinde Kağıthane'ye yer verilmemiştir. Bu karar ile mevcut sanayi alanlarının dondurulması ve yeni sanayi alanların oluşturulması önlenmiş olacaktır (Aslan v.d.,2014:27).

³ Bu harita, 1973 Kağıthane İmar Planı Araştırma Raporunda, planlama kararlarına esas olacak şekilde Kağıthane'nin mevcut durumunu sentezlemek üzere yapılmıştır.

1937 Prost Planı'ndan dolayı yoldan etkilenecek sanayileşmenin başladığı Kağıthane için , doğal bir ekolojik koridor oluşturması ve kent için nefes alma noktası olması sebebiyle korunması gerekirken, sanayi tesislerinin oluşturduğu doğal yapıyı tehdit eden tehlikenin ancak yaklaşık 35 sene sonra 1971'de farkedilebildiği görülmektedir.

1984'te İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından onaylanan 1/5000 Haliç Düzenleme Planı ile Haliç'i kirleten 546 sanayi tesisinin Gebze, Çerkezköy gibi il dışı nakliyelerine karar verilmiştir. 1990'lardan itibaren sosyal ve fiziksel açıdan büyük dönüşümler yaşayan Kağıthane, sanayisizleşme dönemine girmiş ve bölgede yer alan sanayi kuruluşları şehir dışına ve diğer belirlenen sanayi bölgelerine taşınmıştır. Böylece bölge yeni kentsel yatırımlar için cazip hale gelmiştir (Aslan v.d.,2014:31-56).

1994 itibariyle toplu konut dönemi başlamış ve o yıl verilerine göre konut dağılımı; yüzde 1'i düzenli, yüzde 17'si düzensiz, yüzde 16'sı toplu konut ve site, yüzde 66'sı ise halen gecekondudur. Başak konutları bu gelişmenin ilk örneklerindendir (Kağıthane Rehberi,2012:68).

4. SİLAHTARAĞA – KAĞITHANE MERKEZ MAHALLESİ AKSI ÇALIŞMA ALANI’NIN MİMARİ DÖNÜŞÜMÜ (1722-2000)

1700’lerden günümüze, Ekolojik sürdürülebilirlik çerçevesinde Cendere Vadisi’nin mimari ve planlama açısından tarihsel süreç içerisindeki değişimi;

1. Bizans Dönemi
2. Osmanlı Dönemi
3. Cumhuriyet Dönemleri’nde detaylı olarak anlatılmıştır.

Cendere Vadisi üzerinde, Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi aksı çalışma alanı kapsamında yer alan yapıların, fiziksel ve işlevsel açıdan değişimleri Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemleri’nde bahsedilmiştir. Bahsedilen yapılar, bu bölümde görsel örneklerle detaylı olarak anlatılmıştır.

Bu yapılar; işlevlerine göre ; saray yapıları, rekreasyon alanları, endüstri yapıları ve ulaşım ağları olmak üzere, dört ana başlık altında incelenmiştir.

Saray yapıları olmak üzere; Sadabay Sarayı, Çadır Köşkü, Atiye Sultan Sarayı, Kağıthane Harası ve Poligon Sarayı’dır.

Rekreasyon alanı olarak; Cedvel-i Sim ,

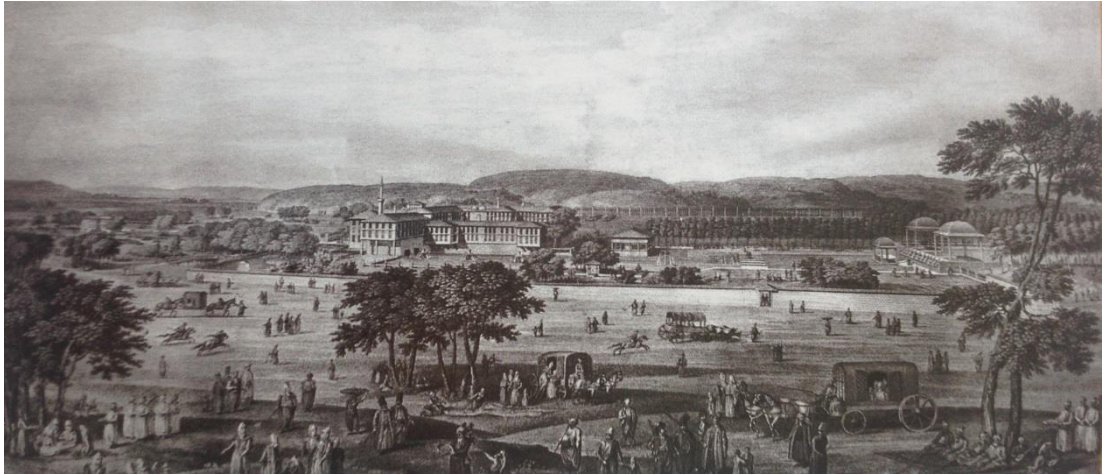
Endüstri yapısı olarak; Silahtarağa Elektrik Santrali ve

Ulaşım ağı olarak; Kağıthane Demiryolu’dur.

Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi aksı çalışma alanı kapsamında, Haliç’ten Sadabad Sarayı’na kadar olan kısım Sadabad Mesire Alanı, Saray’dan Kağıthane Merkez’e kadar olan kısım saray bahçesi olmasından dolayı ‘Hasbahçe’ olarak anılırdı. 1950’lerden itibaren bakımsızlığa terkedilen alan, 1997-2005 arası süren çalışmalarla günümüz halini almıştır (Irmak,2011:112).

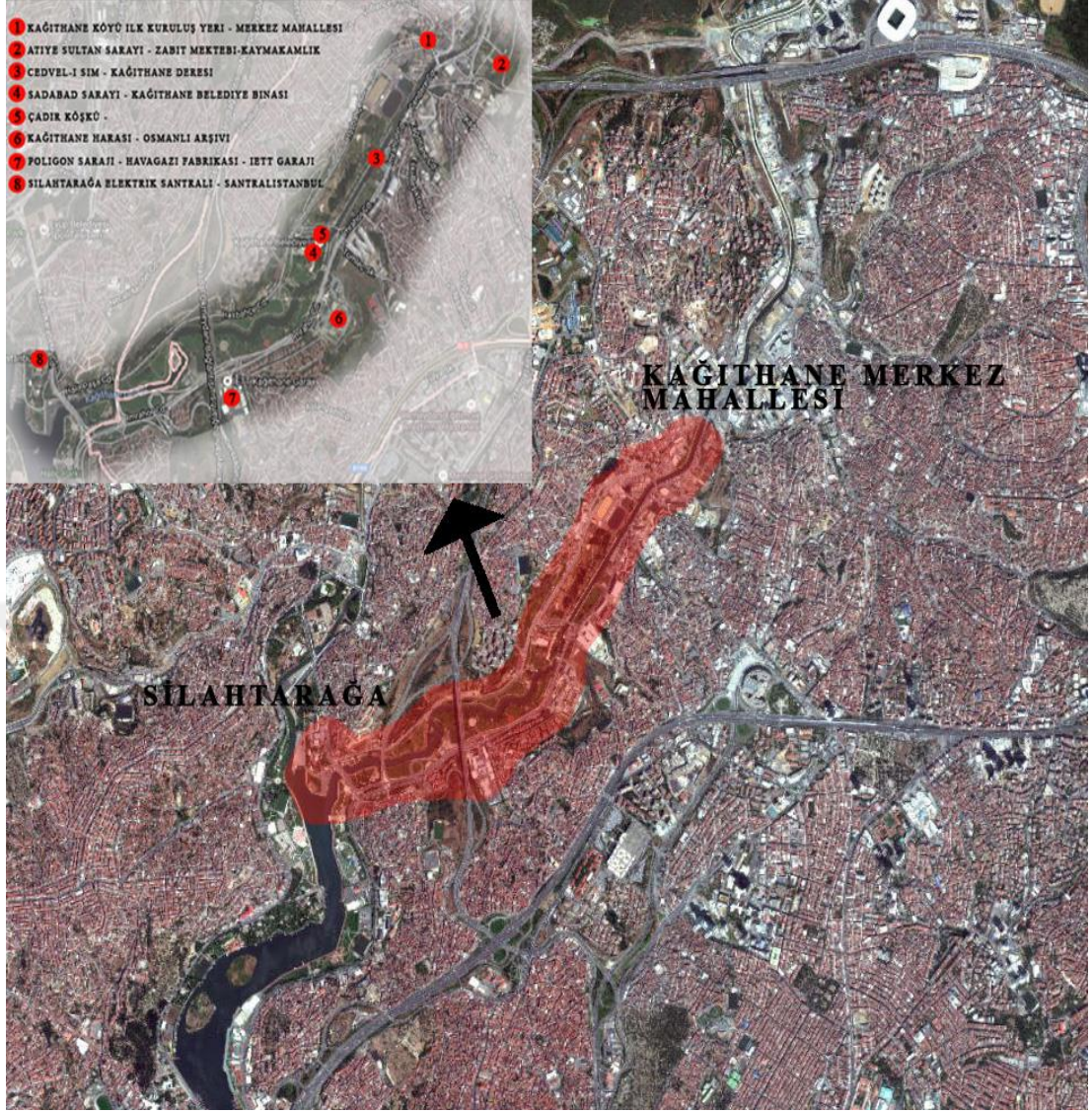
Harita 4.1 Sadabad Mesire Alanı (Irmak,2011)

Resim 4.1 Sadabad Sarayı ve Kağıthane Mesiresi, 1790 (Irmak,2011)

Resim 4.2 Sadabad Mesire Alanı, 2010 (Irmak,2011)

Harita 4.2 Büyük Kağıthane haritasında Silahtarğa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı Kapsamı (URL-5)

Çalışma Alanı kapsamında, dönemlere göre, fiziksel ve işlevsel dönüşümlerini görsel örneklerle inceleyeceğimiz yapılar, numaralandırılmış şekliyle haritadaki gibidir (bkz. Harita 4.3).

Harita 4.3 Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı Kapsamı (URL- 6)

4.1 Saray Yapıları

Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı çalışma alanı kapsamında, Osmanlı Dönemi’nde inşa edilen Saray Yapıları olarak ; Sadabad Sarayı, Çadır Köşkü (Perdeli Köşk), Atiye Sultan Sarayı, Haray-ı Hümayun (Kağıthane Harası) ve Poligon Sarayı değerlendirilmiştir.

4.1.1 I., II., III. Sadabad Sarayları

Osmanlı’da 1720’lerde mimarının sivilleşme başlangıcı olarak kabul edilmiş, su kenarlarına yalılar, çeşmeler, kasırlar inşa edilmiştir. Osmanlı’nın Lale Devri’nde Kağıthane Deresi etrafında, padişah ve vezirler için altmış kadar kasır inşa edilmiştir. Sadabad Sarayı’da bu çerçevede inşa edilen saraylardan birisidir.

Elçi olarak Paris’e gönderilen 28 Çelebi Mehmet, Marly, Trianon gibi fransız saray ve bahçeleri ile Fontainableau kanalından etkilenecek, benzerlerini İstanbul’da inşa

etme fikrini getirmiştir. Önce Sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya sonrasında padişah III. Ahmed'e sunulan bu öneriler kabul edilmiştir. Fransız Barok bahçe düzeneği ve mimarisine, Osmanlı bahçe ve mimari özellikleri de dahil edilerek, karma mimari tarzında I. Sadabad Sarayı ve Cedvel-i Sim inşa edilmiştir (Irmak,2011:279).

Sadabad alanının kültürel açıdan yerel olmasına karşın, planlama sürecinde batılı kavramların da etkili olması, sadece üst sınıfa yönelik bir yazlık alan olması sebebiyle Tanyeli'nin deyişiyle 'sahte banliyöleşme' hareketidir. Kağıthane düzenlemesinin önemi, Osmanlı geleneksel tarzından kopmadan batı teknikleriyle beraber yapılmasıdır (Tanyeli,1986).

Resim 4.3 I. Sadabad Sarayı minyatürü 1730 (Irmak,2014)

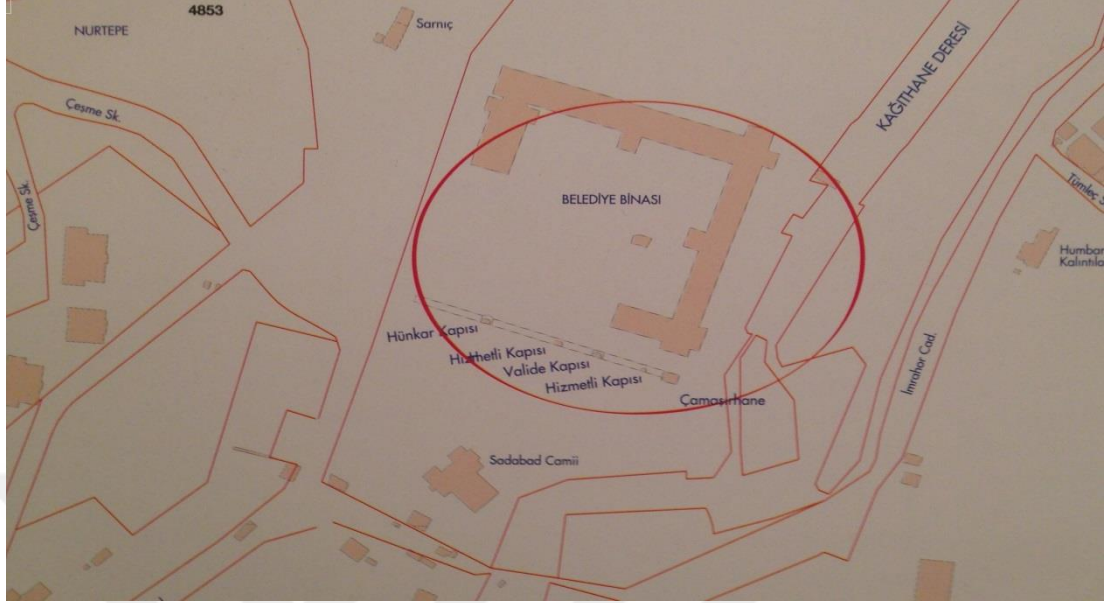
Padişah ve çevresinin Kağıthane saray ve bahçelerinde eğlenceli yaşayışları, halktaki ekonomik sıkıntılar sebebiyle hoşnutsuzluğa sebep olduğundan, 28 Eylül 1730 tarihinde Patrona Halil Ayaklanması ile Kağıthane'deki kasır ve bahçeler harabeye çevrilmiş, ayrıca padişah ve sadrazam öldürülmüştür (Irmak,2007:16). Ayaklanmanın yok ettiği Lale Devri Kağıthanesi, kent tarihinde İstanbul'un en büyük kayıplarından sayılabilir (Kuban,2010:301).

İdris Küçükömer'e göre "*Lale Devri, masrafçı yaşantısı ile İstanbul halkına (esnafı, yeniçerisi v.s) onun değerler sistemine ters düşmüştür*"(Kağıthane Rehberi,2012:60).

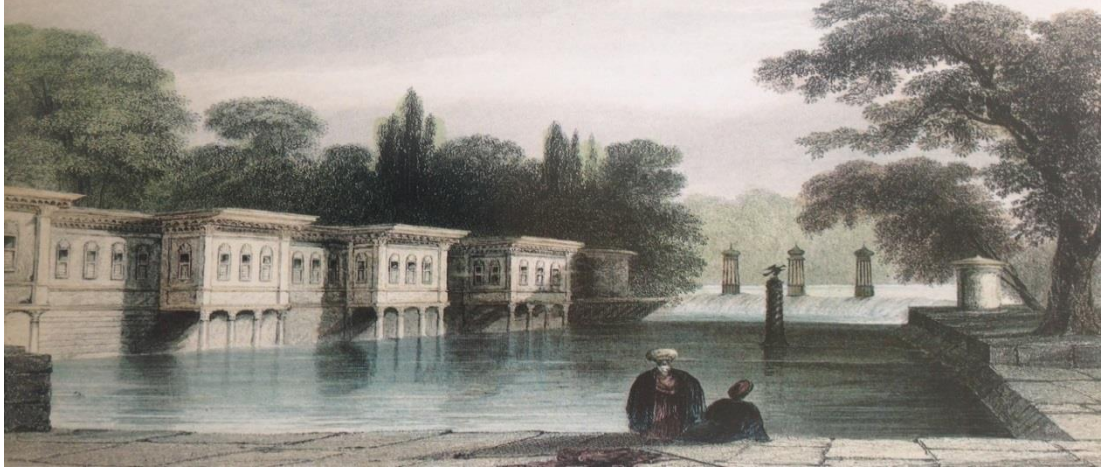
Konumu

Günümüz Kağıthane Belediye Binası yerinde bulunan ve 1722'de inşa edilen I.Saray, ara tamiratlarla 1809'a kadar ulaşmıştır. Kullanılamaz hale gelen yapı, aynı

yıl içerisinde II.Mahmud tarafından II. Sadabad Sarayı olarak tekrar yaptırılmış ve varlığını 50 yıl sürdürmüştür. (Adım Adım Kağıthane Belgeseli,2011).

Harita 4.4 Sadabad Sarayı Konumu (Irmak,2011)

Resim 4.4 II. Sadabad Sarayı ve Cedvel-i Sim Gravürü 1839 (Irmak,2014)

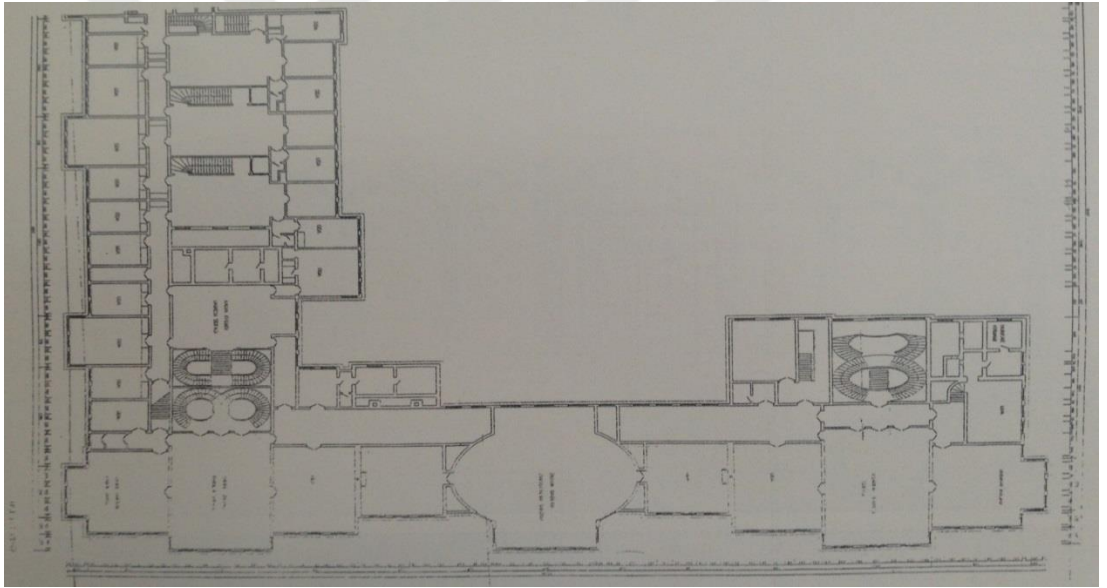
Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

II. Sadabad Sarayı, mermer havuzun hemen kenarına inşa edilmiş ve havuza paralel cumbalı bir yapıya sahiptir. Bir zaman sonra kullanılamaz hale gelen II.Saray, Sultan Abdulaziz tarafından, eski ve küçük olması gibi nedenlerden ötürü tamamen yıktırılmış ve aynı yere 1862 yılında Avrupa mimari üslubunda, mimar Agop ve mimar Sarkis Balyan kardeşlere, III.Sadabad Sarayı olarak bilinen Çağlayan Sarayı yaptırılmıştır (Irmak,2007:19-20).

Resim 4.5 Çağlayan Sarayı (III.Sadabad Sarayı) ve sağda Çadır Köşkü 1891 (Irmak,2014)

Çağlayan sarayı 1910’lu yıllarda ‘Darü’l Eytam’ kız çocukları yetimhanesi olarak 1926’ya kadar kullanılmıştır. Ünlü sanatçı Safiye ayla bu yetimhaneden mezun olmuştur (Irmak,2011:285).

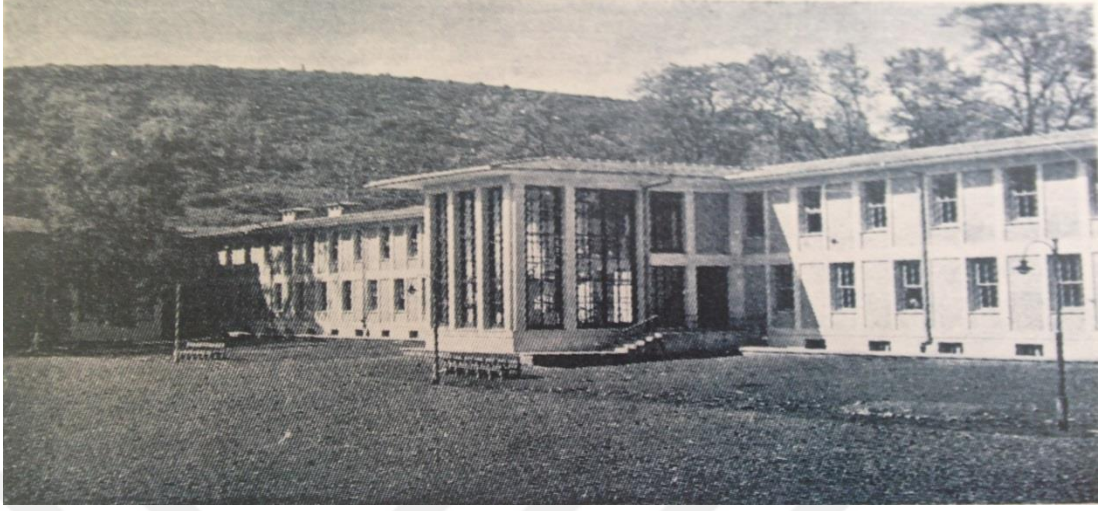
Resim 4.6 1996-97’de Sadabad rehabilitasyonu çalışması için , son saray dikkate alınarak çizilen Saray plan çizimi (Irmak,2011)

1926’dan sonra bakımsız ve atıl kalan saray, 1942 yılında ortadan kaldırmıştır. Bulunduğu dönemin en büyük ahşap yapısı sayılan Saray binası 79 odalı ve önceki saraylar gibi ‘L’ harfi şeklinde bir yapıdır.

Mevcut Durumu

Yıkılan saray yerine birinci saraydan esinlenen mimari özellikler taşıyan bir askeri bina olarak, 1952 yılında Askeri İstihkam okulu inşa edilmiştir. Daha sonra

Levazım Okulu olarak kullanılan yapı, 1997'den bu yana ise Kağıthane Belediye Binası olarak kullanılmaktadır (Irmak,2011:278).

Resim 4.7 Aynı Yere Dördüncü Bina, İstihkam Okulu 1954 (Irmak,2014)

Resim 4.8 Kağıthane Belediye Başkanlığı 2003 (Irmak,2014)

4.1.2 Çadır Köşkü (Perdeli Köşk)

I. Sadabad Sarayı ile Saray'ın hemen yanında, gümüş kanalın kenarında inşa edilen Çadır Köşkü, Kasrı Neşat olarak da adlandırılmaktadır. Tarihi süreçte tahrip olan köşk, 1809-1816 yılları arasında II. Sadabad Sarayı ile beraber tekrar inşa edilmiş fakat diğer yapılar gibi bir zaman sonra terkedilmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası 1930'lu yılların sonunda, üzerine devrilen bir çınar ağacı sonucu yıkılmış ve parçaları zamanla kaybolmuştur (Kağıthane Rehberi,2012:50).

Konumu

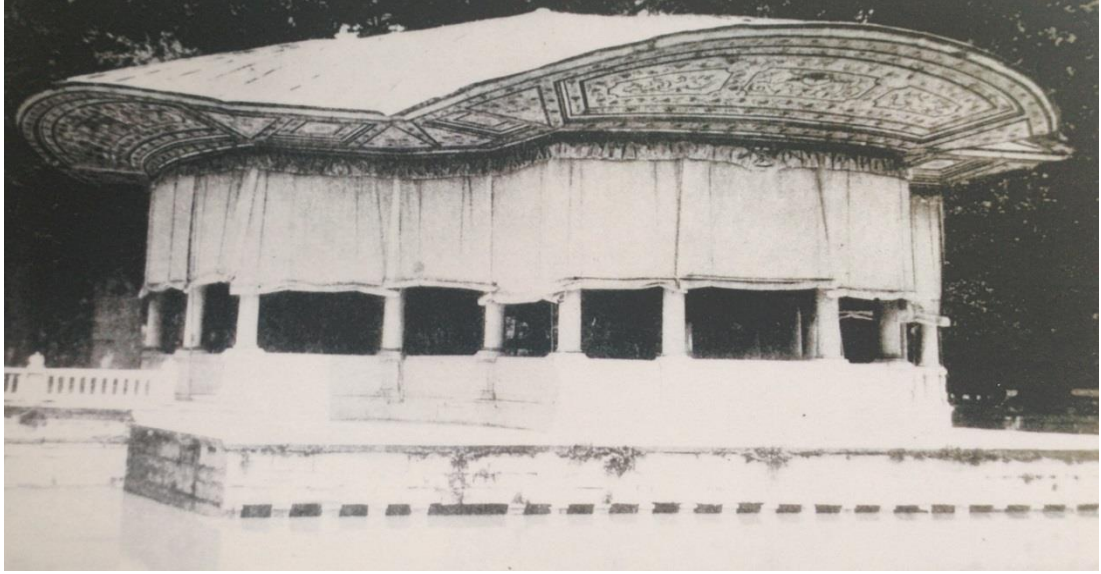
İlk olarak I. Sadabad Sarayı ile Saray'ın hemen yanında, gümüş kanalın kenarında inşa edilmiştir.

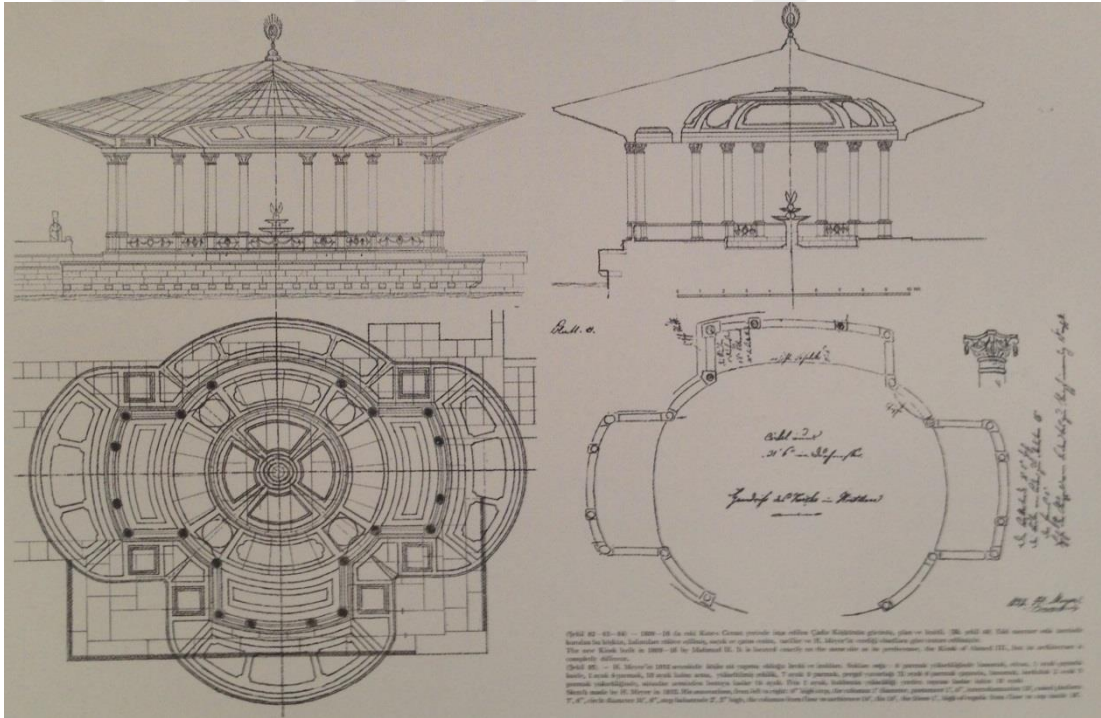
Harita 4.5 Çadır Köşkü Konumu (İrmak,2011)

Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

Barok Mimari üslubunda inşa edilen Çadır Köşkü, Kasr-ı Neşat olarak da adlandırılan bir seyir köşküdür (Kağıthane Rehberi,2012:50). Çadır Köşkü, su seviyesi üzerine büyük konsollarla oturtulmuştur. İlk yapılan köşk planı haç şeklinde iken, ikinci kez tekrar onarılan köşk, daire biçiminde, üç çıkmalı ve etrafı açık olarak inşa edilmiştir. Çağlayan Sarayı yapıldığı sırada olduğu gibi korunmuştur (İrmak,2011:305).

Resim 4.9 Çadır Köşkü-Perdeli Köşk (Irmak,2014)

Resim 4.10 1809-16 yılları arasından Sedad H. Eldem tarafından yapılan Çadır Köşkü plan ve kesit çizimi (solda), 1832 yılında H.Meyer tarafından açıklamalı kroki çizimi (sağda) (Eldem,1977)

Mevcut Durumu

1996'daki kazı çalışmasında temel kalıntıları ile batı mimarisi süsleme sanatından esinlenerek yapılmış duvar parçalarına ulaşılmıştır. Ulaşılan kalıntılar, günümüzde, Kağıthane Belediye Binası önündeki Kağıthane Açık Hava Müzesi'nde sergilenmektedir (Irmak,2011:306).

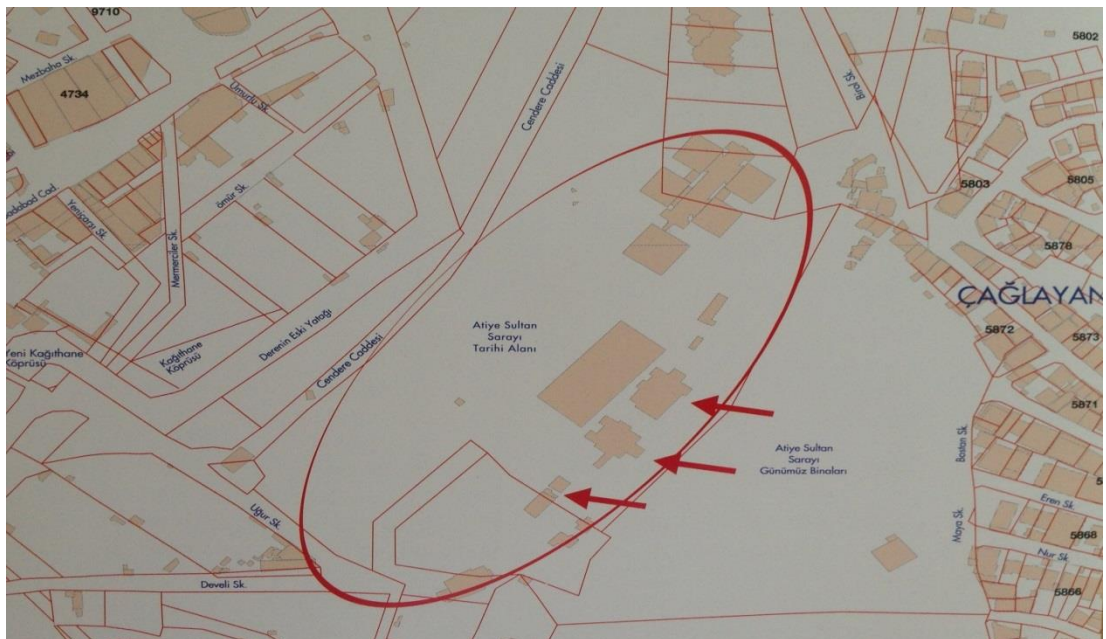
Resim 4.11 Çadır Köşkü'nün 1996'da Çıkarılan Temel Kalıntıları 2001 (Irmak,2014)

4.1.3 Atiye Sultan Sarayı

'Kağıthane Kasr-ı Hümayunu', 'Kağıthane Kasr-ı Alisi', 'Kağıthane Kasrı' ve Küçük Zabıt Mektebi olarak da adlandırılan saray Sultan Abdulaziz zamanında II.Mahmud'un kızı Atiye Sultan için yaptırılmıştır.

Konumu

Konumu itibariyle Kağıthane Köyü'nün karşısında bulunan saray ve kompleksi 'Karşı Köşk' olarak da bilinmektedir.

Harita 4.6 Atiye Sultan Sarayı Konumu (Irmak,2011)

Resim 4.12 Atiye Sultan Sarayı (Karşı Köşk) 1891 (Irmak,2014)

Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

Atiye Sultan Sarayı, Batı mimari üslubu ile kagir olarak yaptırılmıştır. Birkaç yapı grubundan oluşan Saray kompleksinde, ortada ana bina, solunda hamam binası sağında ise selamlık binası bulunmaktadır. 1890’larda II.Abdulhamid sarayı tamirden geçirmiştir. Tamir edilen saray yapılarının mimarisi azami sadelikte ve kışla üslubunu andırmaktadır.

İttihat Terakki zamanında 1910 gibi Küçük Zabıt Mektebi olarak kullanılan yapı, daha sonra 1960’lara kadar askeri amaçlı kullanılmıştır (Irmak,2011:580-583).

Mevcut Durumu

1960’lardan sonra harabe haline gelen yapı 1999 depremi sonrası yıkılmak istenmiş, belediyenin uğraşları sonucu yıkım kararı durdurulmuş ve 2007’de resmi daire olmak üzere restore edilmeye başlanmıştır (Irmak,2011:582). Günümüz de Kağıthane Kaymakamlık Binası olarak hizmet vermektedir.

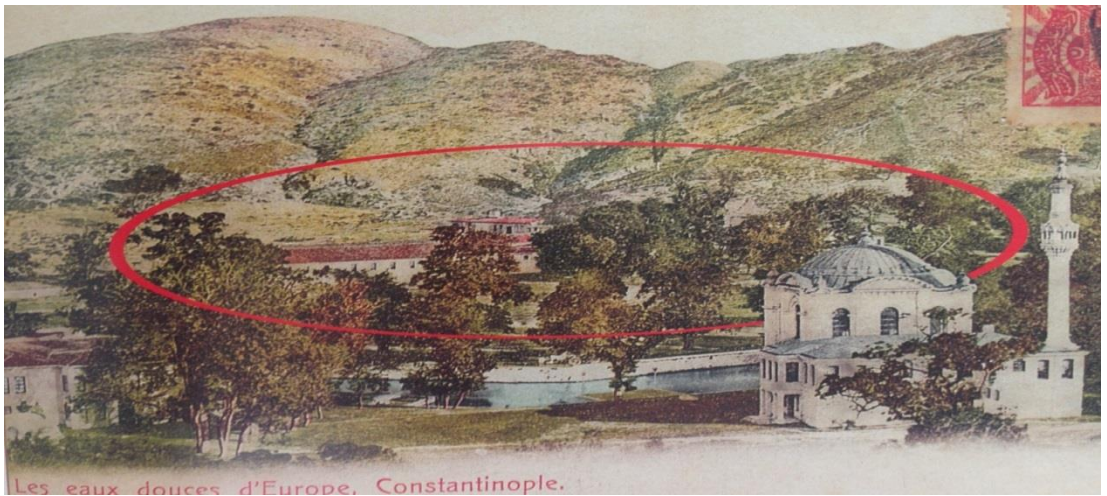
Resim 4.13 Atiye Sultan Sarayı (şimdiki Kağıthane Kaymakamlık Binası) 2007 (Irmak,2014)

4.1.4 Haray-ı Hümayun (Kağıthane Harası)

Osmanlı Dönemi’nde atların yetiştirildiği ve bakımlarının yapıldığı , ayrıca diğer hayvanların otlatılması için de kurulmuş olan alandır.

Konumu

Kağıthane Harası, konumu itibariyle İmrahor caddesi üzerinde Aziziye (Sadabad) Camii ve Sadabad Sarayı, günümüz Kağıthane Belediye Binasının karşısında bulunmaktadır. Günümüzde yerinde Devlet Arşivleri binasının bulunduğu alanın, sol tarafında Teras Evler ve Sadabad Sitesi, sağ tarafında Milli Eğitim Bakanlığı’na tahsisli alan, arka yamacında ise Talatpaşa Mahallesi bulunmaktadır.

Resim 4.14 1905 sonrası Haray-ı Hümayun Bölgesi (Irmak,2011)

Resim 4.15 Kağıthane Harası Arazisi,2009 Arşiv sitesi şantiyesi başlarken (Irmak,2011)

Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

Etrafı beyaz ahşap çitlerle çevrilmiş olan Hara alanı ve yapıları, iki katlı uzun binalar, çatısında aydınlatma ve havalandırma kulecikleri bulunan tek katlı yapılar, su yalakları, tedavi bölümleri, eğitim alanlarından oluşan bir tesistir. 1952 itibarıyla askeri bölge olarak kullanılan Hara arazisinde arka yamaçlara doğru askeri barakalar kurulmuştur. Askeri okulun taşınmasının ardından göçmenler tarafından kullanılmaya başlayan barakalar bir zaman sonra terkedilmiş, bakımsız kalmış ve yıkılmıştır. Hara alanı zamanla kaçak hafriyat dökümlerinin yapıldığı, moloz atıklarının atıldığı bir bölge haline gelmiştir (Irmak,2011:178-188).

Resim 4.16 Haray-ı Hümayun 1891 (Irmak, 2014)

Resim 4.17 1952 itibariyle askeri bölge olarak kullanılan Hara alanının 1984'teki durumu (Çizim:Hamza Uysal) (Irmak,2011)

Mevcut Durumu

Kağıthane Harası arazisinde, günümüzde, 2009 'da inşasına başlanan ve 'Milli Arşivler Sitesi' olarak bilinen Devlet Arşivleri binaları bulunmaktadır (Irmak,2011:178).

Resim 4.18 Kağıthane Harası Arazisinde Osmanlı Arşivleri Binası 2011 (Irmak, 2014)

4.1.5 Poligon Sarayı

II.Abdulhamid döneminde Kağıthane'nin Haliç'e uzanan bölümünde, batıdan yeni alınan tüfeklerin denenmesi için atış alanına ihtiyaç duyulması ile poligon alanı yapılmıştır.

Konumu

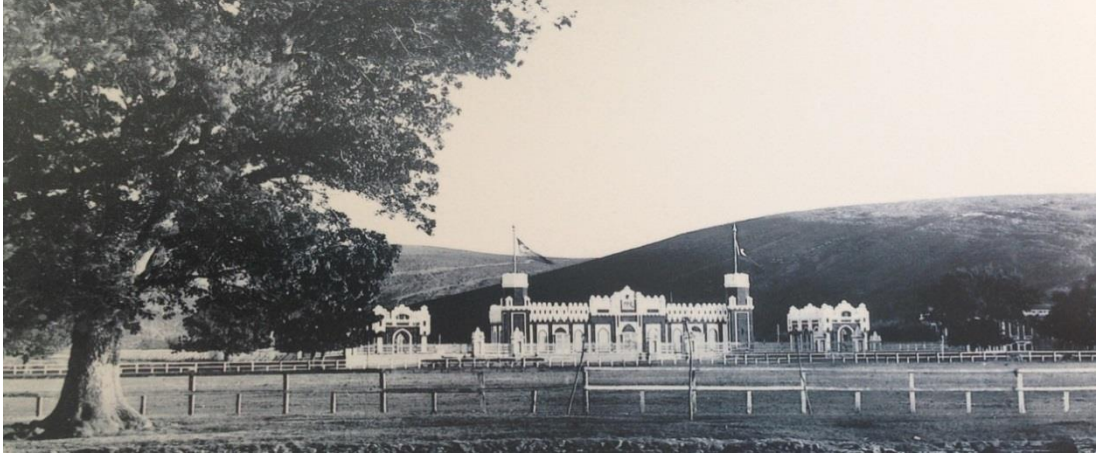
Harita 4.7 Poligon Sarayı Konumu (Irmak,2011)

Konumu itibariyle, Kağıthane'den Haliç'e inerken sol tarafta iki yamaç arasındaki düzlükte kurulan poligon alanı üzerinde, padişahın atışları izlemesi için Poligon Sarayı 1888-89 yıllarında inşa edilmiştir. 1950'lerde binalar ve arazi mülkiyeti İETT(İstanbul Elektrik Tramvay Tünel İdaresi)'ye devredilmiştir. 1956 yılında Havagazı İdaresi Fabrikasına yer sağlamak üzere saray yıktırılmıştır. Fabrika, uzun zaman boyunca bacasından çıkan pis dumanlar sonucu Vadi'nin doğal havasını kirletmiştir (Irmak,2011:154).

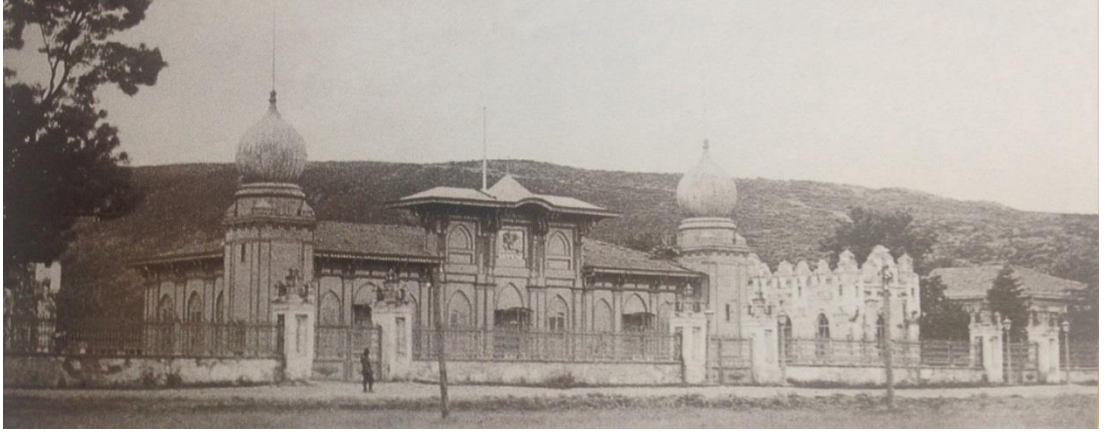
Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

Poligon Sarayı, Batı mimari üslubu ile tek katlı ve orta kısmında enine geniş bir sofa ile iki yanında kuleli kanatlardan oluşmaktadır. Daha sonra 20.yy'ın ilk çeyreğinde

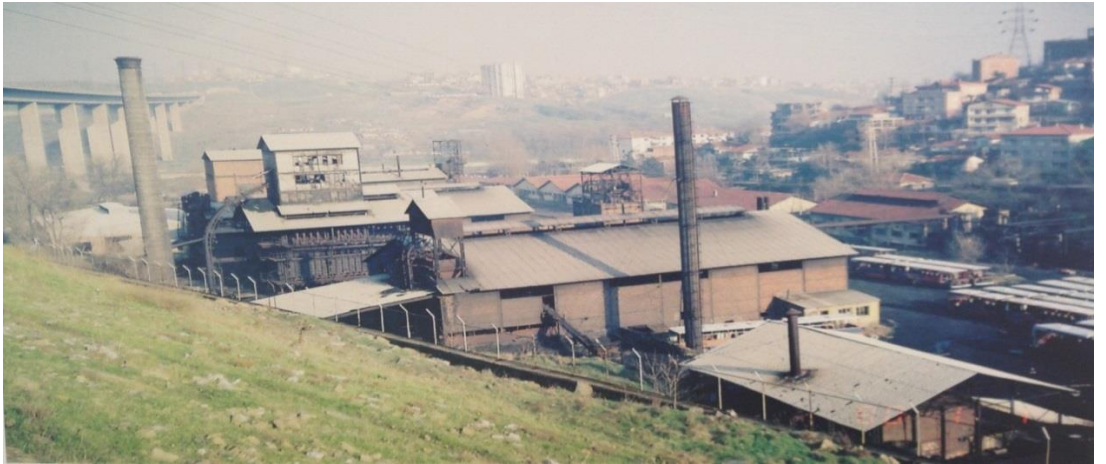
orta kısmına çatı konmuş ve kulelerine soğan kubbeler eklenerek restore edilmiştir (Irmak,2011:157).

Resim 4.19 Poligon Sarayı 1900 başı (Irmak,2014)

Resim 4.20 Poligon Sarayı'nın soğan kubbeli ve çatılı ikinci dönemi(20.yy'ın ilk çeyreği) (Irmak,2014)

Resim 4.21 Poligon Sarayı'nın Yerine Yapılan Havagazı Fabrikası 1995'teki durumu (Irmak,2014)

Mevcut Durumu

1995 gibi işlevini yitiren fabrika ortadan kaldırılmış ve arazi 1995'ten günümüze İETT garajı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Poligon Sarayı'ndan günümüze hiçbir mimari iz kalmamıştır (Kağıthane Rehberi,2012:44).

Resim 4.22 Kağıthane İETT Poligon Garajı 2010 (Irmak,2014)

Çalışma alanı kapsamında olup değerlendirmeye almadığımız bazı yapılar , ya günümüzde varlığını sürdüren, ya kalıntıları kalmış ya da tamamen yok olmuş durumdadır. Bunlar ;

Günümüz Kağıthane Belediye Binası yanında bulunan Sadabad (Aziziye) Cami, geçirdiği restorasyonlarla birlikte varlığını korumaktadır.

Sadabad Mesiresi'nin güvenliğinden sorumlu Karakol Koğuşu (konum olarak Aziziye Camii'ne yakın) ve günümüz Kağıthane Merkezi'nde bulunan Daye Hatun Sıbyan Mektebi harabe halindedir. Daha sonra Daye Hatun Sıbyan Mektebi binası restorasyon görerek eski görünümüne benzetilmiştir.

Poligon Çeşmesi, II.Murat Çeşmesi veya İmrahor Çeşmesi, III. Ahmed Çeşmesi (Çeşme-i Nur) ve II.Abdulhamid gibi çeşmelerin sadece kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir.

Sünnet Köprüsü, Doğancılar Köprüsü, Ahşap Köprü gibi köprüler günümüze kadar varlığını sürdürememişlerdir. İmrahor Kasrı, Koşu Köşkü'de bir çok tarihi yapı gibi günümüze ulaşamayanlar arasındadır.

4.2 Rekreasyon Alanı Olarak Cedvel-i Sim

Kağıthane Deresi üzerinde Silahtarağa - Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı çalışma alanı kapsamında, Osmanlı Dönemi'nde inşa edilen rekreasyon alanı olarak dönemin simgesi niteliğini taşıyan Cedvel-i Sim (Gümüş Cetvel), 1722 yılında Fransız saray ve bahçe düzeneklerinden etkilenilmesiyle, I. Sadabad Sarayı ile Saray bahçesinin su unsuru olarak inşa edilmiştir.⁴

Konumu

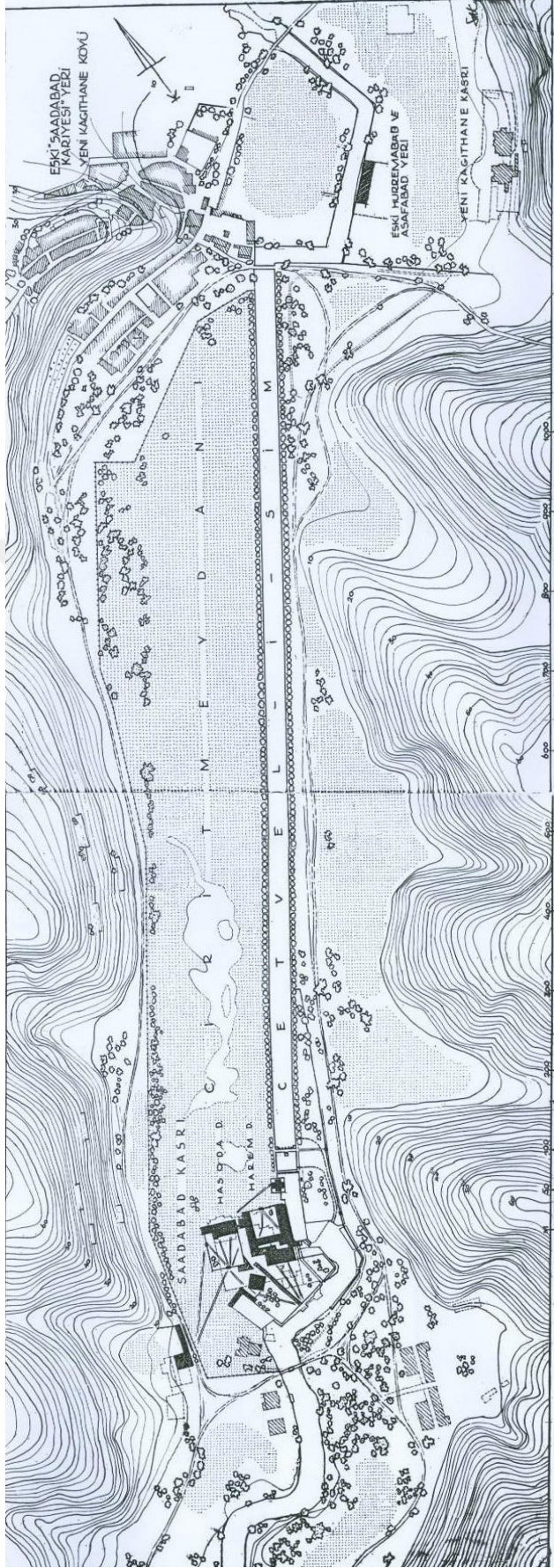
Dönemin ilk kentsel peyzaj düzenlemesi sayılan bu kanal, dönemin geleneksel uygulanan organik şeklinden çıkıp, Kağıthane Köy'ünden Sadabad Sarayı'na kadar dere yatağı değiştirilerek, linear ve modern formda inşa edilen , Osmanlı su mimarisinin önemli örneklerindendir.

Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

1100 m uzunluğunda, 28 m genişliğe sahip kanal, Saray'ın mimari Kayserili Mehmed Ağa'ya yaptırılmıştır (Irmak,2011:327-332).

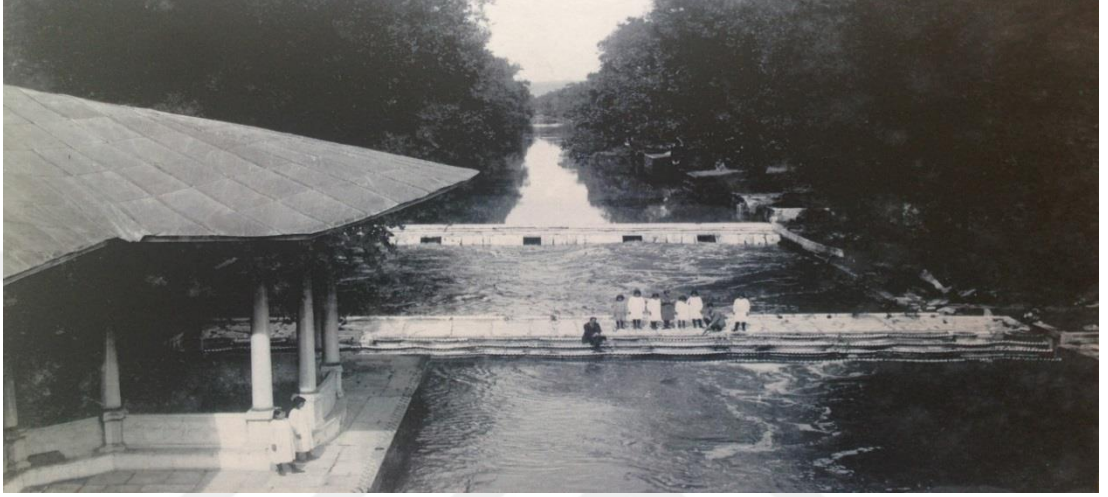
Kanaldan gelen su, çağlayanları kaskadları geçerek saray önündeki büyük havuza dökülmekte ve devam ederek doğal dere yatağına ulaşmaktadır (Irmak,2011:327).

⁴ Günümüz Kağıthane Deresi'nin 'Gümüş Cetvel' olarak adlandırılmasının sebebi, Dolunay çıktığında kanaldaki suyun tamamen gümüş rengine boyanmasıdır (Irmak,2011:327).

Harita 4.8 Sadabad Mesiresi'nin ilk kuruluş yıllarındaki hali ve Cedvel-i Sim düzenegi (Eldem,1977)

Lale Devri'nden itibaren Türk bahçelerinde Fransız saray bahçe mimarisinden esinlenilmesinin hem şehir tarihi hem de fizyonomisi açısından önemi büyüktür. Şüphesiz Osmanlı Dönemi'nin ilk zamanlarından itibaren suyun hakim rol oynadığı bahçe fikri Batı'dan önce var olmasıyla , büyük hasbahçelerin varlığı bilinmekteydi. Fakat Sadabad'ta ki gibi büyük su kanalı ve kanalın iki tarafını bağlayan köprüler ile kasırların yapılması, Lale Devri'nde başlamıştır (Kuban,1970:39).

Resim 4.23 1990'lerin başı Cedvel-i Sim (Irmak,2014)

1730 Patrona Halil İsyanı sonucu kasır ve bahçelerin yanında Cedvel-i Sim de zarar görmüştür. Birçok toplantı, düğün, ziyafet, spor faaliyetleri gibi etkinliklerin tertip edildiği alan , bir zaman sonra mesire yeri olarak tekrar halkın rağbetini çekmiştir (Yetman,1973:9).

Resim 4.24 Aynı noktadan 2001 görünümü (Irmak,2011)

Resim 4.25 Bir Osmanlı kartpostalında Cedvel-i Sim kenarı (Irmak,2011)

İlk yapıldığı zamandan itibaren aşırı yağışlara karşı önlemi alınmış sistem olan Cedvel-i Sim'in, Kağıthane Köyü'nden itibaren belirli noktalarda boşaltma kanalları vardır. İki kenarı boydan boya ağaçlarla yeşillendirilmiştir ve Kağıthane Deresi'ne ait özel balık ve bitki türlerinin var olduğu bilinmektedir (Irmak,2011: 332).

Resim 4.26 1956'da Parçalanmış Kaskad'lardan geriye kalanlar 2011 (Irmak,2011)

Mevcut Durumu

I.Dünya Savaşı şartlarında bakımsız kalan kanal , daha sonra onarılsa da, tekrar bozulmuş ve 20.yy'ın ortalarında yokolmuş fakat bazı kalıntıları kısmen yerindedir (Irmak,2011:327-332).

1997’lerde başlayan rehabilitasyon çalışmalarıyla kanal yeniden inşa edilse de, ne yazık ki günümüzde, eski Sadabad’tan eser kalmadığı görülmektedir.

Resim 4.27 Cedvel-i Sim Kanalı 2016 (Kişisel Çekim)

4.3 Endüstri Yapısı olarak Silahtarağa Elektrik Santrali

Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı çalışma alanı kapsamında, Osmanlı Dönemi’nde inşa edilen endüstri yapısı Silahtarağa Elektrik Santrali, I. Dünya Savaşı yıllarında şehrin tek elektrik santrali durumdandır.

Konumu

Kağıthane ve Alibeyköy derelerinin Haliç’e döküldüğü noktada, Sadabad alanının girişinde, 1910-14 yılları arasında kurulmuş ve 1983’ e kadar hizmet vermiştir. Kurulduğu alanın Haliç’e kıyısının olmasının sebebi; Zonguldak kömürlerinin getirilişi açısından uygun bir bölge olması ve üretim sırasında makinalar da oluşan yüksek ısıyı soğutmak için ihtiyaç duyulan tatlı suların birleştiği yer olmasıdır (Irmak,2011:50).

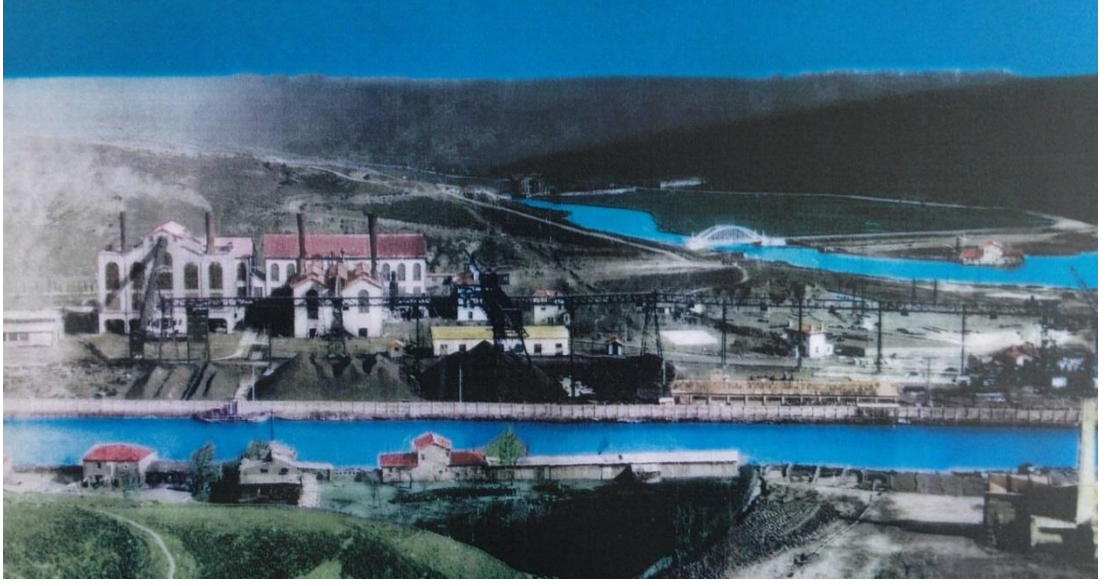
Harita 4.9 Silahtaraga Elektrik Santrali Konumu (Irmak,2011)

Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

1974 yılında Silahtaraga Elektrik Santrali'nin enerji üretimi, ihtiyacın ancak %3.74'ü'nü karşılayabilmesi sebebiyle santral önemini yitirmeye başlamıştır (Köksal,2004:104). 1983 sonrasında devre dışı bırakılan Silahtaraga Elektrik Santrali, enerji müzesi kurulması, kültür-sanat-eğitim faaliyetlerinde kullanılması ve halka açık olması şartıyla 2004 yılında 49 yıllığına İstanbul Bilgi Üniversitesi'ne devredilmiştir. 2007'de santral korunarak Enerji Müzesi'ne dönüştürülmüş ve yıkık kazan daireleri yerine 'Ana Galeri' binası inşa edilmiştir.

Mevcut Durumu

İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin santral kampüsünün de içinde bulunduğu yerleşke, 'santralistanbul' Bilgi ve Belge Merkezi adıyla halka açılmıştır (Irmak,2011:48).

Resim 4.28 Silahtaraga Elektrik Santrali 1937 öncesi (Irmak,2014)

Resim 4.29 ‘santralistanbul’ Ana Galeri Binası ve Enerji Müzesi 2009 (Irmak,2011)

Silahtaraga Elektrik Santrali’nin dönüşümü, Haliç üzerindeki diğer birkaç endüstri yapılarının dönüşmesi gibi, endüstriyel miras kullanımının gündemde olduğu zamana rastlamaktadır. Bu santral bölgesinde sadece fiziksel değişim yapılmamış, halkın katılımı sağlanarak tesis yeniden canlandırılmıştır. ‘Sürdürülebilirlik’ ilkesinin doğru şekilde uygulandığı görülen ve fiziki yapısını koruyan bölgeye yeni bir kimlik kazandırılmıştır. Böylece, işlev bakımından santralden bilgi merkezine, üniversiteye ve müze yapılarına dönüşüm uygulanırken, tarihi yapılara gösterilen hassasiyet açıkça görülmektedir.

Resim 4.30 'santralistanbul' Enerji Müzesi 2010 (Irmak,2011)

Resim 4.31 Bilgi Üniversitesi Santral Kampüsü 2009 (Irmak,2011)

Resim 4.32 Silahtaraga Elektrik Santrali yerinde ‘santralistanbul’ 2007 (Irmak,2011)

4.4 Ulaşım Ağı Olarak Kağıthane Demiryolu

Kağıthane Deresi üzerinde Silahtaraga – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı çalışma alanı kapsamında, Osmanlı Dönemi’nde inşa edilen ulaşım ağı, Kağıthane Demiryolu’dur.

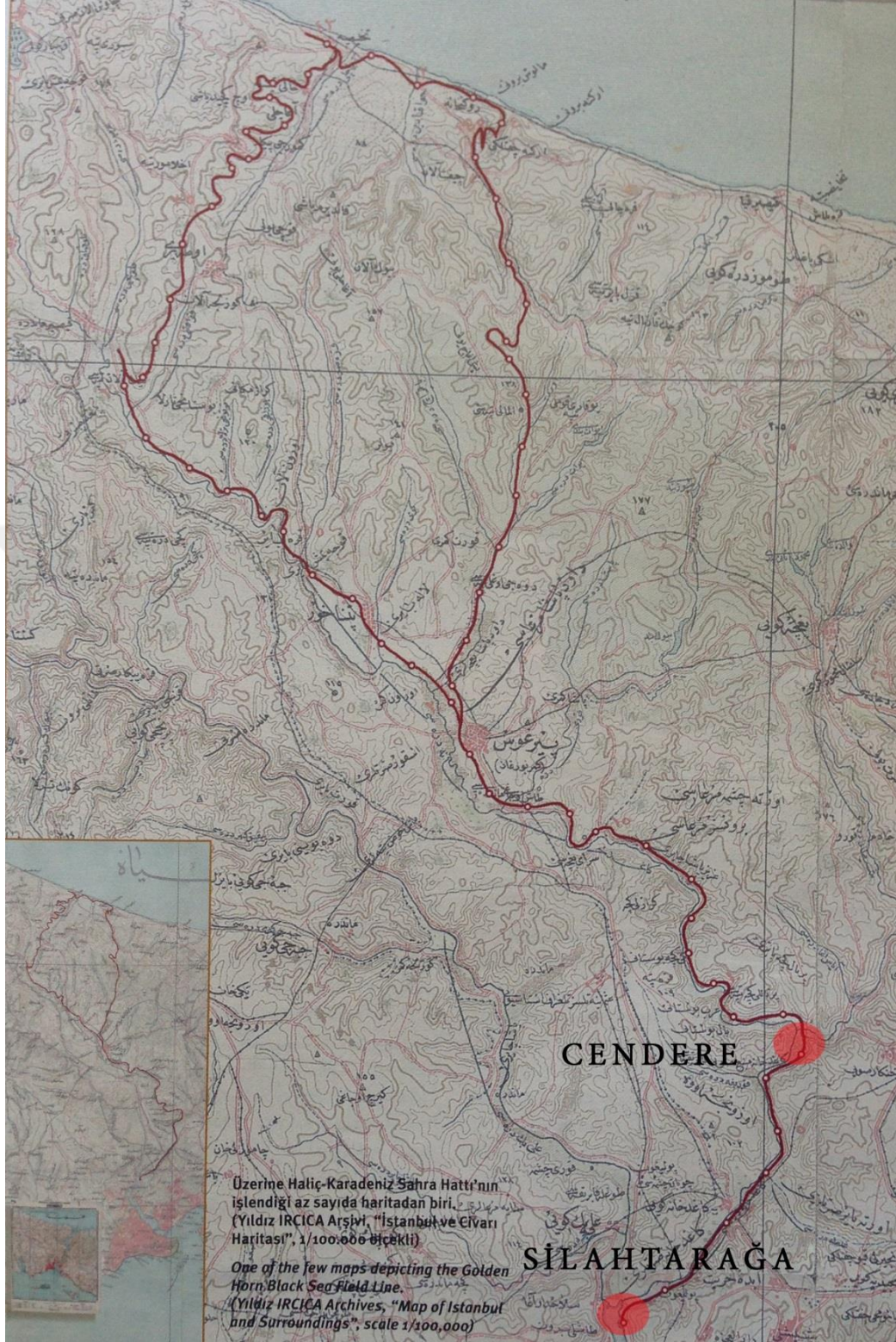
I. Dünya Savaşı yıllarında şehrin tek elektrik santrali olan Silahtaraga Elektrik Fabrikası kömür ile çalışmaktaydı. Savaş zamanında Ege’den gelen kömür İngilizler, Karadeniz’den gelenler ise Ruslar tarafından engellendiği için, şehrin elektriksiz kalma riski nedeniyle, Çiftalan ve Ağacli kömürlerini Fabrika’ya ulaştırmak için 1914 yılında bir dekovil hattı kurulmuştur (Altın Boynuz’dan Cendere’ye,2005:15).

Konumu

Kağıthane Deresi ile paralel olarak ilerleyen hattın inşası, Alman subaylarında görev aldığı, Yeşilköy Şömendöfer Alayı tarafından gerçekleştirilmiştir (Irmak,2011:77).

Mimari Özellikleri ve Kullanım Amacı

Kağıthane Demiryolu olarak bilinen fakat resmi adı ‘Haliç-Karadeniz Sahra Hattı’ olan dekovil hattı 62 km uzunluğundadır. I. Dünya Savaş’ı sonrasında sadece asker ulaşımı ve köylülerin ağaç nakliyatlarında kullanılmıştır. Daha sonra kullanılmayan Kağıthane Demiryolu 1952’lerde kaldırılmıştır (Irmak,2011:77).

Harita 4.10 Haliç Karadeniz Sahra Hattı (Irmak,2014) ⁵

⁵ Üzerinde Karadeniz Sahra Hattı'nın işlendiği az sayıda haritadan biri 'İstanbul ve Civarı Haritası'.

Mevcut Durumu

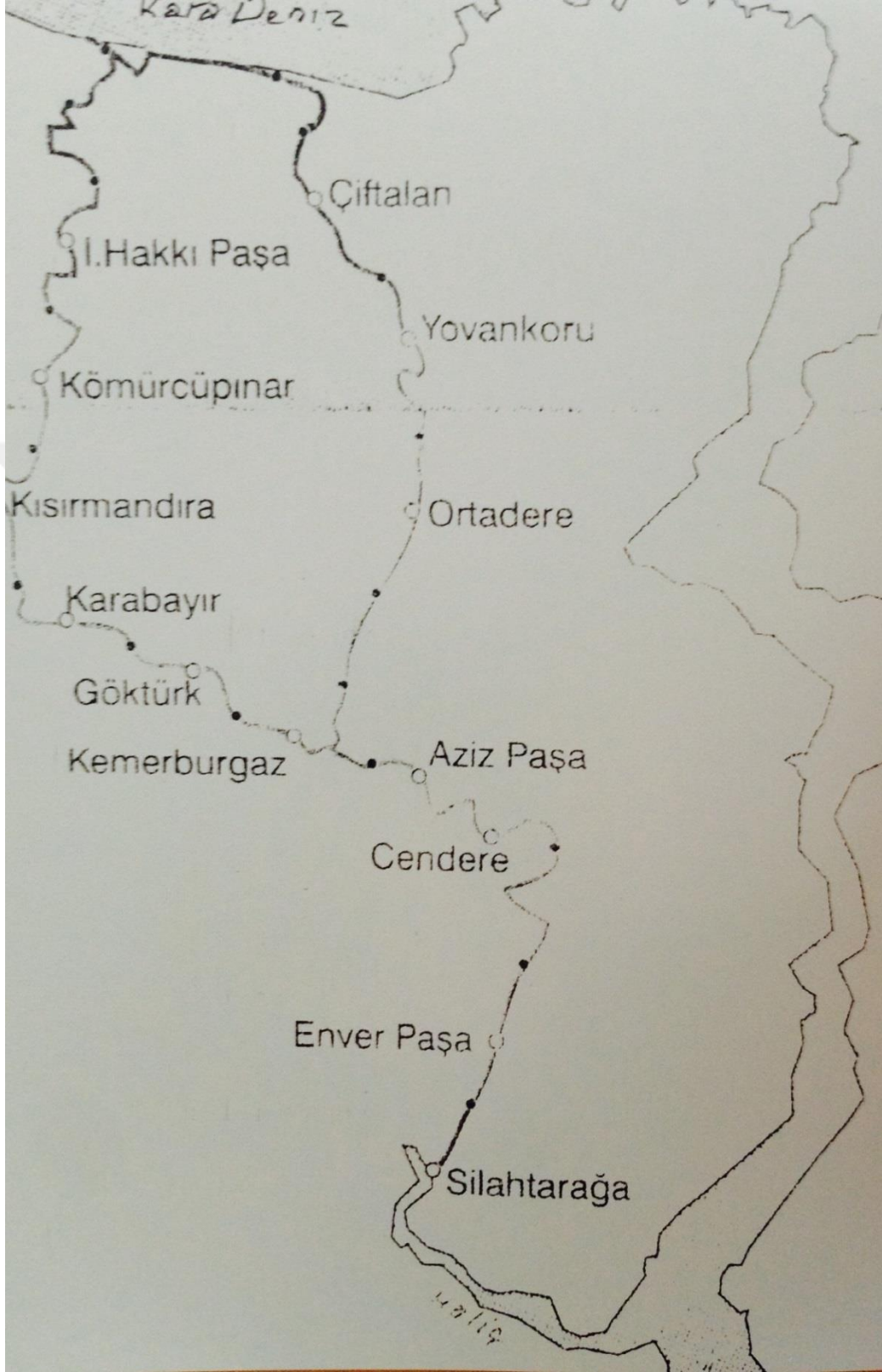
1998’de hattın kalıntıları keşfedilmiş ve keşfedilen kalıntılar günümüzde Kağıthane Açık Hava Müzesi’nde sergilenmektedir (Irmak,2011:78). Günümüzde Kuzey’e doğru devam eden orman içinde hat güzergahı takip edilebilse de, çalışma alanı üzerinde Kağıthane Deresi kenarında takip edilememektedir.

Resim 4.33 Demiryolu Hattı’nın Kağıthane Köyü’nde bulunan Enver Paşa İstasyonu (Irmak, 2011)

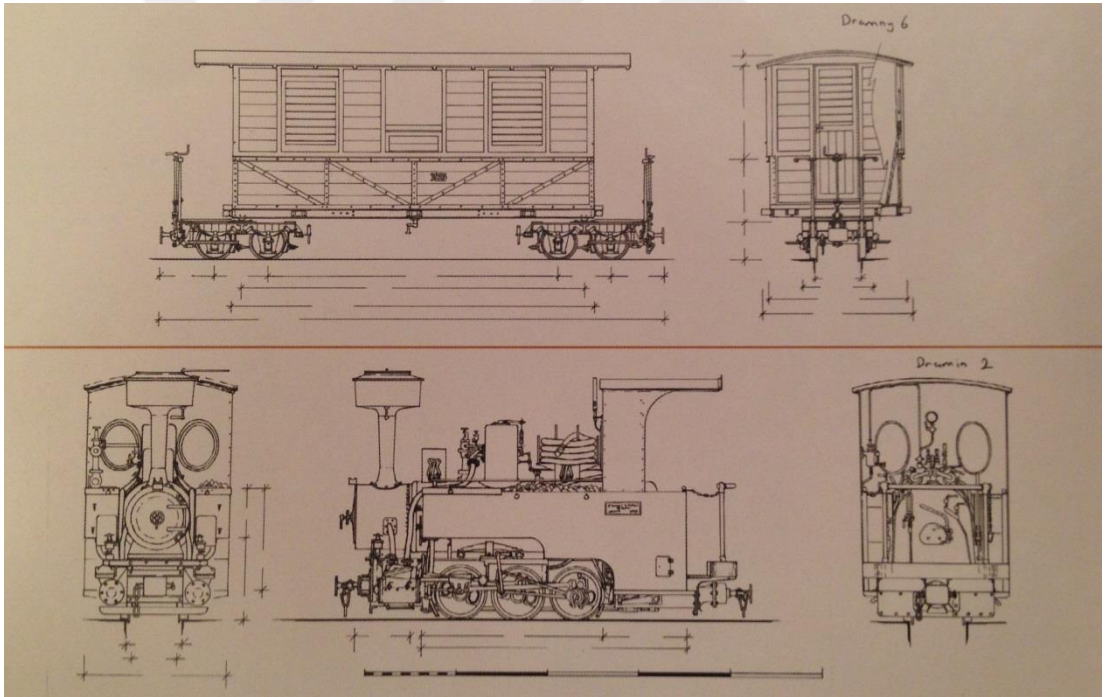
Resim 4.34 Kemberburgaz-Çiftalan Şubesi Üzerinde Ahşap Köprü (Irmak, 2011)

Harita 4.11 Haliç Karadeniz Sahra Hattı İstasyon Haritası (Irmak, 2014)

Resim 4.35 Açık Hava Müzesi'nde sergilenen Hat kalıntıları 2010 (Irmak,2011)

Resim 4.36 Hattta kullanılan lokomotif ve vagonların 2002'de yapılan teknik çizimleri (Irmak,2011)

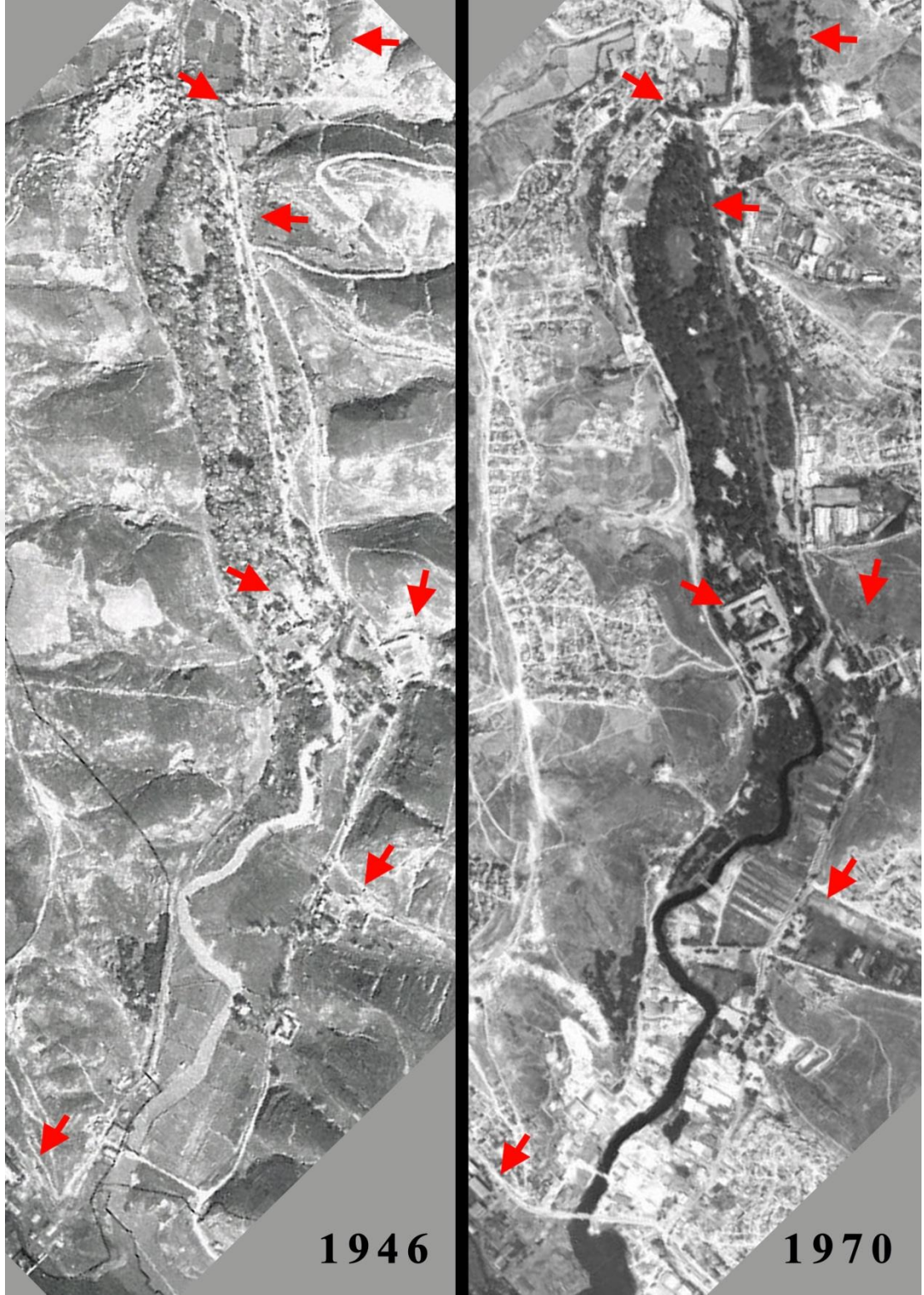
4.5 Çalışma Alanı'nın Değişim Süreci

YAPILAR	YIKILMIŞ	YARI YIKILMIŞ	KALINTILARI MEVCUT	VARLIĞINI KORUYAN
CEDVEL-İ SİM		X	X	X
I.,II.,III. SADABAD SARAYLARI	X			
ÇADIR KÖŞKÜ	X		X	
ATİYE SULTAN SARAYI		X		X
KAĞITHANE HARASI	X			
POLİGON SARAYI	X			
SİLAHTARAĞA ELEKTRİK FABRİKASI		X		X
KAĞITHANE DEMİRYOLU	X		X	

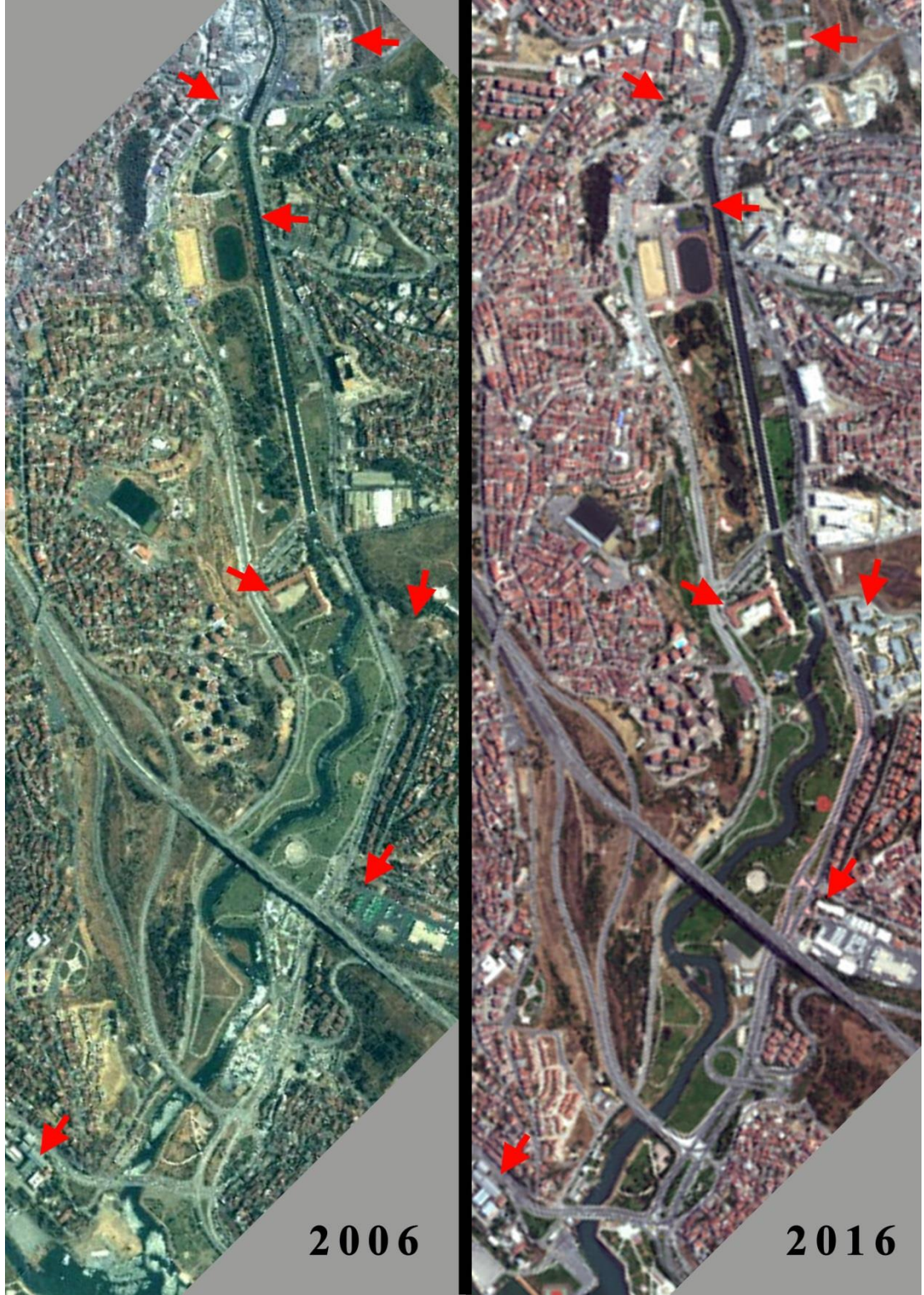
Tablo 4.1 Çalışma Kapsamı'nda Değerlendirilen Yapıların Mimari Süreçleri

Osmanlı Dönemi'nden Günümüze kadar, Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı çalışma alanı kapsamında dönemlere ayırarak, mimari ve işlevsel açıdan değerlendirmiş olduğumuz yapılar ve günümüz durumları yukarıdaki tabloyla beraber özetlenmiştir.

Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi çalışma alanı üzerindeki yapıların ve rekreasyon alanlarının tarihten günümüze değişim süreçleri bir sonraki haritalarda gösterilmiştir (bkz. Harita 4.12,4.13). Görünen o ki, tarihi yapıların birkaçı restore edilerek varlığını korumuş fakat kullanım amacı değişmiş, çoğu, zamanla zarar görüp yıkılmış ve yıkılan yapıların bazılarının kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir. Bir sonraki bölüm de çalışma alanı kapsamında bulunan, bölgesel ve ada bazlı projeler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Harita 4.12 Silahtarğa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı üzerinde 1946-1970 yılları arasında değişim süreçleri incelenen yapılar (a.g.e, İBB Şehir Rehberi)

Harita 4.13 Silahtarğa – Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı üzerinde 2006-2016 yılları arasında değişim süreçleri incelenen yapılar (a.g.e, İBB Şehir Rehberi)

5. SİLAHTARAĞA – KAĞITHANE MERKEZ MAHALLESİ ÇALIŞMA ALANI İLE İLGİLİ BÖLGESEL VE ADA BAZLI PROJELERİN EKOLOJİK SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

“Vadiler şehrin içinde hava dolaşımını sağlayan ekolojik koridorlar olarak işlev görmektedir ve aynı zamanda yağmur sularını toplayıp sahile yönlendirmektedir. Ne var ki, şimdiye kadar bu vadiler şehirleşmenin önündeki engeller olarak algılanmıştır: dere yataklarının üzeri örtülmüş ve kıyılar altyapıları ile sosyal hizmetleri yetersiz durumda, üstelik kimileri yasadışı olan, apartmanlarla doldurulmuştur” (Kanıpak,2009:55).

Kağıthane deresinin merkezden Ayazağa yönüne doğru genişlemesi sanayi kuruluşlarının o yöne doğru ilerlemesine neden olmuştur. 2000 li yıllar da, Kağıthane de sanayisizleşme çalışmalarının açıkça görülmesine rağmen, atıl kalan eski fabrika yapılarıyla hala sanayinin izleri mevcuttur.

1973 Kağıthane İmar Planı Araştırma Raporu çerçevesinde Kağıthane’nin jeolojik ve iklim durumuna da yer verilmiştir. Kağıthane, Karadeniz’den gelen rutubetli havaya açık konumda ve yağışların fazla olduğu, ayrıca Vadi’nin meyilli yamaçlarından inen yağmur sularının Kağıthane Deresi’nde toplandığı ve böylece ani sel baskınlarından dere yatağındaki sanayi tesislerinin zarar gördüğü bir yerdir. Bu sorunlar neticesinde raporda bazı tavsiyeler öngörülmüştür. Bunlar ;

“a) Özellikle yamaç üzerlerinde yapılacak binalarda inşaat temellerinin killi zemin altındaki yerli Kayaç’a kadar indirilmesi,

b) Moloz-Çöküntü ve çöplük olarak belirtilen sahalarda inşaatı izin verilmeyip yeşil saha olarak değerlendirilmesi,

c) Ufak tali sel yataklarının çöküntülere sebebiyet vermemesi için, bu kısımların doldurularak, sızıntı suları için drenaj yapılarak, yeşil saha olarak değerlendirilmesi,

d) Kağıthane deresi taşkın sahası içinde DSİ.ce (Mevcut duvarların yükseltilmesi gibi) belirtilen tedbirler alınmadan inşaata izin verilmemesidir'' (Yetman,1973:15).

1969 yılında DSİ. İnşaat Yüksek Mühendisi Semih Telatar tarafından dere kenarları için taşkından koruma projesi hazırlanmıştır. Proje kapsamında, yoğun yağışlar sonucunda taşan derenin sağ ve sol kıyılardaki tesislere zarar verdiğiinden ; Her iki duvarda 2.50 mt.yüksekliğinde bir duvar örülmesi, tabii meyile uyup kavisler çizerek akan dere yatağının bazı kısımlarının kavislerini azaltarak akmasının sağlanması önerilmiştir (Yetman,1973:16).

Yapılan bu araştırma sonucunda öngörülen tavsiye ve öneriler günümüzde de geçerliliğini sürdürmektedir.

Günümüz Kağıthane Deresi aksında, 1969 yılında hazırlanan proje önerileri göz önünde bulundurularak, derenin her iki kenarına yüksek duvar yapıldığı ve özellikle taşkınların yaşandığı belediye binası çevresinde dere güzergahının kısmen değiştirildiği ve kavislerinin azaltıldığı görülmektedir.

Ayrıca Karadeniz'den gelen rutubetli havaya açık konumda olması, yeni yapılan Osmanlı Arşiv Sitesi için 'rutubetten dolayı kaynakların küflendiği' söylentisini akla getirmektedir.

Bu bölümde Kağıthanenin mevcut durumu, bölgesel bazda planlama projeleri ve ada bazlı planlama projeleri üzerinden değerlendirilmiş ve geleceğe yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

5.1 Bölgesel Bazlı Planlama Projeleri

Bölgesel bazda planlanan projeler içeriğinde Kağıthane Belediye tarafından planlanan "Kağıthane Sadabad Mesiresi Koruma ve Geliştirme Projesi" ve "Cendere Vadi Özel Projesi" değerlendirilmiştir.

5.1.1 Kağıthane Sadabad Mesiresi Koruma ve Geliştirme Projesi

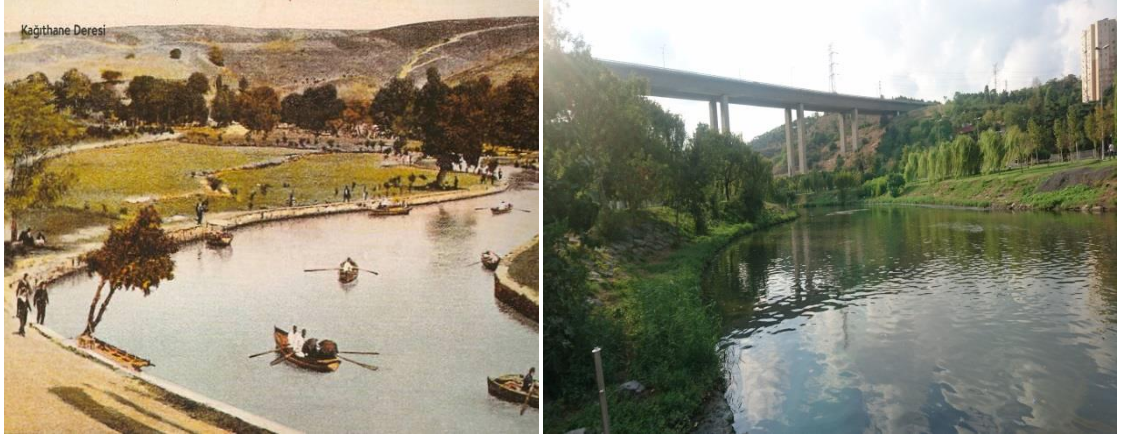

Harita 5.1 Sadabad Mesiresi Koruma ve Geliştirme Projesi Kapsamı (a.g.e, İBB Şehir Rehberi)

1987’de başlayan Haliç Projeleri’ne 1997’de Kağıthane Sadabad Mesiresi Koruma ve Geliştirme Projesi’de eklenmiştir. Proje alanı, Silahtarğa bölgesinden Kağıthane Merkez’e kadar olan alan, tezin çalışma alanı kapsamındadır. Bir zamanların mesiresi yerine gelen fabrikalar ve dereye bırakılan atıkları sebebiyle eski halinden eser kalmayan Sadabad ve Hasbahçe için , bu proje ile tarihi ve kültürel özelliklerinin geri kazanılması, eski görünümüne kavuşturulması ve geçmişteki işlevine benzer rekreasyon alanlarının elde edilmesi amaçlanmıştır (Altın Boynuz’dan Cendere’ye,2005:22).

Proje amacı kapsamında, Kağıthane Deresi’nin yeniden tanzimi, piknik alanları, çocuk parkları,kayıkların tekrar kağıthane içlerine ulaşabilmesi, tarihi köprü çeşme

ve yapıların yeniden yapılması, çok amaçlı oyun yerleri, cirit sahaları ve yeşil alanlar gibi amaçlardır (Gürbüz,2009:90).

Resim 5.1 Kağıthane Deresi Değişimi 19.yy başları-2015 (Irmak 2014, Kişisel Çekim,2016)

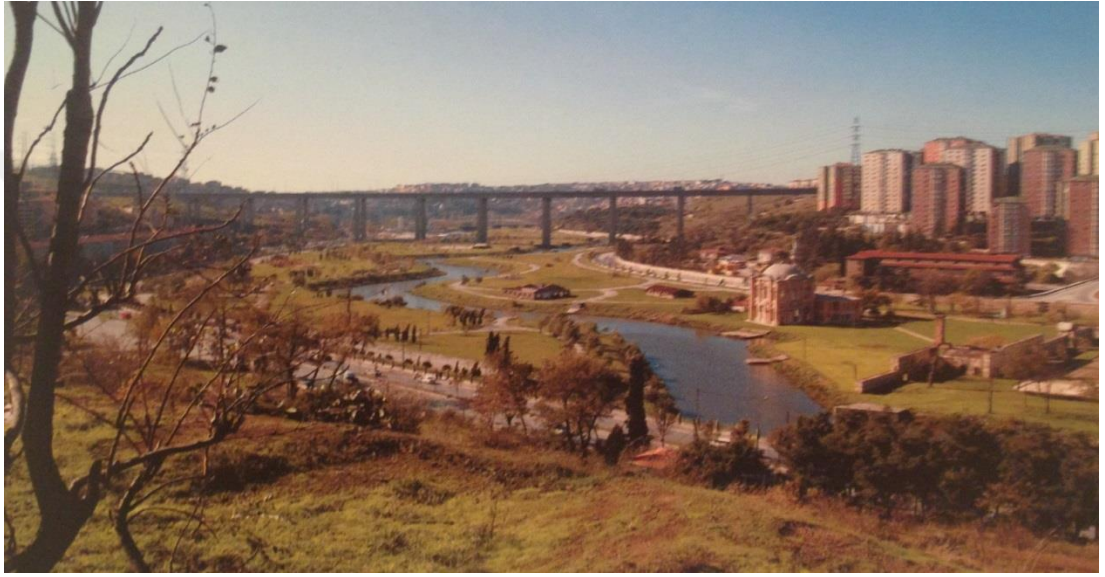
Resim 5.2 Cedvel-i Sim Değişimi 19.yy.-2010 (Irmak,2014, Kişisel Çekim,2016)

Resim 5.3 2001 Dere Yatağının Düzenlenmesi, Alüvyonu Engellemek Üzere ‘Kum Tutucu’ 2011 (Irmak,2011)

Resim 5.4 Sadabad Mesiresi Piknik ve Eğlence Alanları ve Göletler 2010 (Irmak.,2011)

Resim 5.5 Milli Arşiv Sitesi Mevkiinden Sadabad Alanı ve Sadabad Viyadüğü 2003 (Irmak.,2011)

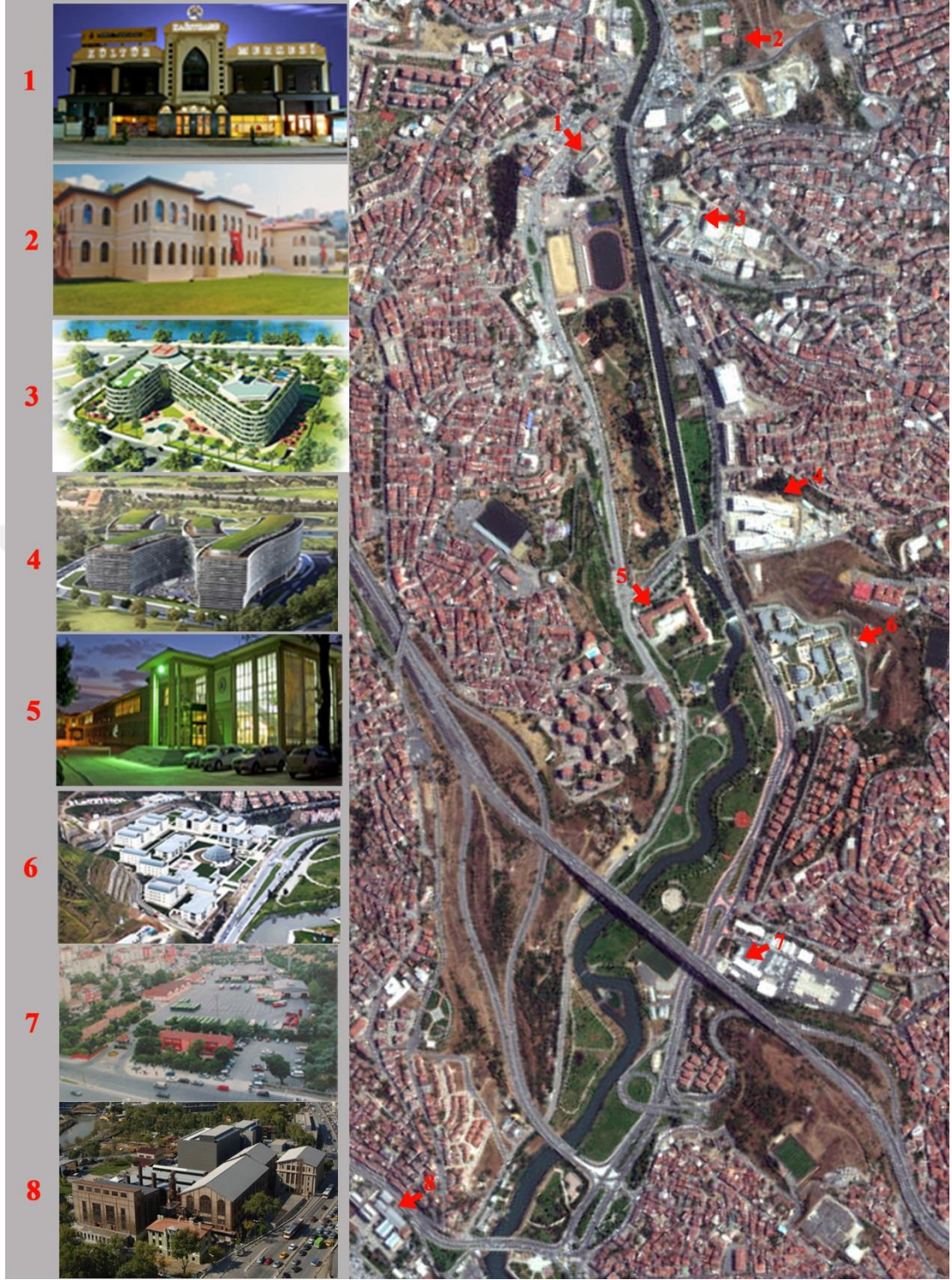
Resim 5.6 Sadabad Mesire Alanı 2010 (Irmak,2011)

Resim 5.7 Sadabad Mesire Alanı 2 t.y. (URL-7)

Görseller de görülen değişim sürecinde, Cumhuriyet Dönemi'nde sanayinin gelmesi sonucu fabrikalara düz zemin sağlanması için topoğrafyanın değiştirilmesi, özgün bitki örtüsünün ve ağaçların yok olması, arka yamaçlarda yapılaşmadan dolayı değişen silüet, arazinin üzerinden geçen viyadük ayaklarının genel dokuya dahil olması, taşıt köprülerinin yaya yollarıyla çakışması, mesire alanının hemen iki yanındaki araç yolları ve akabinde yolun ardından başlayan yapılaşma kotu gibi değişimler mesire alanının özelliğini ve silüetini bozan etkenlerdir. Ayrıca araç yollarıyla sınırlandırılmış yeşil alan, tepelerden vadiye doğru keskin ve kopuk sınırlarla ayrılmıştır.

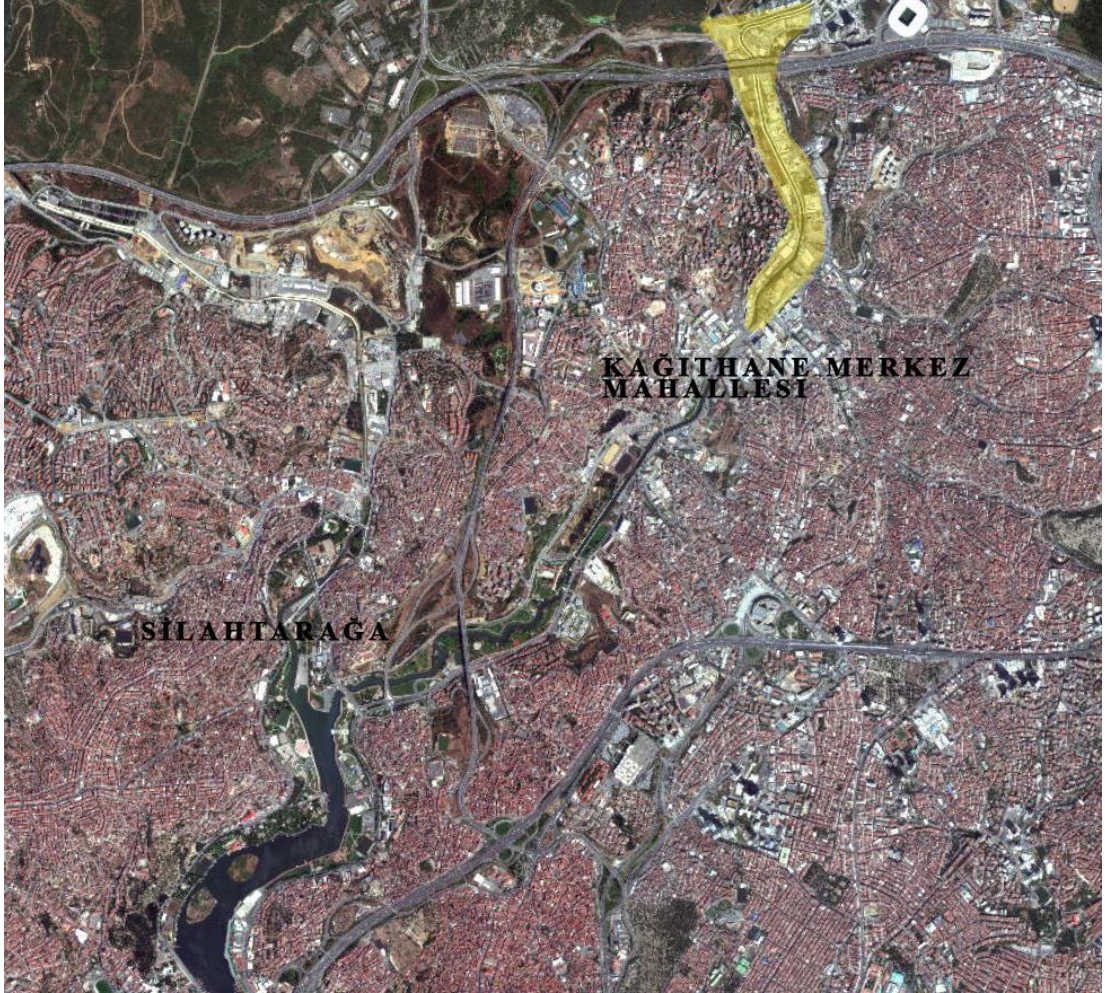
Sadabad Projesi'nde belirlenen amaçlar dahilinde ilerlenilmiş, altyapı düzenlenmiş, dere çevresi ağaçlandırılmış, kamuya ait açık alanlar rekreasyon alanları olarak tekrar kazandırılmıştır. Sadabad alanı, kullanıcılar açısından eski hala gibi olmasa da, olumlu bir gelişme olarak görülmektedir.

Harita 5.2 Günümüzde Silahtarğa - Kağıthane Merkez Mahallesi Aksı Çalışma Alanı Kapsamı Durumu (a.g.e, İBB Şehir Rehberi)

Tarihi Sadabad bölgesine, rant değeri yüksek olmasından dolayı, yapılaşmanın uygun olmadığı yerlerde dahi, büyük kazılar yapılarak Ofis Projeleri inşa edilmiştir.

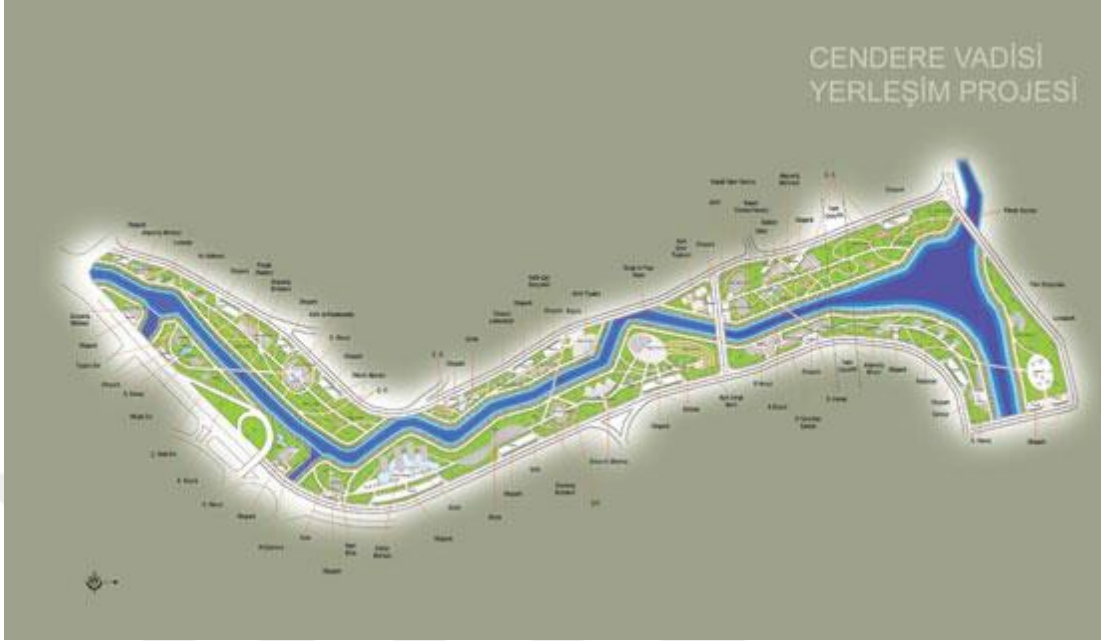
5.1.2 Cendere Vadi Özel Projesi

Harita 5.3 Cendere Vadi Özel Projesi Kapsamı (a.g.e, İBB Şehir Rehberi)

2011 tarihinde Büyükşehir Meclisi'nin onadığı Cendere Vadi Özel Projesi 'Eğitim, Bilişim, Teknoloji Alanları ile Rekreasyon ve Spor Alanları' olarak tanımlanmıştır (Polat,Eren,2011:77). Kağıthane Belediyesi tarafından anlatılan proje kapsamına göre, 2005'lere doğru devam eden Sadabad Projesi'ne eklemlendirilen Cendere Vadi Özel Projesi, Silahtarğa – Kağıthane Merkez Mahallesi çalışma alanı üzerinde yer almasa da Sadabad Projesi'nin devamı niteliğinde olduğundan bu çalışmada yer verilmiştir. Konumu itibariyle Başak Konutları hizasından başlayıp, vadinin kuzeyine doğru Kemberburgaz orman sınırına kadar olan bölgedir. Bu proje ile dere yatağında çalışmakta olan fabrikaların kaldırılması ve yerlerinin showroom tarzı

mekanlara dönüştürülmesi ile kaldırılan fabrikalarla birlikte alanın tamamına rekreasyon gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır (URL-8).

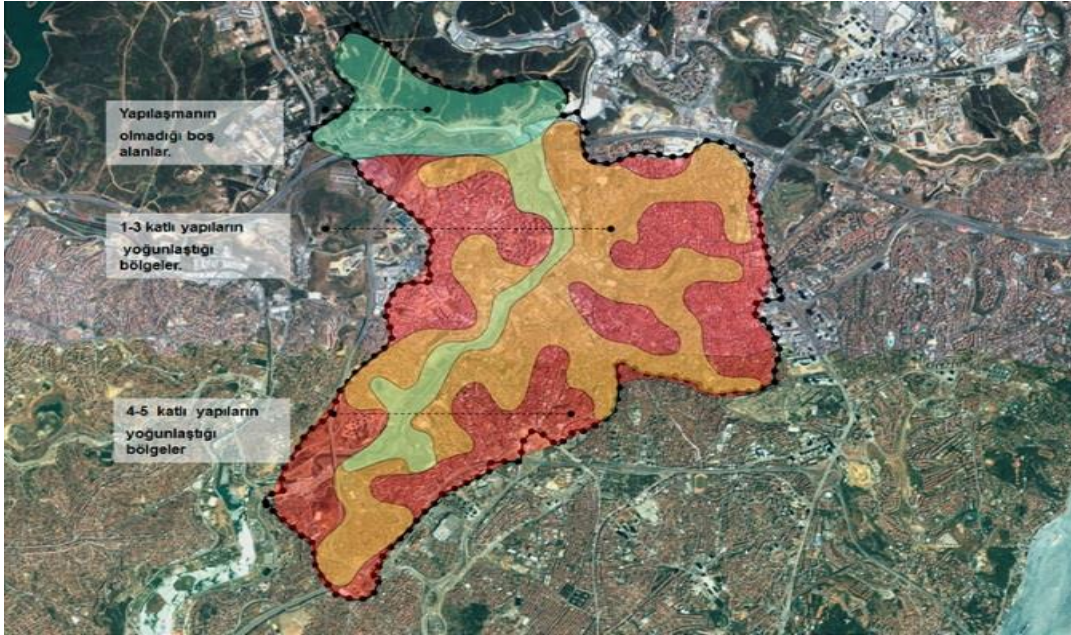
Resim 5.8 Cendere Vadi Özel Projesi (Kentsel Dönüşüm Kapsamına Alınan Bölge) (URL-9)

Planlama aşamasında, bölgenin hızla değişen dinamik yapısına ve imar hukuku ilkelerine uygun olması, risk faktörlerinin göz önünde bulundurulması gibi unsurlara cevap verdiği, kültürel ve sportif ihtiyaçların karşılanacağı, günümüzün modernize edilmiş mesire alanlarıyla beraber bölgenin ekonomik ve görsel yapısını değiştirmesi, Vadi'nin jeolojik durumu göz önün de bulundurularak düşük kotlu yapılarla (çarşı, fuar alanları, tesisler, açık ve kapalı spor alanları, anaokulu vs.) ferah bir ortam sağlanmaya çalışılmıştır (Altın Boynuz'dan Cendere'ye,2005:23-29).

Cendere Vadi Özel Projesi'nin planlama yaklaşımları göz önünde bulundurulduğunda, Cendere Vadisi'nin ekolojik ve doğal yapısının koruma amaçlı gözetildiği ve Vadi'nin geçmişten süregelen fonksiyonlarının devam ettirileceği görülmektedir. Silahtarağa'dan Kağıthane Merkez Mahallesi'ne kadar olan alanda yapılan 'Sadabad' düzenlemelerine eklemelendirilmek istenen proje, tüm dere boyu hattını rekreasyon, aktivite alanları gibi planlayarak, doğal yapının korunması amaçlanmıştır. Fakat Cendere Vadi Özel Projesi henüz hayata geçirilememiştir. Proje yaklaşımlarının aksine dere çevresindeki alanlarda şimdilerde ofis, avm, konut gibi ada bazlı projeler yükselmektedir.

5.2 Ada Bazlı Planlama Projeleri

2005 yılında kurulan İMP'nin (İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi) başlattığı İstanbul planlama sürecinde, 2009'da onaylanan İstanbul Çevre Düzeni Planı'nda Kağıthane'de mevcut sanayi alanlarının yer değiştirip, ticaret ve hizmet sektörü fonksiyonlarına dönüştürülmesi değerlendirilmiştir. Dönüşüm sürecinin hız kazanması için, kullanılabilir durumdaki mevcut sanayi binalarının, korunarak fonksiyon değişikliği yapılması ile eğitim, kültür alanlarına dönüşümü desteklenmiştir. Ayrıca yıkılan sanayi alanları zamanla rantı yüksek bir bölge haline gelmiş ve yerlerini zamanla alışveriş merkezi, banka, rezidans, ticari alanlar gibi yapılar doldurmuştur (Aslan v.d.,2014:28-58).

Harita 5.4 KEYM tarafından hazırlanan 'Kağıthane İlçesi Master Plan Çalışması' (URL-10)

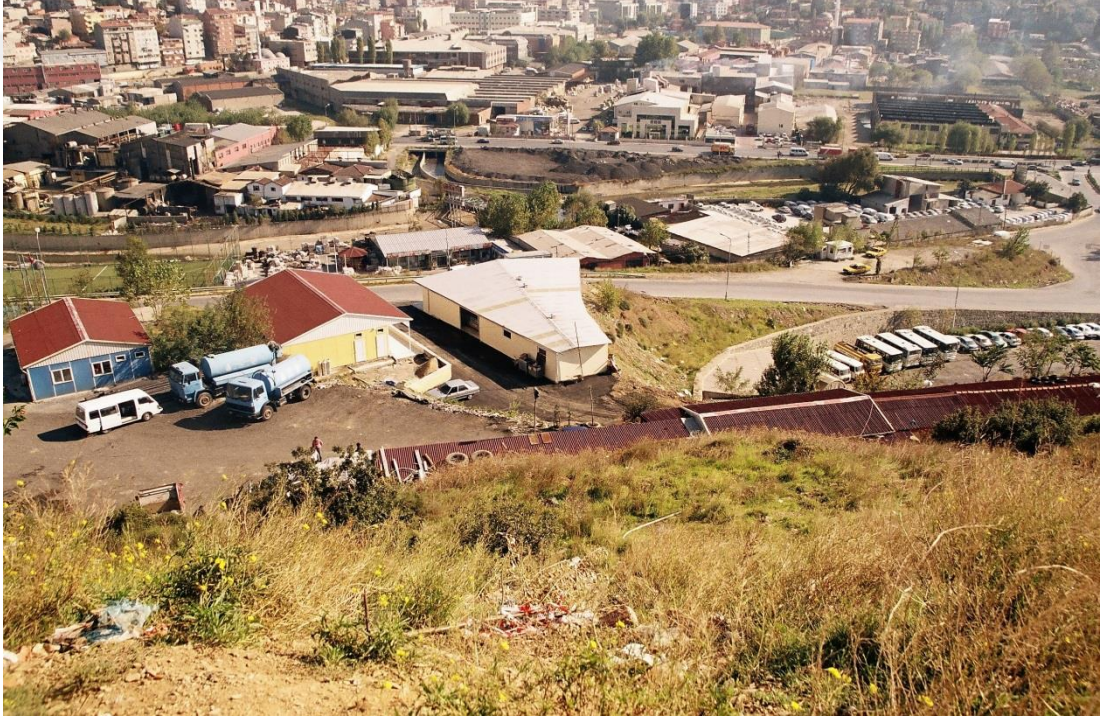
'KEYM' Kentsel Yenileme Merkezi, Kağıthane Belediyesi işbirliği ile, Kağıthane'de gerekli görülen kentsel dönüşüm için, bölgeyi analiz ederek ilçe tamamına ilişkin bir kentsel dönüşüm senaryosu hazırlamıştır (URL-11). Yapılan analizler sonucunda, bölgelerde yapılaşmanın var olup olmadığı, var ise yoğunluk derecesi ve yapıların kat adetleri belirlenmiştir (bkz. Harita5.2).

Alanların ; konut, rezidans, avm ya da ofis projelerine dönüşmesi ile markalı projelerin artması, sosyal medya da 'İstanbul'da Kentsel Dönüşüm'de Prim Yapacak

Yerler' başlığıyla 3- 4 yıl içerisinde Maslak'a alternatif İstanbul'un yeni iş merkezi olarak gündeme gelmektedir (URL-12) (bkz: Resim 5.9-5.10-5.11).

Bu gelişmeler, İstanbul'un önemli ekolojik alanlarından olan Cendere Vadisi'nde rant ve doğa katliamının son bulmayacağını göstermektedir. (URL-13,Yazman,2012).

İnşa edilen yeni projelerin zemin katlarındaki kafe gibi kamusal alanların, proje başlangıcında halka açık alan niteliğinde hizmet vermesi planlanarak reklam edilmektedir. Fakat proje sonunda parsel sınırlarındaki dar kaldırımlar, kot farkları ve otopark girişleri sonucu koparılmış hissiyatı veren tasarımların ortaya çıktığı görülmektedir.

Resim 5.9 Merkezden Kuzeye Doğru, Başak Konutları Karşısı Fabrika Hali 2004 (Irmak çekimi)

Resim 5.10 Merkezden Kuzeye Doğru, Başak Konutları Karşısı Yeni Hali 2015 (Irmak çekimi)

Resim 5.11 Sadabad II Viyadüğü'nden İskender Paşa Çayırı 2006-2015 (Irmak çekimi)

Resimler eşliğinde değişen panoramaya bakıldığında, Hasol'un metropoller üzerine yapılan oturumdaki konuşması değişen manzarayı açıklar niteliktedir.

‘Türkiye kentlerinin modernleşme sürecinde eski dokuları kaybedecek şekilde yıkılarak yeni baştan yapıldığını, yeni yapılaşmaya açılan yerlerin de bu bölgenin mevcut dokusu dikkate alınmadan kültürel mirası, kentsel ve coğrafi dokuyu bozarak geliştirmiştir’ (Hasol,2007:14) (bkz: Resim 5.11).

Resim 5.12 Sadabad II Viyadüğü'nün arka tarafı 'Konut Projesi' (URL-14)

Resim 5.13 Çalışma Alanı Kapsamında Bulunan Ofis Projesi (URL-15)

Resim 5.14 Çalışma Alanı Kapsamında Bulunan Farklı Ofis Projesi (URL-16)

Yukarıdaki görsellerden görüldüğü üzere, Cendere Vadisi boyunca kuzeye doğru, Vadi ve çevresi için yüksek yoğunluklu yeni projeler üretilmeye devam etmektedir. Eski fabrika alanları, rant değeri yüksek çekim noktaları haline gelmiş ve yerlerini avm, ofis binalarına bırakmıştır. Şen'e (2006) göre ; günümüzde kent merkezlerinde görülen kentleşme olgusu çalışmaları, var olan sorunları çözmek yerine, mekanları farklı fonksiyonlarla yeniden yapılandırarak ekonomik bir alan yaratma çabasıdır.

Ülkelerin farklı yönetim tarzları ve farklı sosyo-kültürel yapısı, ülkeye özgü yapısal modelleri geliştirir, fakat dönüşümde temel unsurun 'çevresel iyileştirme, ekonomik ve sosyal sorun odaklı' olması gerekmektedir (Dinçer,2012:10). Kağıthane dönüşümüne bakıldığında gelişen yapıların, fiziki mekan odaklı ve rant eksenli oldukları görülmektedir.

Fabrika atıklarıyla kirlenen dere yatakları temizlenmiş olsa da , ekolojik değeri yüksek olan bu vadi de, yeşil alanlar veya küçük yapıli aktivite mekanları yerine yüksek kotlu hizmet binalarının gelmesiyle hava akımı tam anlamıyla temizlenmemiş, Kağıthane Deresi ve çevresinin ana karakteristik özelliğinden zamanla uzaklaşıldığı gözlemlenmiştir.

5.3 Ekolojik Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Bölgesel ve Ada Bazlı Projelerin Değerlendirilmesi

Orman, akarsu, vadi gibi özellikleriyle İstanbul'un önemli hava koridorlarından biri konumunda olan Kağıthane - Cendere Vadisi ,artan nüfus oranı, yapısal değişimler, yetersiz alt yapı ve yanlış arazi kullanımı sonucunda ekolojik bağlamda çevre sorunlarına maruz kalmıştır. Artan nüfusla beraber vadi yamaçlarında devam eden yapılaşma ile Vadi'nin sahip olduğu doğal silüet görünmez hale gelmiştir. Bu değişimler sonucunda doğal yapısı ve tarihi dokusu tahrip olmuştur. Bu gibi değişimlerin 2000'li yıllardan itibaren Cendere Deresi aksı üzerinde Kuzey'e doğru ilerlemesi, Vadi'nin üzerindeki yapılaşmanın gelecek yıllarda da artacağını gösterir niteliktedir.

Çalışma alanı kapsamında, 'Bölgesel Bazlı Projeler' altında incelediğimiz Sadabad ve Cendere Vadi Özel projeleri ile 'Ada Bazlı Projeler', ekolojik sürdürülebilirlik ilkeleri bakımından belirli başlıklar altında değerlendirilmiştir. Bu başlıklar,

- Arazi kullanımı
- Yeşil alan kullanımı
- Tarihi ve doğal yapıyı koruma ve
- Malzeme kullanımı'dır.

5.3.1 Arazi Kullanımı

Kağıthane Deresi ve Çevresi için, şimdiye kadar geliştirilen projelerin hedeflerine dönük olarak, yeni fiziki tesis projeleri eklemek yerine, birincil olarak arazi kullanımını düzenleme projelerini ele almak, Vadi'nin ekolojik sürdürülebilirliğini korumak açısından daha doğru olacaktır.

Tarihi süreç içerisinde dere yatağında ve yamaçlarda var olan yapılaşma yerleşimine bakıldığında, düzensiz yapılaşmadan dolayı arazi formuna uygunluğun dikkate alınmadığı açıkça görülmektedir.

Sanayi ile gelen yapılaşma sonucu yamaçlar ve dere yatağının güzergah değişimi ile topoğrafik yapı değişmiş, özgün bitki örtüsünün yok olması ile yamaçlar erozyona açık hale gelmiştir.

5.3.2 Yeşil Alan Kullanımı

Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi aksı çalışma alanı kapsamında, kent için önemli bir akarsu ve ekolojik değeri olan vadinin yetersiz koruma ile tahrip olduğu görülmektedir. Yeni projeler kapsamında Sadabad alanının küçülmesine izin vermek yerine, dere ve çevresinin doğal yeşil yapısını koruyarak kuzey ormanlarına doğru yumuşak bir geçişle bağlantı oluşturulması daha nitelikli ve sağlıklı bir yaklaşım olacaktır.

Çalışma Alanı’nda uygulanan Sadabad Projesi kapsamında, yamaçlarda, dere çayırı seviyesinde başlayan yapı yoğunluğu ve araç yolları için, peyzaj alanlarından ödün verildiği, bununla birlikte oluşturulan rekreasyon alanları ile kamusal kullanımın arttırılmak istendiği görülmektedir.

Dere güzergahı yaklaşık eski güzergahına çekilmiştir. Proje kapsamında, günümüzdeki alan tekrar yeşillendirilmiş, altyapı temizlenerek eski göletler tekrar mevcut hale getirilmiş, bunun yanı sıra spor, eğlenme ve kültür amaçlı mekanlar oluşturulmuştur. Revize edilen rekreasyon alanlarının kullanıcılar tarafından yeniden kent yaşantısına dahil edilip tercih edilen bir mekan olması amaçlanmıştır.

Proje içeriğinde gerçekleştirilen rekreasyon alanlarının yetersizliği açıkça görülmektedir. Yamaçlarda yoğunlaşan yapılar arasında kalan boş alanların vadi yoluyla birleştiği akslar yakalanarak rekreasyon alanlarına dönüştürülmesi, dere çayırında düzenlenen rekreasyon alanının sınırlarını genişletmiş ve devamlılığını sağlamış olacaktır. Böylece Cendere yeşil yamaçlarıyla ‘Vadi’ olma özelliğini tekrar kazanacaktır.

Ayrıca bu koruma ve geliştirme projesinin yapılan ofis,avm gibi yapılar yerine Kuzey’e doğru yeşil alan olarak devam ettirilmesi, Vadi’nin doğal yeşil alan ve ekolojik koridor olarak varlığını sürdürmesini sağlayacaktır.

5.3.3 Tarihi Ve Doğal Yapıyı Koruma

Tarihi süreç içerisinde bölgedeki mekansal değişimler incelendiğinde ; tarihi ve kültürel yapıların durumları, derenin ıslahı, değişen doğal bitki yapısı , Sadabad Projesi'nde ele alınmıştır. Proje amaçlarından peyzaj düzenlemesi büyük oranda tamamlanmış fakat çoğu yok olmuş yapılar dışında, günümüze ulaşmış harabe yapıların (Aziziye Cami'sinin yakınında bulunan Karakol Koğuşu gibi) restorasyonu tamamlanmadığı için bozulma süreci devam etmektedir. Yapının tamamen yok oluşunu izlemeden, bir an önce gerekli önlemlerin alınması gerekir.

Gerçekleştirilen revizyon projesi, alanı eski haline benzer nitelikte fakat daha modernize edilmiş şekliyle, kullanıcı gereksinimlerini karşılayacak şekilde dönüştürmeyi amaçlayan bir projedir.

Çalışma Alanı'na Sadabad Projesi dışında, Kağıthane Kültürpark Projesi ve Kağıthane Botanik Bahçesi gibi farklı proje önerileri de geliştirilmiştir (Gülbüz,2009:147).

Ayrıca bu koruma ve geliştirme projesinin yapılan ofis,avm gibi yapılar yerine Kuzey'e doğru yeşil alan olarak devam ettirilmesi, Vadi'nin doğal yeşil alan ve ekolojik koridor olarak varlığını sürdürmesini sağlayacaktır.

Cendere Vadi Özel Projesi kapsamında ise, sanayi tesislerinin bölgeden desantralize edilmesi ; hava sirkülasyonu, toprak bozulması ve insan sağlığı açısından doğru bir yöntem niteliğindedir. Fakat proje kapsamındaki eğitim, aktivite, spor ve teknoloji alanlarının yanı sıra çok katlı yapılaşmaya izin verilmesi sonucunda yapılacak konut, ticaret ve turizm alanları, Vadi'nin ekolojik değerlerini ve hava sirkülasyonunu olumsuz yönde etkileyecektir.

Ada bazlı planlama projeleri kapsamında, sanayi tesislerinden arındırılan alanların ofis, avm, ticaret merkezi gibi alanlar olarak üretilmeye başlamasıyla, Vadi'deki yoğunluğun oldukça artacağı ve yetersiz kalacağı açıkça görülmektedir. Örneğin Vadi'nin Kuzey'e devam eden bölümündeki büyük çapta geliştirilen bir karma proje olan, 2013'te inşasına başlanan, ofis, konut, otel ve rekreasyon gibi alanların bulunacağı bu proje de, 35.000 kişiye hizmet vermesi hedeflenmiştir. Oysaki

Cendere Vadisi Nazım İmar Planı'nda nüfusun 8.000-10.000 olması öngörülmüştür (Koca,2014:191). Ortaya çıkan bu çelişkiye bakıldığında , projenin hazırlık aşamasında, alanla ilgili imar planlarının detaylı olarak incelenmediğini, bölgeye dair koruma politikası ve oluşacak etkilerinin yeterince değerlendirilmediği görülmektedir.

5.3.4 Malzeme Kullanımı

Çalışma alanı üzerinde planlanan ve yapılan projelerin, arazi kullanımı, yeşil alan kullanımı, tarihi ve doğal yapıyı koruma ilkelei dışında malzeme kullanımı bakımından da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tasarım aşamasında kullanılacak malzemenin tarihi ve doğal dokuya uygunluğu göz önünde bulundurulmalı, malzemenin doğal kaynaklardan elde edilip edilemeyeceğine bakılmalı, malzeme üretiminde yenilenebilir enerji kaynaklarından yararlanılarak geri dönüşümlü malzemelerin kullanılması gerekmektedir.

Bugünün gereksinimleri karşılanırken geleceğin ihtiyaçlarının yok edilmemesi, kaynakların dönüştürülmesi ve akabinde kullanılması hedeflenirken korunması gerekliliğinde unutulmaması, doğal dengenin yaşam alanı içerisinde esas oluşturduğu göz ardı edilmemelidir (Polat,Eren,2011:77).

5.4 Swot Analizi

Kağıthane'nin mevcut durumunu değerlendirmek adına, Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi Çalışma Alanı kapsamı ve devamında Kuzey'e doğru ilerleyen dere hattını; topoğrafyası, tarihi ve doğal yapısı, yeşil alanları, jeolojik yapısı, iklim yapısı, ulaşım olanakları ve mimari dokusu bakımından; değerler, sorunlar, potansiyeller ve öneriler başlıkları altında Swot Analizi oluşturarak özetlemiş olduğumuz bölgenin güncel durumu tablodaki gibidir (bkz. Tablo 5.1)

DEĞERLER	SORUNLAR
• Tarihi yapısı bakımından önemli bir bölge • Tarihi yapıları • Haliç'e yakın konumu • Karadeniz'den Haliç'e doğru uzanan ekolojik bir koridor • Vadi olma özelliği • Vadi boyunca devam eden dere hattı • Önemli orman alanları • Tarihte düzenlenen ilk rekreasyon alanı • Merkezi konumu • Tem ve E-5 gibi yollardan kolay ulaşım • Rekreasyon ve donatı alanları (sosyal tesisler, spor alanları vb.)	• Sanayileşme ve gecekondulaşma sonucu eski tarihi dokusunu kaybetmesi • Altyapısız ve çarpık kentleşmeye maruz kalması • Alüvyonlu topraklarda devam eden yapılaşma • Sel ve taşkınlar sonucu zarar gören tesisler • Sanayi alanlarının sebep olduğu hava, su ve toprak kirliliği • Rekreasyon alanlarını sınırlayan araç yolları • Dar ve yetersiz yaya yolları • Otopark sorunu • Mevcut rekreasyon alanlarının yetersizliği
POTANSİYELLER	ÖNERİLER
• Tarihi miras değerinde bir bölge • Kağıthane Deresi (su potansiyeli) • Doğal yapısı bakımından turizm potansiyeli • Ekolojik koridor niteliğindeki konumu • Sosyal ve kültürel tesisler ile donatı alanlarının varlığı • Geniş rekreasyon alanlarının sağlanabilme potansiyeli • Tem ve E-5 gibi ana yollardan kolay ulaşım	• Tarihi yapısının doğru yöntemlerle korunması • Kuzey'e doğru devam eden yapılaşma yerine Haliç'ten Kuzey Ormanları'na kadar devam eden, yeşil alan oluşturulması • Hava, su ve gürültü kirliliğine neden olan sanayi tesislerinin tamamen kaldırılması • Deprem riskinin göz önünde bulundurularak yamaçlarda yoğun yapılaşmanın önlenmesi • Rekreasyon alanlarının genişletilmesi • Doğal bitki örtüsünün korunması • Araç yollarının düzenlenmesi ve sorunların çözülmesi

Tablo 5.1 Cendere Vadisi için özetleyici nitelikte oluşturulan Swot Analizi

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İstanbul'un geleceği, zamanla oluşan çevresel sorunları ve tahribatı önlemeyi amaçlayan, zamanla olumsuz yönde etkilenen geçmişin de ele alındığı, geleceğe yönelik ekolojik iyileştirme planlama çalışmalarına bağlıdır.

Bugün İstanbul'daki eski merkezlerin yeniden yapılanmasında karşılaşılan önemli problemler, şehrin gelişim ve değişim hızları ile sanayi sektörlerinin dağılışı karakteristiklerinin tanımlanmasıdır. Planlama sürecinde merkezin hemen yakınındaki bir gelişme şehir merkezini nasıl etkiler gibi soruların çözümü bulunmalıdır. Fakat günümüze kadar öngörülen şehirleşme gerçeğinin, güncel gelişmeyi genel olarak geriden takip edebildiği açıkça görülmektedir.

Doğal ve kültürel özellikleri bakımından önemli bir bölge olan Kağıthane- Cendere Vadisi, İstanbul'un tarihsel süreci içerisinde mekana özgü oluşan fiziksel ve işlevsel değişimler sonucunda, yaşanan kentleşme sürecini temsil eden önemli ve merkezi bir bölgedir.

Cendere Vadisi ve özelinde Çalışma Alanı kapsamında, tarihi süreç içerisinde gerçekleşen sosyal olaylar (göç, siyasi vb.), planlama çalışmaları (sanayi bölgesi ilan edilmesi), afetler (deprem, sel, yangın) gibi değişimler neticesinde kentsel anlamda bozulmalar yaşanmıştır. Vadi'nin yeşil ve kamusal alanlarına boş alan gibi yaklaşılmış ve bu alanlar üzerinde kentin genişlemesi için yapılaşmaya başlanmıştır.

Sanayiyle gelen vadi tabanındaki değişim ile ekolojik değeri yüksek bir hava koridoru değeri taşıyan bölge, taşınan sanayilerin dere yatağında, yerlerini dolduran yeni ticari amaçlı yapılar ile yeni bir değişim dönemini devam ettirmektedir.

Tüm dere hattı boyunca geliştirilen projeler kapsamında, iş merkezleri ve avmlere ait yüksek yapıların dere hattında sıralanması, alçak yapılanmaya izin veriliyor olması sebebiyle alçak ama yoğun yapıların dere boyunca kuzeye doğru devam etmesi, gelecekte ekolojik sirkülasyonu bastıracak yoğunlukta yapılaşmanın devam

edeceğini ve vadinin doğal denge ve yapısının bozulmaya devam edeceğini göstermektedir. Topoğrafyanın bu tür projelerle betonlaşmasına izin verilmemelidir.

‘Silahtarağa – Kağıthane Merkez Mahallesi’ çalışma alanı kapsamında , Belediye tarafından geliştirilen yenileme projesi uygulanmış, dere yatağı yaklaşık eski güzergahına çekilmiş, altyapı temizlenerek tarihi göletler tekrar mevcut hale getirilmiş, rekreasyon alanları ile bitkinlendirme ve ağaçlandırma yapılmış, sosyal ve kültürel donatı alanları sağlanarak, halkın gereksinimlerini karşılayacak pozisyona getirilmiştir ve kısmen sürdürülebilir bir rekreasyon alanı sağlanmıştır. Fakat yamaçlardaki yanlış arazi kullanımları için fiziki tesis alanları yerine, ekolojik değeri göz önünde bulundurulmuş arazi kullanım planları geliştirerek belli bir düzene dahil edilmesi, yoğun yapıların arasında kalan bölümlerin yeşil alan olarak düzenlenip dere çevresindeki rekreasyon alanının devamı gibi algılatılması daha doğru olacaktır.

Sadabad Mesire Alanında günümüzde çevresini sınırlayan araç yolları ve hemen vadi yamaç başlangıcında devam eden yapılaşmadan dolayı keskin sınırlarla ayırmak yerine,

- Bölgede daha fazla ağaçlandırılma yapılmalı,
- Rekreasyon alanlarının ve içerisinde bulunan donatı alanlarının genişletilmesi ile vadi arasında sıkışmış bir yeşil alan algısından çıkarılıp, kullanıcının taleplerinin karşılanacağı bir mekan sağlanmalı,
- Alan içerisinde bozulmaya yüz tutmuş tarihi yapıların restorasyonu doğru yöntemler dahilinde farklı fonksiyonla alan içine dahil edilmelidir.

Çalışma Alanı kapsamında devam eden rant amaçlı projeler durdurulmalı, dere boyunca uzanan vadinin dönüşümünün ‘inşa etmekten’ geçmediğinin yetkili mercilerce algılanması gereklidir.

Doğal yapısı bakımından, eğimi yüksek alanlardaki deprem riskinin göz önünde bulundurularak,

- Yoğun yapılaşmanın önlenmeli,
- Alüvyonlu dere kenarlarının yapılaşmaya açılması yerine rekreasyon alanı olarak değerlendirilmesi gereklidir.

- Ekolojik ve fiziksel yapıyı bozmayarak doğal yapının sürekliliğini sağlayacak arazi kullanım kararları verilmelidir.

Arazi kullanımı bakımından yapılaşmanın, doğal yapının izin verdiği daha üst katmanlardan başlaması, vadinin, tarihi, fiziki, jeolojik yapısı bakımından daha doğru bir karar olacaktır.

Desantralize edilen sanayi alanlarının , sanayiden önceki eski haline uygun ekolojik ve fiziksel yapısını devam ettiren fonksiyonların sağlanması ve böylece vadinin doğal yapısının korunması sağlanmalıdır. Bu nedenle, tarihi peyzaj değeri yüksek olan vadinin eski görkemini yakalaması için düzenlenen imar planlarının gözden geçirilerek yeniden ele alınmalıdır.

Ekolojik değere sahip Cendere Vadisi'ni iki yandan bölen ve yeşil dokuya temas eden viyadükler ve araçların oluşturduğu egzoz dumanları, Vadi'nin doğal yapısının sürdürülebilirliğini kesintiye uğratmaktadır. Islah edilen dere yatağı doğal izini kaybetmiş ve çevrelerindeki düzensiz yapılaşmaların olumsuz etkilerine maruz kalmıştır. Bu bağlamda Cendere Vadisi'nin doğal karakteristik özelliklerinin ekolojik temellere dayandırılarak sürdürülebilir kılınması gereklidir.

Vadi'nin dere kenarı ve yamaçlardaki mevcut yerleşim durumunu görmek için bir master plan çalışması yapılmalıdır. Vadi boyunca kuzeye doğru ilerleyen yapılaşma yerine dere hattının yeşil ekolojik vadi olarak kalması sağlanmalıdır.

Gecekondulaşma ve sanayileşmenin getirdiği çevresel sorunların (hava,su,toprak ve gürültü kirliliği gibi) çözülmesi, çevre ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla Cumhuriyet öncesi dönemde olduğu gibi mesire ve rekreasyon alanlarının genişletilmesi gerekmektedir. Kullanıcıların taleplerini karşılayacak sosyal alanlar, otopark, yaya yolu ve rekreasyon alanları gibi donatı alanları oluşturulmalıdır.

Önemli kültürel miras değeri taşıyan Kağıthane Deresi hattı boyunca , mevcut rekreasyon alanlarının genişletilmesiyle, alanlar üzerinde yapılaşmaya izin vermeyen donatı alanları şeklinde düzenlenmesi, kentin peyzaj dokusuna yeniden dahil edilmesi, geleceğe yönelik rekreasyon alanı için bir master plan çerçevesinde yeniden ele alınması doğru bir karar olacaktır.

KAYNAKLAR

- **Adım Adım Kağıthane Belgeseli** (2011) : Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Aksoy, Sevim (1977,Mart) **Planlama Yaklaşımları ve Sorunların     m Olasılıkları**, Haliç Sorunları ve     m Yolları Ulusal Sempozyumu Tebliğleri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- **Alman Mavileri 1913-1914 I. Dünya Savaşı  ncesi İstanbul Haritaları**, (2007, ubat) : haz. İrfan Da delen, İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü Yayınları, Cilt III, İstanbul.
- Anonim (1980) : **Hayat Küçük Ansiklopedi**, Hayat Yayınları, Tek Cilt, s:518.
- Aslan,   kr  v.d. (2014,Mart) : **Sözlü Tarih G r  meleriyle Kağıthane**, haz. Hüseyin Irmak, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Burdett, Richard (2009,Kasım) : **İstanbul : Kesi imler  ehri**, Urban Age İstanbul Konferansı, s:2.
- Cansever, Turgut (1977,Mart) : **Planlama Yaklaşımları ve Sorunların     m Olasılıkları**, Haliç Sorunları ve     m Yolları Ulusal Sempozyumu Tebliğleri, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul
- Ciravo lu, Ay en (2006) : **Sürdürülebilirlik Düşüncesi-Mimarlık Etkile imine Alternatif Bir Bakış: ‘Yer’in  evre Bilincine Etkisi**, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
-   l, Nil  n (2011) : **‘Galata Kent Dokusu İçerisinde Saliha Sultan Sebil    mesinin Değerlendirilmesi’**, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, Türkiye, s: 645.

- Dinçer, İclal (2012) : **‘Sorun Eksenli’ ve ‘Yere Özgü’ Kentsel Dönüşüm Modelinin Getirdiği Olanaklar**, Mimarlık Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul, Sayı : 368, s:10.
- Dursun, Haluk, v.d (2011,Ekim) : **Şehir ve Kültür İstanbul**, İstanbul, Profil Yayıncılık, s:186.
- Eldem, S. Hakkı (1977) : **Sadabad**, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, s: 8-9.
- Erdönmez İ.Müge, Ünlü, Aslı (2009) : **“Kentsel Açık Alanları Etkileyen Sanat Akımlarının Türkiye’deki Yansımaları: İstanbul Örneği”**, İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, s:37-39.
- Eyice, Semavi, **İstanbul Halkının ve Padişahlarının Ünlü Mesiresi: Kağıthane**, haz. M. Armağan, İstanbul Armağanı 3 Gündelik Hayatın Renkleri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1997, s:95.
- Genim, Sinan, v.d (2011,Ekim) : **Şehir ve Kültür İstanbul**, İstanbul, Profil Yayıncılık, s:321.
- Gözde, İlmen (2011,Aralık) : Haliç’te Dönüşümü İrdelenmek, Mimar.ist Dergisi, Sayı:42, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları,İstanbul s:63.
- Gül, Murat (2012) :The Emergence Of Modern Istanbul: Transformation and Modernisation of a City, I.B.Tauris, London, s:19.
- Gürbüz, Elif (2009) : **Tarih İçerisinde İstanbulda’ki Mesire Olgusu ve Mesire Alanlarının Geçirdikleri Değişimin Kağıthane Mesiresi Örneği Üzerinden İrdelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi.
- Gyllius, Petrus (2000) : **İstanbul Boğazı**, çev. Erendiz Özbayaoğlu, Eren Yayıncılık, İstanbul, s:74.
- Hasol, Doğan (2007) : **Mimarlık ve Kent Dokusu Buluşmaları’ndan Türkiye Mimarlık Politikası’na** Forumu, Mimarlık Dergisi, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul, Sayı : 338, s:14.
- Irmak, Hüseyin, Okutan, Rafet (haz.) (2005) : **Altın Boynuz’dan Cendere’ye**, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul
- Irmak, Hüseyin (haz.) (2007, Temmuz) : **Daye Hatun Sıbyan Mektebi**, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.

- Irmak, Hüseyin v.d (haz.) (2007b,Eylül) : **Osmanlı Belgelerinde Kağıthane**, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Irmak, Hüseyin (haz.) (2011,Kasım) : **Kağıthane Tarih Envanteri**, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları,İstanbul, 1.Basım.
- Irmak, Hüseyin (haz.) (2014,Mayıs) : **Güneyden Kuzeye Kağıthane Demiryolu Turu Güzergahı**, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- **Kağıthane Rehberi** (2012) : haz. Kağıthane Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü ile Basın Danışmanlığı, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kanıpak, Ömer (2009,Kasım) : **Vadileri Geri Kazanmak**, der. Richard Burdett, İstanbul: Kesişimler Şehri, Urban Age İstanbul Konferansı, s:55.
- Koca, Canan (2014) : **Cendere Vadisinin Ekolojik Planlama Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi.
- Kocabaş, Arzu (2014) : **Yeşil Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama Araçları**, İstanbul, s:2.
- Köksal, Gül (2004) : **‘Türkiye ve İstanbul’un İlk Termik Santrali: Silahtarağa’**, Arredamento Mimarlık, Sayı:171, s:104.
- Kuban, Doğan (1970) : **İstanbul’un Tarihi Yapısı**, Mimarlık Dergisi , Sayı:79, s:39.
- Kuban, Doğan (2010,Ekim) : **Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları**, Yem Yayın, İstanbul.
- Kuban, Doğan (2010,Aralık) : **İstanbul Bir Kent Tarihi : Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul**, çev. Zeynep Rona, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Kubat, Ayşe Şeyma (2001,Mart): **Istanbul: a configurational model for a metropolis**, Third International Symposium on Space Syntax, s:7-11.
- Küçükömer, İdris (2012) : **Lale Devri ve Düzenin Yabancılaşması**, Kağıthane Rehberi, haz. Kağıthane Belediyesi Plan ve Proje Müdürlüğü ile Basın Danışmanlığı, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul, s:60.
- Özcan, Ayşe (2007) : **Ekolojik Temele Dayalı Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Malatya Kent Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme**, 38.

- ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 10-15 Eylül 2007) Bildiriler, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Polat, Murat, Eren, İmre (2011,Aralık) : **Bir Vadinin Kaybolan İzleri; Cendere Vadisi ve Kuzey Ormanları**, Haliç'te Dönüşümü İrdelemek, Mimar.ist Dergisi, Sayı:42, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları,İstanbul s:77.
 - Sılaydın, Mediha Burcu (2006) : **Şehir Planlamanın Paradigmatik Sorgulanması Ve Ekolojik Dengenin Korunması Bağlamında Yeni Bir Süreç Önerisi (Kuramsal Bir Deneme)**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
 - Şen, Besime (2006) : **Ekonomik Gelişmenin Kültürel Stratejileri: İstanbul Kent Merkezleri ve Tarihi Kentsel Alanların Yeniden Yapılandırılması**, Planlama Dergisi, Sayı : 2006/2 , TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları, s:65
 - Şenol, Seda (2009) : **Gayrimenkül Geliştirme Sürecinde Yeşil Binaların Sürdürülebilirlik Kriterleri Açısından İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
 - Şimşek, E. Pınar (2012) : **Sürdürülebilirlik Bağlamında Yeşil Bina Olma Kriterleri ‘ Kağıthane Ofispark Proje Örneği’**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
 - Tanyeli, Uğur (1986) : **Osmanlı Kentsel Ulaştırma Düzeni ve Batılılaşması: Tekno- Kültürel Bir Değerlendirme**, Yayınlanmamış Makale.
 - Tanyeli, Uğur (1997) : **Modern Mimarlık**, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt II, s:227.
 - Tekeli, İlhan (1996) : "19. Yüzyılda İstanbul Metropol Alanının Dönüşümü", **Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri**, der. : P. Dumont, F. Georgeon, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, s:19-30.
 - Turgut, Gönül (2014) : **Ekolojik Sürdürülebilirlik ve Küçülme**, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, s:6
 - Yenişehirlioğlu, Filiz (2011,Aralık) : **‘Dönüştürülen Mekanlar ve Haliç’**, Haliç'te Dönüşümü İrdelemek, Mimar.ist Dergisi, Sayı:42, s:62.
 - Yetman, Fahri (1973) : **Kağıthane İmar Planı Araştırmaları**, haz. Hüseyin Irmak, Kağıthane Belediyesi Kültür Yayınları, 2013 Ocak,1.Basım

- Yücesoy Ünlü, Eda , Güvenç, Murat (2010) : **“Galata’nın İzleri: 1910 Doğu Yıllıkları Üzerinde Değerlendirmeler”**, Karaların ve Denizlerin Sultanı İstanbul, der. Filiz Özdem, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Cilt 1.
- Zor, Akgül (2012) : **“Geleneksel Konut Yapılarının” Korunmasının Ekolojik Dengeye Sağladığı Katkılar Üzerine Bir İnceleme**, Y.Lisans Tezi, İstanbul.

Çevrimiçi Kaynaklar :

- URL-1 www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi : 05.10.2016.
- URL-2 haz. Coşkun, Ayetullah (2016,Nisan) : Hüseyin Irmak Röportajı, **‘Kağıthane Tarihi Mirasına Sahip Çıkıyor’**
<http://hasbahcegazetesi.com/kagithane-tarihi-mirasina-sahip-cikiyor/> Erişim Tarihi : 24.08.2016.
- URL-3 <http://www.oguztopoglu.com/2013/09/choiseul-gouffierin-kitabnda-yer-alan.html> Erişim Tarihi : 24.08.2016 (1800'lerin sonunda Kağıthane (Sabadat) deresi).
- URL-4 <https://www.youtube.com/watch?v=abSnVxEiVMw> Erişim Tarihi: 25.08.2016 (Kağıthane Belediyesi Islah Ediliyor).
- URL-5 <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/> Erişim Tarihi : 25.08.2016 (İBB Şehir Rehberi).
- URL-6
<https://www.google.co.uk/maps/place/Ka%C4%9F%C4%B1thane%2F%C4%B0stanbul,+T%C3%BCrkiye/@41.0748573,28.961844,1450m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14cab6ea321836e1:0xbf71b4bd7c23d138!8m2!3d41.0814028!4d28.9819731> Erişim Tarihi : 23.08.2016 (GoogleMaps).
- URL-7 <http://www.kagithane.bel.tr/projeler/detail/Sadabad-Projesi/286/1816/0#prettyPhoto> Erişim Tarihi : 08.05.2016 (Kağıthane Belediyesi ‘Sadabad Projesi’).
- URL-8 <http://www.kagithane.bel.tr/projeler/detail/Cendere-Vadi-Ozel-Projesi/284/1813/0> Erişim Tarihi : 08.05.2016 (Kağıthane Belediyesi ‘Cendere Vadi Özel Projesi’).
- URL-9 <http://emlakansiklopedisi.com/wiki/cendere-vadisi> Erişim Tarihi : 08.05.2016 (Cendere Vadisi).

- URL-10 [http://www.keym.com.tr/portfolio/#prettyPhoto\[gallery8\]/0/](http://www.keym.com.tr/portfolio/#prettyPhoto[gallery8]/0/) Erişim Tarihi : 09.05.2016 (Kağıthane İlçesi Master Plan Çalışmaları).
- URL-11 <http://www.keym.com.tr/portfolio-view/kagithane-ilcesi-master-plan-calismalari/> Erişim Tarihi : 09.05.2016 (Kağıthane İlçesi Master Plan Çalışmaları).
- URL-12 <http://www.myfikirler.org/istanbulda-kentsel-donusumde-prim-yapacak-bolgeler.html> Erişim Tarihi : 09.05.2016 (İstanbulda Kentsel Dönüşümde Prim Yapacak Bölgeler).
- URL-13 Yazman,Derya (2012) : **İstanbul'un 'yeşil vadisinde' rant kısımları son bulmuyor**, <http://www.arkitera.com/haber/7898/istanbulun-yesil-vadisinde-rant-kiyimlari-son-bulmuyor> Erişim Tarihi : 09.05.2016 .
- URL-14 <http://www.panoramio.com/photo/118222647> Erişim Tarihi : 09.05.2016 (Artaş Vadi İstanbul Evleri- TT- ARENA Çevresi-001).
- URL-15 <http://www.emlaktagundem.com/premier-kampus-ofis-teslimleri-bu-ay-basliyor/> Erişim Tarihi : 09.05.2016 (Premier Kampüs Ofis teslimleri bu ay başlıyor!).
- URL-16 https://www.google.co.uk/search?q=ka%C4%9F%C4%B1thane+z+ofis&biw=1506&bih=806&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwid77ug_bTPAhWJuhQKHf0cBIIQ_AUIBigB&dpr=0.85#imgsrc=uoYC8JwhKwUOU M%3A Erişim Tarihi : 29.09.2016 (DAP Yapı Polisan'ın Doğduğu Arsada 'Z Ofis' İnşa Ediyor).